

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเรื่อง การนิเทศการสอนแบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอน รายวิชาโครงการของแผนกวิชาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ วิทยาลัยอาชีวศึกษาชุมพร ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. การนิเทศและการนิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อน
2. แนวคิดทฤษฎีการบริหารงานคุณภาพด้วยวงจรเดมมิง
3. แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถภาพการสอนของครู
4. แผนการจัดการเรียนรู้
5. รายวิชาโครงการหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2545 (ปรับปรุง พ.ศ. 2546)
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การนิเทศและการนิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อน

ความหมายของการนิเทศ

คำว่า “การนิเทศ” (Supervision) มีความหมายหลายอย่างที่นักการศึกษาได้ให้ความหมายไว้ หมายรวมถึงการนิเทศการศึกษาและการนิเทศการสอนซึ่งมีเป้าหมายหลักเดียวกัน คือ คุณภาพ การศึกษาและตัวบ่งชี้คุณภาพการศึกษาที่สำคัญก็คือ คุณภาพของนักเรียนหรือประสิทธิผลการเรียนรู้ ของนักเรียนนั่นเอง จากความหมายของนักการศึกษาไทยที่ให้ความหมายการนิเทศการศึกษา ดังเช่น

สมนึก โกเสนตอ (2551 : 8) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการที่จะปรับปรุง คุณภาพการศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาผู้เรียน การร่วมมือกันของบุคลากรทุกฝ่าย ที่พยายามดำเนินการให้การศึกษามีคุณภาพสูงสุด

รัชพงษ์ ฐ์บุญ (2552 : 10) ได้ให้ความหมาย ของการนิเทศการสอนว่า หมายถึง การช่วยเหลือ แนะนำชี้แจง ร่วมมือ ให้บริการและการปรับปรุงการสอนให้ดีขึ้น ซึ่งจะอาศัยความร่วมมือซึ่งกันและกัน ระหว่างผู้นิเทศและครู ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษา โดยตั้งอยู่บนหลักมนุษยสัมพันธ์ ทั้งนี้เพื่อให้

การดำเนินการจัดการเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประโยชน์สูงสุดต่อนักเรียน อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของการจัดการศึกษา

วรสิทธิ์ วรรณพงษ์ (2552 : 23) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษาว่าเป็นการส่งเสริม สนับสนุน กระบวนการปฏิบัติงานร่วมกันของผู้บริหารกับครูในโรงเรียน เพื่อช่วยเหลือ แนะนำ ให้คำปรึกษาซึ่งกันและกันในการจัดการศึกษา อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนให้เป็นไปตามเป้าหมายของการศึกษา

กันยา เจริญถ้อย (2553 : 16) ได้ให้ความหมาย ของการนิเทศการศึกษาว่า หมายถึง การวางแผนการทำงานร่วมกันทั้งผู้บริหาร ครู และบุคลากรในโรงเรียน ในการพัฒนาการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาและปรับปรุงการเรียนการสอนให้ถึงเป้าประสงค์ที่ได้วางไว้ อย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้วิธีการกระบวนการอย่างหลากหลายในการทำให้อบรมครูในสิ่งที่ตั้งไว้ คือคุณภาพนักเรียน

กรกฤศ แหลมสุข (2555 : 37) ได้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาว่า หมายถึง การช่วยเหลือ การดูแลแนะนำ ทั้งในเรื่องการพัฒนาตัวบุคคล หลักสูตรการศึกษาในด้านการเรียนการสอน การปฏิบัติหน้าที่ให้มีประสิทธิภาพเพื่อส่งผลต่อคุณภาพของนักเรียนและเป็นการสร้างความเข้าใจ ร่วมกันระหว่างผู้บริหารสถานศึกษาและครูเพื่อเป็นการยอมรับซึ่งกันและกัน

กูด (Good, 1973 อ้างถึงใน รามศ จ่างผล, 2546 : 14) ได้ขยายความไว้ในพจนานุกรมไว้ว่าอย่างละเอียดเพิ่มขึ้นว่าการนิเทศการศึกษา เป็นความพยายามทุกอย่างของผู้ปฏิบัติหน้าที่ทางการศึกษา ในการให้ความช่วยเหลือ แนะนำ ครูหรือบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาให้ปรับปรุงวิธีสอน ช่วยพัฒนาครูให้เกิดความองงามทางวิชาชีพทางการศึกษาให้รู้จักเลือกและใช้วัสดุอุปกรณ์การสอน ปรับปรุงหลักสูตรและเลือกเนื้อหาสาระที่จะนำมาสอน พัฒนาและปรับปรุงวิธีสอนและการประเมินผล การสอน

ฮอยและฟอร์ลิตซ์ (Hoy and Forsyth, 1986 : 3) ได้กล่าวถึงความหมายของการนิเทศ การศึกษาโดยเน้นเกี่ยวกับกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างผู้บริหาร ผู้นิเทศและครู โดยกล่าวการนิเทศ เป็นชุดกิจกรรมที่ออกแบบมาเพื่อการพัฒนากระบวนการเรียนการสอน จุดมุ่งหมายของการนิเทศไม่ได้ เป็นเรื่องของการตัดสินเกี่ยวกับความสามารถของครูหรือการควบคุมครู แต่เป็นการทำงาน อย่างร่วมมือกันของครู

โอลิวา (Oliva, 1989 : 9) ให้ความหมายของการนิเทศว่าเป็นการช่วยเหลือครูเป็นพิเศษ เพื่อให้สามารถปรับปรุงการเรียนการสอน และคำสำคัญที่บ่งบอกถึงพฤติกรรมที่ปฏิบัติในการนิเทศ ก็คือ การบริการ (Service) และการช่วยเหลือ

กลิกแมน (Glickman, 1990 : 5) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษาเป็นงานและหน้าที่ที่เกี่ยวกับการปรับปรุงการเรียนการสอนการพัฒนาหลักสูตร การจัดครูเข้าสอน การจัดเตรียมสื่อ การอำนวยความสะดวก การพัฒนาครูและการประเมินผลการเรียนการสอน

บีชและไรน์ฮาร์ทซ (Beach and Reinhart, 2000 : 8) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนที่เกี่ยวกับการทำงานร่วมกันระหว่างครูและนักการศึกษาอย่างเป็นทางการเป็นหมู่คณะ โดยความร่วมมือร่วมใจเพื่อจะเสริมสร้างคุณภาพการเรียนการสอนในสถานศึกษารวมทั้งการสนับสนุนความก้าวหน้าในวิชาชีพของครู

โอลิวาและพอลาส (Oliva and Pawlas, 2001 : 11-12) สรุปว่าการนิเทศการศึกษาคือการให้บริการแก่ครูทั้งที่เป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม โดยการให้บริการนี้เป็นการช่วยเหลือที่มีความชำนาญเฉพาะเพื่อที่จะปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ ดังนั้น การนิเทศจึงเน้นคำว่า บริการและช่วยเหลือเป็นสำคัญ

จากความหมายของการนิเทศตามแนวคิดของนักการศึกษาไทยและต่างประเทศ ดังกล่าวสรุปได้ว่า การนิเทศ หมายถึง กระบวนการทำงานร่วมกันระหว่าง ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศหรือระหว่างเพื่อนครู เพื่อช่วยเหลือสนับสนุนให้ครูปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษาและการจัดการเรียนการสอนของครูเพื่อให้ได้มาซึ่งประสิทธิผลในการเรียนการสอนของนักเรียนและต้องเป็นความร่วมมือกันของบุคลากรทุกฝ่ายเพื่อเป้าหมายเดียวกันคือ คุณภาพการศึกษาและคุณภาพผู้เรียน

ความจำเป็นของการนิเทศ

ได้มีนักการศึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิ กล่าวถึง ความจำเป็นของการนิเทศการศึกษาไว้ดังต่อไปนี้

ชาญชัย อาจินสมาจาร (2538 : 5) ให้ความเห็นเกี่ยวกับความจำเป็นในการนิเทศการศึกษาไว้ดังนี้

1. มีความจำเป็นในการให้บริการทางวิชาการแก่ครูจำนวนมากที่มีความรู้ความสามารถต่างกัน ซึ่งต่างก็ต้องอาศัยความช่วยเหลือกัน
2. การนิเทศการศึกษา มีความจำเป็นต่อความเจริญงอกงามของครูแม้ว่าครูจะได้รับการฝึกฝนมาแล้วเป็นอย่างดีก็ตาม แต่ครูก็ต้องปรับปรุงฝึกฝนอยู่เสมอในขณะที่ทำงานในสถานการณ์จริง
3. การนิเทศการศึกษา มีความจำเป็นต่อการช่วยเหลือครูในการเตรียมการสอน
4. การนิเทศการศึกษามีความจำเป็นต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่มีอยู่ ทำให้เกิดการพัฒน การทางการศึกษา ทางทฤษฎีและทางปฏิบัติ
5. การนิเทศการศึกษา มีความจำเป็นต่อภาวะผู้นำทางวิชาชีพแบบประชาธิปไตย จะได้ประโยชน์ทางสร้างสรรค์

อุทัย ธรรมเดโช (2531 : 80) ได้กล่าวถึงความจำเป็นของการนิเทศการศึกษาไว้ดังนี้

ปัจจุบันสภาพแวดล้อมทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ดังนั้นการศึกษาย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปด้วย เช่น การเปลี่ยนแปลงด้านหลักสูตร เนื้อหา และวิธีการสอน วัสดุอุปกรณ์ (สื่อการสอน) และเทคโนโลยีใหม่ ๆ ทางการศึกษา เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ ถึงแม้ว่าครูจะมีประสบการณ์ในการสอนมานานปีก็ตาม ถ้าไม่มีความสนใจใฝ่หาความรู้และประสบการณ์เพิ่มเติมอยู่เสมอ ก็อาจจะส่งผลให้ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนต่ำลง ดังนั้นการนิเทศการศึกษาจึงมีความจำเป็น และมีบทบาทอันสำคัญที่จะเป็นตัวแนะนำ กระตุ้นให้มีความตื่นตัวให้ทันต่อภาวะการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ นอกจากนี้ยังทำให้ครูรู้ถึงกลวิธีการสอน เพื่อนำเอาเทคนิควิธีการใหม่ ๆ ไปใช้ปรับปรุงการสอนให้ดีขึ้น และการนิเทศการศึกษายังทำให้ ผู้บริหารได้รู้สภาพการเรียนการสอนว่าเป็นอย่างไร รู้ว่าโรงเรียนหรือครูต้องการอะไร และถ้ามีปัญหาหรืออุปสรรคอะไรจะได้หาทางแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้น

รามศ อ่างผล (2546 : 17) ได้สรุปความจำเป็นของการนิเทศการศึกษาว่า การนิเทศการศึกษามีความจำเป็นในด้านการปรับปรุง การพัฒนาการเรียนการสอนให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม ทั้งนี้การสอนของผู้สอนจะสนองตอบหรือสอดคล้องกับความต้องการของสังคมได้ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการนิเทศการศึกษา

ดังนั้นจะเห็นว่าความจำเป็นของการนิเทศการศึกษาเป็นการช่วยเหลือครูให้มีขวัญและกำลังใจให้ความรู้และวิชาการใหม่ๆ ทำให้ครูสามารถปรับปรุงการเรียนการสอนหรือช่วยเหลือตัวเองได้ ทำให้ครูก้าวทันโลกที่กำลังเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียนอย่างสูงสุด

จุดมุ่งหมายของการนิเทศ

วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ (2541 : 7) ได้กล่าวสรุปเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายการนิเทศการศึกษาไว้ว่า เพื่อพัฒนาคน พัฒนาคูให้มีรู้ความสามารถในการพัฒนางานด้านหลักสูตรการจัดการเรียนการสอน ศึกษาช่วยประสานงานและความร่วมมือให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ยังสร้างความมั่นคงในอาชีพครู สร้างสรรค์กำลังใจให้แก่ครูเพื่อจะได้ร่วมมือกันพัฒนา นักเรียนให้เกิดพัฒนาการตามความมุ่งหมายของการศึกษา

พนัส หันนาคินทร์ (2541 : 48) กล่าวว่า การนิเทศการสอนมีจุดมุ่งหมายสำคัญอยู่ที่ การปรับปรุง ส่งเสริมการเรียนการสอนให้ดีขึ้น การนิเทศไม่ใช่เป็นการบังคับหรือจับผิด การนิเทศการสอนเป็นการช่วยเหลือร่วมมือซึ่งกันและกัน เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้น

กรองทอง จิระเดชากุล (2550 : 4) ได้กล่าวถึงความจำเป็นในการนิเทศ ดังนี้

1. เพื่อปรับปรุงคุณภาพของการจัดการศึกษา ให้ได้มาตรฐานใกล้เคียง
2. ปริมาณของศึกษานิเทศก์ไม่เพียงพอกับความต้องการของครูและสถานศึกษา
3. บุคลากรภายในสถานศึกษามีความรู้ ความสามารถ มีความคุ้นเคยและใกล้ชิดปัญหา

มากที่สุด

4. บรรยากาศในการนิเทศมีความเป็นกันเอง และสามารถปฏิบัติงานนิเทศได้อย่างต่อเนื่อง

สายใจ ประยูรสุข (2552 : 15) ได้สรุปจุดมุ่งหมายของการนิเทศไว้ว่า เป็นการปรับปรุงกระบวนการสอนและกระบวนการเรียนรู้และส่งเสริมพัฒนาความเจริญก้าวหน้าในวิชาชีพครูที่ส่งผลโดยตรงต่อผลการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยอาศัยการนิเทศ ช่วยเหลือ แนะนำ ให้ความรู้และฝึกปฏิบัติ ด้านการพัฒนาหลักสูตร เทคนิควิธีการเรียนการสอนแบบใหม่ ๆ การใช้และการสร้างสื่อ นวัตกรรม ด้านการสอนและทำวิจัยในชั้นเรียนเพื่อให้ครูสามารถปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนการสอน หรืองานในวิชาชีพของตนเองอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุดตามเป้าหมาย

กูด (Good, 1983 : 572) กล่าวว่า การนิเทศการสอนมีจุดมุ่งหมาย เพื่อช่วยให้ครูผู้สอน เกิดความเจริญงอกงามทางอาชีพ ช่วยพัฒนาความสามารถของครู ช่วยในการเลือกและปรับปรุง วัตถุประสงค์ของการศึกษา ช่วยเหลือการจัดสรรเครื่องมือ อุปกรณ์การศึกษา และช่วยในการเลือกและปรับปรุงวิธีสอน

อดัมและดิกกี (Adams and Dickey, 1986 : 22-41) ได้กล่าวถึง จุดมุ่งหมายของการนิเทศ การสอนไว้ ดังนี้

1. เพื่อช่วยให้ครูก้นหาและรู้วิธีทำงานด้วยตนเอง
2. เพื่อช่วยให้ครูจำแนกและวิเคราะห์ปัญหาของตนเอง
3. เพื่อช่วยให้ครูกู้สึกมั่นคงและมีความเชื่อมั่นในความสามารถ
4. เพื่อช่วยให้ครูกู้คุ้นเคยกับแหล่งวิทยาการ
5. เพื่อช่วยให้ครูเข้าใจปรัชญาและความต้องการของการศึกษา
6. เพื่อช่วยเผยแพร่ให้ชุมชนเข้าใจถึงแผนการศึกษาของโรงเรียนและให้การสนับสนุน

โรงเรียนนั้น

บีชและไรน์ฮาร์ทซ (Beach and Reinhartz, 2000 : 4-5) กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการนิเทศ การศึกษาว่าเป็นการดำเนินการเพื่อสนับสนุนส่งเสริมครูให้มีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาและความงอกงามในวิชาชีพในระยะยาว ซึ่งจะส่งผลสูงสุดต่อคุณภาพการเรียนการสอน ความงอกงามและการพัฒนา ดังกล่าวขึ้นอยู่กับระบบที่มีพื้นฐานจากความไว้วางใจและการให้การสนับสนุนความพยายามของครู ในการพัฒนาประสิทธิภาพการสอนในชั้นเรียน

เซอร์จิโอ ไอแวนนีและสตาร์เรทท์ (Sergiovanni and Starratt, 2007 : 3) กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษาว่าเป็นการช่วยเหลือสถานศึกษา โดยเพิ่มโอกาสและความสามารถของสถานศึกษา เพื่อให้มีการดำเนินการที่มีประสิทธิภาพมากขึ้นในการส่งเสริมความสำเร็จทางวิชาการของนักเรียน

จากแนวคิดข้างต้นจะพบว่าจุดมุ่งหมายของการนิเทศศึกษามีจุดมุ่งหมายสูงสุดคือการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โดยผ่านกระบวนการนิเทศเพื่อพัฒนาครูให้มีภาวะผู้นำทางวิชาการในการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน เสริมสร้างสมรรถนะด้านการสอนและการปฏิบัติงานของครูส่งเสริมการประสานความร่วมมือในการแก้ปัญหาการจัดการเรียนการสอน และเสริมสร้างขวัญกำลังใจให้ครูมีความไว้วางใจและความมั่นคงในความก้าวหน้าในวิชาชีพ

หลักของการนิเทศ

หลักการของการนิเทศศึกษานั้นมาจากความคิด ความเชื่อของนักการศึกษาที่มีต่อการนิเทศการศึกษาฮอยและฟอร์ลิตซ์ และบิช และไรน์ฮาร์ทซ์ ได้กล่าวถึงสมมติฐานต่อการพัฒนาการเรียนการสอน ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นฐานคิดสำคัญต่อการพัฒนาเป็นหลักการของการนิเทศการศึกษา ซึ่งมีสาระสำคัญ ดังนี้

ฮอยและฟอร์ลิตซ์ (Hoy and Forsyth, 1986 : 3) กล่าวว่า การที่ผู้นิเทศจะดำเนินการนิเทศการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพได้นั้น ผู้นิเทศต้องมีสมมติฐานต่อการพัฒนาการเรียนการสอน ดังนี้

1. บุคคลที่เป็นหัวใจของพัฒนาการเรียนการสอนได้คือครู
2. ครูต้องการอิสรภาพที่จะพัฒนาการเรียนการสอนตามแบบฉบับของตนเอง
3. การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอนของครูจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนทางสังคม รวมทั้งการจัดให้มีการกระตุ้นทางปัญญาและทางวิชาชีพ
4. แบบแผนการนิเทศที่ยึดติดตายตัวและการใช้การบีบบังคับจะไม่ทำให้เกิดความสำเร็จในการพัฒนาการสอน
5. การพัฒนาการสอนมักจะประสบความสำเร็จในสถานการณ์การทำงานแบบเพื่อนร่วมวิชาชีพ ไม่ใช่การแสดงออกว่าเหนือกว่า และเป็นการสนับสนุนให้ครูมีการแสวงหาความรู้และมีการทดลอง

เซอร์จิโอ ไอแวนนีและสตาร์เรทท์ (Sergiovanni and Starratt, 2007 : 29-30) กล่าวถึงหลักการนิเทศการศึกษา ดังนี้

1. การนิเทศการศึกษาต้องคำนึงถึงการปรับปรุงการเรียนการสอนและการดำเนินการโดยทั่วไป รวมทั้งจัดให้มีความพร้อมทางวัตถุต่างๆ
2. การนิเทศการศึกษาและการบริหารการศึกษามีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด

3. การนิเทศการศึกษาที่ดีต้องอยู่บนพื้นฐานของปรัชญา วิทยาศาสตร์ และความเป็นประชาธิปไตย
4. การนิเทศการศึกษาที่ดีเมื่ออยู่ในสถานการณ์ที่ไม่สามารถใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ได้อย่างใช้วิธี การศึกษาปรับปรุงและประเมินผลการผลิต
5. การนิเทศการศึกษาที่ดีควรเป็นความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
6. การนิเทศการศึกษาที่ดีต้องมีการวางแผนอย่างเป็นระบบ มีการประสานความร่วมมือ และจัดให้มีกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง
7. การนิเทศการศึกษาที่ดีต้องเป็นวิชาชีพ

สังค อูทรานันท์ (2530 : 15-18) ได้กล่าวถึง หลักการสำคัญของการนิเทศการศึกษา ซึ่งประกอบด้วย 3 หลักการใหญ่ ดังนี้

หลักการที่ 1 การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการทำงานร่วมกันของผู้บริหาร ผู้นิเทศ และผู้รับนิเทศโดยการดำเนินการนิเทศ ต้องมีการทำงานเป็นขั้นตอน (Steps) มีความต่อเนื่อง (Continuity) ไม่หยุดนิ่ง (Dynamic) และมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ (Interaction) ในหมู่ผู้ปฏิบัติงาน

หลักการที่ 2 การนิเทศการศึกษามีเป้าหมายอยู่ที่คุณภาพของผู้เรียน แต่การดำเนินงานนั้น ต้องผ่านตัวกลางคือครูและบุคลากรทางการศึกษา ไม่ใช่การดำเนินการกับนักเรียนโดยตรง แต่การนิเทศการศึกษาเป็นการทำงานโดยผ่านตัวครูและบุคลากรทางการศึกษา เป็นการทำงานร่วมกันกับครูและบุคลากรทางการศึกษาเพื่อพัฒนาให้บุคคลเหล่านี้มีความรู้ความเข้าใจและสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

หลักการที่ 3 การนิเทศการศึกษานับบรรยากาศแห่งความเป็นประชาธิปไตย ซึ่งไม่ได้หมายถึงเฉพาะบรรยากาศแห่งการทำงานร่วมกันเท่านั้นและจะหมายรวมถึงการยอมรับซึ่งกันและกัน การเปลี่ยนแปลงบทบาทในฐานะผู้นำและผู้ตามตลอดจนการยอมรับพิศชอบต่อผลงานร่วมกันด้วย

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2536 : 26-27) กล่าวถึง หลักการนิเทศการศึกษาไว้ ดังนี้

1. การนิเทศการศึกษาคควรมีการบริหารอย่างเป็นระบบ มีการวางแผนเป็นการดำเนินงานเป็นโครงการ
2. การนิเทศการศึกษาถือหลักการมีส่วนร่วมในการทำงาน คือความเป็นประชาธิปไตย เคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น เห็นความแตกต่างระหว่างของบุคคล เป็นความร่วมมือร่วมใจกัน
3. การดำเนินงานและใช้ความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานเพื่อให้งานนั้น ไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ
4. การนิเทศการศึกษายจะให้ผลดีควรใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ ในการแก้ไขปัญหา และช่วยให้ผู้ร่วมงานได้ศึกษาปัญหาตลอดจนรายละเอียดต่างๆ เพื่อสร้างความเข้าใจพื้นฐานเสียก่อน

หลักการของการนิเทศการศึกษาดังกล่าวข้างต้น เป็นหลักการที่สามารถจะนำไปใช้ในการดำเนินการนิเทศของผู้นิเทศ เป็นแนวทางในการปฏิบัติการนิเทศการศึกษาของหน่วยงานทางการศึกษา ซึ่งประกอบด้วยหลักการที่สำคัญคือหลักของการมุ่งประโยชน์เพื่อการพัฒนาครูเป็นสำคัญ หลักแห่งความร่วมมือของผู้บริหาร ผู้นิเทศและครู หลักของการสร้างสัมพันธภาพบนความเท่าเทียม และการยอมรับซึ่งกันและกัน หลักของความเป็นระบบและมีความต่อเนื่อง และหลักของความยืดหยุ่นให้อิสระในการพัฒนาตนเอง

ผู้ทำหน้าที่นิเทศการสอน

บุคคลที่ทำหน้าที่นิเทศการศึกษา ไม่จำเป็นต้องเป็นศึกษานิเทศก์แต่ผู้เดียว ใครก็ได้ที่ทำหน้าที่ช่วยเหลือ แนะนำ ปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยเน้นในเรื่องของกระบวนการเรียนการสอน ในปัจจุบันบุคคลผู้ทำหน้าที่นิเทศการศึกษาได้มีหลายกลุ่มดังนี้

1. ศึกษานิเทศก์ คือ ผู้ที่ทำหน้าที่นิเทศ แนะนำ ชี้นำ กระตุ้นให้ครูและผู้บริหารสถานศึกษา เกิดความรู้ ความตระหนัก และมีทักษะในการบริหารจัดการและการจัดการเรียนการสอน
2. ผู้บริหารสถานศึกษา คือ บุคลากรวิชาชีพที่รับผิดชอบการบริหารสถานศึกษาแต่ละแห่งทั้งของรัฐและเอกชน
3. ครู คือ บุคลากรวิชาชีพซึ่งทำหน้าที่หลักทางด้านการเรียนการสอนและการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่างๆ ในสถานศึกษา ทั้งของรัฐและเอกชน
4. ผู้เชี่ยวชาญ คือ บุคคลที่สถานศึกษาเชิญมาเป็นวิทยากร เพื่อช่วยเหลือแนะนำและให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
5. ผู้บริหารการศึกษา คือ บุคลากรวิชาชีพที่รับผิดชอบการบริหารการศึกษานอกสถานศึกษา ตั้งแต่ระดับเขตพื้นที่การศึกษาขึ้นไป

กระบวนการนิเทศการสอน

กระบวนการนิเทศการสอนของ โบยันและ โคพแลนด์ (Boyan & Copeland อ้างถึงใน วัชราน เล่าเรียนดี, 2544 : 142-144) มีการกำหนดขั้นตอนใหญ่และขั้นตอนย่อยไว้อย่างชัดเจน สามารถนำไปใช้กับการนิเทศหลายรูปแบบ นอกจากนี้ยังสะดวกต่อการแก้ไขปรับปรุงในแต่ละขั้นตอน ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศควรศึกษารูปแบบและขั้นตอนของกระบวนการนิเทศการสอนให้เข้าใจ เพื่อนำมาปฏิบัติได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ โดยมีรายละเอียดแต่ละขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นประชุมก่อนสังเกต (Pre-observation Conference) การประชุมปรึกษาหารือระหว่างครูผู้สอนกับผู้นิเทศก่อนสังเกตการสอน ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนย่อย 3 ขั้นตอน เรียงตามลำดับดังนี้

1. ผู้นิเทศปรึกษาหารือกับครูผู้สอนเกี่ยวกับประเด็นที่น่าสนใจหรือประเด็นที่เป็นปัญหาในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้มองเห็นชัดเจนเกี่ยวกับพฤติกรรมการสอนหรือพฤติกรรม การเรียนที่เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในห้องเรียนที่สำคัญพฤติกรรมดังกล่าวควรระบุในรูปพฤติกรรม ที่สามารถสังเกตเห็นได้และวัดได้

2. การตกลงกันในเรื่องพฤติกรรมที่จะสังเกตในห้องเรียนและร่วมกันกำหนดเกณฑ์ มาตรฐานของพฤติกรรมที่ได้ใช้ต้องปรับปรุง ถ้าผู้นิเทศและครูไม่ได้พูดคุยหรือปรึกษาหารือเกี่ยวกับ ประเด็นที่เป็นปัญหามาก่อน ผู้นิเทศก็ต้องจะกำหนดเกณฑ์ที่เป็นพื้นฐานของพฤติกรรมที่ควร จะเกิดขึ้นในห้องเรียน เพื่อจะได้บันทึกให้ตรงกัน แต่ถ้าครูและผู้นิเทศได้พูดคุยตกลงกันก่อนเสียแล้ว เกี่ยวกับประเด็นที่เป็นปัญหาในขั้นตอนที่สองนี้ ก็จะต้องพยายามนิยามพฤติกรรมนั้นให้ชัดเจนยิ่งขึ้น เพื่อจะได้หาทาง แก้ไขจุดที่เป็นปัญหานั้น แต่ในขั้นตอนนี้ทั้งผู้นิเทศและครูจะต้องช่วยกันกำหนด เกณฑ์มาตรฐาน พื้นฐานการปฏิบัติที่ครูควรจะปฏิบัติได้ เช่น ครูควรถามคำถามประเภทความคิด อย่างน้อย 5 คำถามใน 30 นาที เป็นต้น

3. การเลือกเครื่องมือหรือสร้างเครื่องมือในการสังเกตการสอน โดยที่ผู้นิเทศอาจจะ เสนอเครื่องมือในการสังเกตการสอนในชั้นเรียนที่จะใช้ในการเก็บบันทึกข้อมูลพฤติกรรมต่าง ๆ ที่กำหนดและเกี่ยวข้องกับประเด็นที่เป็นปัญหาและเกิดขึ้นในห้องเรียนให้ครูได้รับรู้

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นการสังเกต (Observation) การสังเกตการณ์สอนในชั้นเรียน โดยมีผู้นิเทศ ในขั้นตอนที่ 2 นี้ มี 1 ขั้นตอนย่อย ซึ่งเป็นขั้นตอนการสังเกตพฤติกรรมการสอนเฉพาะที่ได้ตกลงกันแล้ว โดยผู้นิเทศจะดำเนินการสังเกตการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนตั้งแต่ต้นจนจบหรือในช่วงเวลา ที่เหมาะสมตามที่ตกลงกันไว้ระหว่างครูและผู้นิเทศ โดยใช้เครื่องมือที่ได้เลือกหรือสร้างขึ้น มาตามการบันทึกข้อมูลจากการสังเกตการสอน เช่น พฤติกรรมการสอนของครูตามรูปแบบการสอนที่มี ประสิทธิภาพหรือการถามคำถามของครู ประเภทของคำถามตามที่ได้ตกลงกันไว้ล่วงหน้าว่าจะสังเกต อะไร เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นการวิเคราะห์ (Analysis) ขั้นการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสังเกตการสอน และระบุจุดหรือประเด็นที่ต้องการแก้ไขปรับปรุง หรือคงไว้ ซึ่งจะแบ่งเป็น 2 ขั้นตอนย่อย คือ

1. ขั้นตอนการวิเคราะห์ผลการสังเกตการสอน ผู้นิเทศรวบรวมเรียบเรียงข้อมูลที่ได้จาก การสังเกตการณ์สอนให้ชัดเจน เข้าใจง่าย พร้อมทั้งจะนำเสนอให้ครูผู้สอนทราบ โดยที่ผู้นิเทศจะต้อง จัดการกับข้อมูลนั้นอย่างสมบูรณ์ที่สุด แปลผลข้อมูลจากการสังเกตให้ครูเข้าใจอย่างชัดเจน แต่ไม่ควร ให้ความคิดเห็นส่วนตัวเชิงประเมินผล หรือวิพากษ์วิจารณ์การปฏิบัติงานของครูเพียงพอเสนอให้ครู ทราบว่าจากการสังเกตการสอนนั้น พฤติกรรมที่บันทึกออกมาตามที่ปรากฏในเครื่องมือ และร่วมกัน

คิดพิจารณาพฤติกรรมที่ต้องแก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือพฤติกรรมที่ควรคงไว้หลังจากครูยอมรับความเป็นจริงที่เกิดขึ้น

2. ขั้นตอนการร่วมพิจารณาพฤติกรรมที่จะต้องคงไว้หรือเปลี่ยนแปลงจากการวิเคราะห์ผลของการสังเกตในขั้นตอนที่ 3.1 ผู้นิเทศจะพิจารณาพฤติกรรมต่าง ๆ ซึ่งคืออยู่แล้วและควรคงไว้ และพฤติกรรมการสอนที่ควรเปลี่ยนแปลงเพื่อจะได้แก้ปัญหการสอนของครู โดยที่ผู้นิเทศจะต้องวางแผนยุทธวิธีในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เป็นปัญหาดังกล่าวซึ่งอาจจะพิจารณาร่วมกับครูก็ได้

ขั้นตอนที่ 4 ขั้นประชุมหลังการสังเกต (Post-observation Conference) เป็นการประชุมปรึกษาหารือหลังการสังเกตการสอน เป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการนิเทศการสอนก่อนที่จะมีการดำเนินการกระบวนการซ้ำ ขั้นตอนนี้จะประกอบด้วยขั้นตอนย่อย ๆ 2 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นตอนที่ให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ครูผู้สอนเกี่ยวกับผลการสังเกตการสอนในขั้นตอนนี้ ผู้นิเทศจะทบทวนข้อตกลงต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับประเด็นปัญหาในการสอนของครูและวิธีการที่ได้มา ซึ่งข้อมูลดังกล่าวได้มาจากการสังเกตการณ์สอนของผู้นิเทศนั่นเอง การนำเสนอข้อมูลย้อนกลับแก่ครูจะต้องเป็นในลักษณะที่พยายามทำให้ครูเข้าใจและกระตุ้นส่งเสริมให้ครูได้ทำการพิจารณาวิเคราะห์ข้อมูลนั้นด้วยตนเอง แม้ว่าผู้นิเทศจะได้ทำการวิเคราะห์หามาแล้วก็ตาม แต่ผลการวิเคราะห์ของผู้นิเทศจะยังไม่นำเสนอให้ครูทราบ แต่จะใช้วิธีนำและฝึกให้ครูได้อาศัยข้อมูลจากการสังเกตเพื่อสรุปผลของประเด็นที่เป็นปัญหาหรือประเด็นที่ต้องแก้ไขด้วยตนเองให้ได้

2. ขั้นตอนที่พิจารณายุทธวิธีการแก้ไขปัญหาของครู โดยที่ผู้นิเทศจะเป็นผู้ช่วย ทั้งคู่จะร่วมกันพิจารณาในเรื่องต่าง ๆ ต่อไปนี้ คือ 1) พฤติกรรมการสอนที่เหมาะสมควรแก่การคงไว้ 2) พฤติกรรมการสอนที่ไม่ถูกต้องควรต้องปรับปรุงแก้ไข 3) ยุทธวิธีต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้ในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เป็นปัญหา และ 4) การดำเนินการตามกระบวนการนิเทศการสอนอีกครั้ง (Recycle) โดยใช้ยุทธวิธีตามที่เลือกใช้ในข้อ 3) ซึ่งการดำเนินการตามกระบวนการนิเทศการสอนอีกครั้งจะเป็นการแก้ไขพฤติกรรมที่บกพร่องโดยเปลี่ยนพฤติกรรมใหม่ให้เป็นไปตามที่ตกลงกันและถ้าหากพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปตามที่ตกลงกันหรือตามที่กำหนดประเด็นที่เป็นปัญหาในการสอนของครูก็ได้รับการแก้ไขการดำเนินการตามกระบวนการนิเทศการสอนอีกครั้ง (Recycle) เป็นการดำเนินการตามกระบวนการขั้นตอนซ้ำอีก เป็นเรื่องที่ควรปฏิบัติเมื่อปรากฏว่าครูที่ได้รับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอนที่เป็นตัวปัญหาแล้ว แต่ปัญหาการสอนในด้านอื่น ๆ ยังเกิดขึ้นอยู่ ดังนั้นการดำเนินการตามกระบวนการจึงควรมีการปฏิบัติอีกครั้งและต่อเนื่องโดยเน้นประเด็นปัญหาเดิมแต่เกณฑ์ในการปฏิบัติถูกกำหนดขึ้นใหม่รวมทั้งเครื่องมือในการสังเกตก็ควรจะต้องปรับเปลี่ยนไปตามวัตถุประสงค์และปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยผู้นิเทศและครูควรร่วมมือกันปฏิบัติตามขั้นตอนของกระบวนการอย่างสม่ำเสมอเพื่อช่วยแก้ไขปัญหาในการสอนของครูกระบวนการนิเทศเพื่อปรับปรุง

การสอนอาจจะร่วมกันดำเนินการภายในโรงเรียนเดียวกันได้อย่างต่อเนื่องโดยสังเกตและช่วยแก้ไข การสอนกันและกันโดยเพื่อนครูแต่ที่สำคัญผู้ที่ทำหน้าที่สังเกตการณ์สอนนั้นควรได้รับการฝึกอบรม มาเป็นอย่างดีเสียก่อน

สังัด อุทรานันท์ (2530 : 85) เห็นว่ากระบวนการนิเทศการศึกษาที่สอดคล้องกับสภาพ สังคมไทยมี 5 ขั้นตอน (Pidre) ดังนี้

1. วางแผนการนิเทศ (Planning-P) เป็นขั้นที่ผู้บริหารผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศจะทำการประชุมปรึกษาหารือเพื่อให้ได้มาซึ่งปัญหาและความต้องการจำเป็นที่จะต้องมีการนิเทศรวมทั้ง วางแผนถึงขั้นตอนการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการนิเทศที่จะจัดขึ้นอีกด้วย

2. ให้ความรู้ความเข้าใจในการทำงาน (Informing-I) เป็นขั้นของการให้ความรู้ความเข้าใจ ถึงสิ่งที่จะดำเนินการว่าต้องอาศัยความรู้ความสามารถอย่างไรบ้างขั้นนี้จำเป็นทุกครั้งสำหรับการเริ่ม นิเทศที่จัดขึ้นใหม่ไม่ว่าจะเป็นเรื่องใดก็ตาม

3. ลงมือปฏิบัติงาน (Doing-D) ประกอบด้วย การปฏิบัติงานใน 3 ลักษณะ คือ การปฏิบัติงาน ของผู้รับการนิเทศการปฏิบัติงานของผู้ให้การนิเทศและการปฏิบัติงานของผู้สนับสนุนการนิเทศ ซึ่งรวมถึงวัสดุอุปกรณ์เครื่องใช้ต่างๆ ที่จะช่วยให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างได้ผล

4. สร้างเสริมกำลังใจ (Reinforcing-R) เป็นขั้นของการเสริมกำลังใจของผู้บริหารเพื่อให้ ผู้รับการนิเทศมีความมั่นใจและบังเกิดความพึงพอใจ

5. ประเมินผลการนิเทศ (Evaluating-E) โดยผู้นิเทศทำการประเมินผลการดำเนินการ ซึ่งผ่านไปแล้วว่าเป็นอย่างไรเพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่ยังขาดตกบกพร่องอยู่โดยการให้ความรู้ ในสิ่งที่ทำใหม่อีกครั้งหนึ่ง และถ้าหากการประเมินผลได้พบว่าประสบผลสำเร็จตามที่ได้ตั้งไว้ หากจะดำเนินการนิเทศต่อไปก็สามารถทำได้เลยโดยไม่ต้องให้ความรู้ในเรื่องนั้นอีก

แฮริส (Harris, 1985 : 11) ได้เสนอกระบวนการนิเทศ เรียกอ่อ ๆ ว่า POLCA ซึ่งอธิบาย ความหมายสั้น ๆ ไว้ดังนี้

1. P = Planning Processes หมายถึง การวางแผนปฏิบัติงาน การคิดค้นปัญหา กำหนด จุดมุ่งหมายวิธีการ กำหนดเวลา กำหนดกิจกรรมในการปฏิบัติงาน เพื่อให้ดำเนิน ไปอย่างถูกต้องบรรลุ เป้าหมาย

2. O = Organizing Processes หมายถึง การสร้างระบบในการดำเนินงานกำหนดมาตรฐาน จัดแหล่งวิทยากร จัดสรรหน้าที่ ประสานงาน กระจายงาน วางรูปแบบขององค์กรและพัฒนานโยบาย ของการทำงาน

3. L = Leading Processes หมายถึง บทบาทในการเป็นผู้นำ การตัดสินใจจัดหาคณากร กระตุ้นบุคคลให้ทำงาน ตลอดจนแนะนำ สาธิต ทำความเข้าใจ ให้กำลังใจ อำนวยความสะดวก และเสนอแนะให้สามารถปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ

4. C = Controlling Processes หมายถึง การควบคุมการปฏิบัติงานการมอบหมายงาน อำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ การกำหนดระเบียบในการปฏิบัติ การว่ากล่าวตักเตือน พิจารณา ลงโทษ แก้ไขเมื่อผิดพลาด การให้บุคคลออกจากงาน

5. A = Assessing Processes หมายถึง การตรวจสอบพิจารณา การปฏิบัติการประเมินผล และวิจัยผลงานเพื่อหาทางปรับปรุงให้ดีขึ้น

รัชพงษ์ ฐัญญู (2552 : 26-27) ได้กล่าวว่า กระบวนการนิเทศการศึกษา คือ การจัดลำดับ ขั้นตอนการปฏิบัติงานการนิเทศการศึกษาอย่างมีระบบแบบแผนต่อเนื่องสัมพันธ์กันในลักษณะ ที่พึ่งพาอาศัยกัน เพื่อให้งานบรรลุผลสำเร็จ ซึ่งสามารถจำแนกกระบวนการนิเทศการศึกษาออกเป็นได้ 5 ขั้นตอนได้แก่

1. การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ
2. การวางแผนและการกำหนดทางเลือก
3. การสร้างสื่อและเครื่องมือ
4. การปฏิบัติการนิเทศการศึกษา
5. การประเมินผล

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 : 8 - 11) ได้จัดลำดับขั้นตอน ในการนิเทศการศึกษาไว้ 4 ขั้นตอนได้แก่

ขั้นที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน

ปัญหาและความต้องการการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการเป็นการศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลตัวบ่งชี้คุณภาพต่าง ๆ เช่น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทุกกลุ่มประสบการณ์อัตราตกซ้ำชั้น ภาวะสุขภาพการสำรวจและประเมินความต้องการของครู การจัดลำดับความสำคัญของปัญหา การวิเคราะห์หาสาเหตุ จัดลำดับความสำคัญ การกำหนดทางเลือกและการดำเนินการตามความต้องการ

ขั้นที่ 2 การวางแผน

การวางแผนการนิเทศเป็นการนำเอาข้อมูลผลการวิเคราะห์จากขั้นที่ 1 แล้วนำเอาทางเลือก ที่จะดำเนินการมากำหนดรายละเอียดจัดลำดับขั้นตอนการปฏิบัติเขียน โครงการให้มีรายละเอียดให้พร้อม ที่จะปฏิบัติได้

ขั้นที่ 3 การปฏิบัติการนิเทศ

เป็นการดำเนินการตามกิจกรรมที่กำหนดในโครงการในแผนปฏิบัติการมาดำเนินการ ซึ่งในการดำเนินการจะต้องนำเอาหลักการต่างๆ เทคนิค ทักษะและสื่อ และเครื่องมือการนิเทศไปใช้ อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ และบุคลากรผู้รับการนิเทศต่าง ๆ และจะต้องมีการเตรียมความพร้อม ก่อนการนิเทศ เช่น การจัดให้มีการประชุมคณะทำงานเพื่อซักซ้อมความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการสื่อ เครื่องมือ การบันทึกผลการประเมินผล และการสรุปผลการนิเทศ และประการสำคัญในการนิเทศ จะต้องให้กำลังใจมาใช้เสริมแรงให้มาก

ขั้นที่ 4 การประเมินผล

การประเมินผลเป็นการตรวจสอบความสำเร็จของโครงการกับวัตถุประสงค์ และ เป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยประเมินทั้งด้านผลสัมฤทธิ์ของโครงการ ความพึงพอใจของผู้รับการนิเทศ กระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน สรุปผลการประเมิน เพื่อใช้เป็นข้อมูลสำหรับการปรับปรุง การปฏิบัติงานในโอกาสต่อไป

กิติมา ปรีดีดิลก (2532 : 265) หมายถึง การดำเนินการในการนิเทศให้ได้รับความสำเร็จ และมีขั้นตอนของกระบวนการนิเทศการศึกษา ดังนี้

1. ขั้นวางแผน ได้แก่ ความคิด การตั้งวัตถุประสงค์ การคาดการณ์ล่วงหน้า การกำหนด ตารางงาน การค้นหาวิธีปฏิบัติงาน และการวางโปรแกรมงาน
 2. ขั้นการจัดโครงการ ได้แก่ การตั้งเกณฑ์มาตรฐาน การรวบรวมทรัพยากรที่มีอยู่ทั้ง คนและวัสดุอุปกรณ์ ความสัมพันธ์แต่ละชั้น การมอบหมายงาน การประสานงาน การกระจายอำนาจตาม หน้าที่ โครงสร้างขององค์การ และการพัฒนานโยบาย 15
 3. ขั้นการนำเข้าสู่การปฏิบัติ ได้แก่ การตัดสินใจ การเลือกสรรบุคคล การจูงใจให้มี กำลังใจคิดริเริ่มอะไรใหม่ ๆ การสาธิต และให้คำแนะนำ การสื่อสาร การกระตุ้นส่งเสริมกำลังใจ การแนะนำนวัตกรรมใหม่ ๆ และให้ความสะดวกในการทำงาน
 4. ขั้นการควบคุม ได้แก่ การสั่งการ การลงโทษ การให้โอกาส การดำเนิน การไล่ออก และการบังคับให้กระทำการ
 5. ขั้นประเมินผล ได้แก่ การตัดสินใจการปฏิบัติงาน การวิจัยและการวัดผลการปฏิบัติงาน
- สรุปกระบวนการนิเทศการศึกษา หมายถึง วิธีการหรือลำดับขั้นตอนในการทำงาน ร่วมกันโดยมีการวางแผนการดำเนินการนิเทศไว้ล่วงหน้าจากนั้นก็เป็นเรื่องของการปฏิบัติตามแผน ที่วางไว้ มีการติดตามผล กระตุ้นให้เกิดการพัฒนา งาน การควบคุมโดยระเบียบกฎเกณฑ์ต่างๆ และ ประการสุดท้ายก็คือการประเมินผลการปฏิบัติงานที่ผ่านมาเพื่อส่งเสริมการดำเนินการที่เห็นว่า

ก่อนประโยชน์ในการพัฒนาการดำเนินการทางการศึกษาให้บรรลุตามเป้าหมายที่ต้องการ หากพบว่า
 บทพร้อมก็หาวิธีการปรับปรุงแก้ไขอันจะเป็นประโยชน์ในการปฏิบัติงานในครั้งต่อไป

ภารกิจของการนิเทศการศึกษา

การนิเทศการศึกษามีจุดมุ่งหมายในการพัฒนาครูและพัฒนาความก้าวหน้าในวิชาชีพครู
 เพื่อให้ครูได้ปฏิบัติหน้าที่ที่รับผิดชอบให้เป็นไปตามเป้าหมายของสถานศึกษาและจุดมุ่งหมาย
 ในการจัดการศึกษาคือการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและการดำเนินการนิเทศการศึกษาให้บรรลุผลสำเร็จ
 ดังกล่าวจำเป็นต้องปฏิบัติหน้าที่ให้ครอบคลุมภารกิจต่างๆ นักวิชาการได้กล่าวถึงภารกิจของการนิเทศ
 การศึกษาไว้ ดังนี้

กลิกแมน กอร์ดอนและโรส กอร์ดอน (Glickman, Gordon and Ross Gardon, 2009 : 84)
 ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษาเพื่อความสำเร็จของสถานศึกษาในการพัฒนาคุณภาพ
 ผู้เรียน โดยกล่าวถึงภารกิจของการนิเทศ 5 ประการ ได้แก่ การให้การช่วยเหลือโดยตรง (Direct Assistance)
 การพัฒนาโดยกลุ่ม (Group Development) การพัฒนาทางวิชาชีพ (Professional Development) การพัฒนา
 หลักสูตร (Curriculum Development) และการวิจัยปฏิบัติการ (Action Research) อย่างไรก็ตาม การที่ผู้นิเทศ
 จะปฏิบัติตามภารกิจ 5 ประการได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ผู้นิเทศจะต้องมีสิ่งจำเป็นเบื้องต้น
 (Prerequisites) ได้แก่ ความรู้ ทักษะระหว่างบุคคล และทักษะเชิงเทคนิค เพื่อการปฏิบัติภารกิจของ
 การนิเทศการศึกษา ซึ่งโดยการดำเนินการตามภารกิจดังกล่าวจะช่วยให้ครูได้ร่วมกันดำเนินการ
 เพื่อนำไปสู่จุดมุ่งหมายของสถานศึกษาและความต้องการของครู

การที่จะทำให้เกิดการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนได้นั้น ผู้นิเทศต้องมีสิ่งจำเป็น
 เบื้องต้นคือ ความรู้และทักษะพื้นฐาน ได้แก่ 1) ความรู้ ผู้นิเทศจำเป็นต้องมีความรู้เกี่ยวกับธรรมชาติ
 ของครูและสถานศึกษา ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาครู และหลักการในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่
 รวมทั้งแนวปฏิบัติในการนิเทศซึ่งเป็นทางเลือกใหม่ๆ ที่ไม่เคยปฏิบัติมาก่อน 2) ทักษะระหว่างบุคคล
 ผู้นิเทศต้องเข้าใจว่าพฤติกรรมการทำงานของตนจะส่งผลกระทบต่อครูผู้รับการนิเทศ ทักษะนี้
 จะสามารถนำมาใช้เพื่อการสนับสนุนให้เกิดสัมพันธภาพเชิงบวกระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ
 3) ทักษะเชิงเทคนิค ได้แก่ ทักษะในการสังเกต การวางแผน การวัดและประเมินผล และการพัฒนา
 การเรียนการสอน ความรู้และทักษะพื้นฐานดังกล่าวเป็นองค์ประกอบของการนิเทศ ซึ่งจะเป็นกลไก
 ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในส่วนของภารกิจการนิเทศ กลิกแมนได้กล่าวไว้ว่า ภารกิจของ
 การนิเทศการศึกษามี 5 ประการ คือ

1. การให้การช่วยเหลือโดยตรง (Direct Assistance) ผู้นิเทศจะติดต่อสัมพันธ์กับผู้รับ
 การนิเทศอย่างต่อเนื่องเป็นการส่วนตัว โดยอาจเข้าไปสังเกตการสอนและให้การช่วยเหลือแนะนำครู
 เป็นรายบุคคลเพื่อการพัฒนาการเรียนการสอนโดยอาศัยการนิเทศแบบคลินิก การนิเทศแบบเพื่อน

สอนเพื่อน การสาธิตการสอน และการให้การสนับสนุนช่วยเหลือให้คำแนะนำเกี่ยวกับสื่อการเรียน การสอนและทรัพยากรในการนิเทศอื่น ๆ

2. การพัฒนาโดยกลุ่ม (Group Development) ผู้นิเทศจัดประชุมครูเพื่อการแก้ปัญหา การดำเนินการกลุ่มที่มีประสิทธิภาพต้องมีผู้นำกลุ่มที่มีทักษะระหว่างบุคคลที่ดีกลุ่มที่มีประสิทธิภาพ จะมี 2 มิติ มิติแรกคือมิติด้านภาระงาน (Task Dimension) โดยกลุ่มจะต้องมีแนวทางและเป้าประสงค์ ของกลุ่ม เช่นกลุ่มเพื่อพัฒนาตำรา แผนการสอนใหม่ หลักสูตรใหม่หรือแผนพัฒนาวิชาชีพ มิติที่สอง คือมิติด้านบุคคล (Person Dimension) กลุ่มที่มีประสิทธิภาพและมีการใช้ทักษะระหว่างบุคคลอย่างดี สมาชิกกลุ่มจะมีความพึงพอใจซึ่งจะเป็นพลังขับเคลื่อนการทำงานร่วมกัน การที่กลุ่มมีลักษณะ ละเอียดอ่อนและให้ความสำคัญกับความรู้สึกของสมาชิกจะช่วยสร้างบรรยากาศในการพบปะกันและ ช่วยให้กลุ่มบรรลุภารกิจที่ตั้งไว้

3. การพัฒนาทางวิชาชีพ (Professional Development) มีการดำเนินการใน 2 ระดับ ระดับแรก คือครูแต่ละคนต้องมีโอกาสในการเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อการสนับสนุนการประกอบ วิชาชีพของตนและการทำให้บรรลุเป้าหมายของวิชาชีพ ระดับที่สอง คือครูในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่ง ของโรงเรียนหรือหน่วยงานต้องทำความเข้าใจ เรียนรู้ ใช้ทักษะ ความรู้และโปรแกรมการพัฒนา ร่วมกันที่จะให้บรรลุเป้าหมายของหน่วยงาน การพัฒนาทางวิชาชีพอาจมีกิจกรรมที่เกี่ยวกับการวางแผน ระยะยาว การประชุมเพื่อการแก้ปัญหา การทดลอง การสนับสนุนทางการบริหาร กิจกรรมกลุ่มย่อย การให้ข้อมูลย้อนกลับ การสาธิตการสอน และการสอนแนะ

4. การพัฒนาหลักสูตร (Curriculum Development) สถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จ ครูต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร โดยต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร ตั้งแต่ จุดมุ่งหมายของหลักสูตร เนื้อหาของหลักสูตร การจัดการหลักสูตร และสามารถนำหลักสูตรไปสู่ กระบวนการเรียนการสอนในชั้นเรียนและสอดคล้องกับสภาพการณ์ต่าง ๆ ของสถานศึกษา ผู้นิเทศ และครูต้องทำงานร่วมกันในการพิจารณาวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับ เนื้อหาหลักสูตรและรูปแบบของหลักสูตรที่มีความเหมาะสมกับผู้เรียน เพิ่มทางเลือกและข้อตกลงของครู ในการนำหลักสูตรไปปฏิบัติ

5. การวิจัยปฏิบัติการ (Action Research) เป็นการศึกษาอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับสภาพ ที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนและสถานศึกษา และแสวงหาแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอน การนิเทศ จะมีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือให้ครูมีความสามารถในการทำวิจัยปฏิบัติการ เมื่อครูขาดความพร้อม ในการวิจัยปฏิบัติการ มีความรู้ความสามารถและการตระหนักถึงความสำคัญในระดับต่ำ ผู้นิเทศ อาจเลือกวิธีการนิเทศแบบสั่งการเพื่อให้ครูได้ศึกษา อ่านบทความเกี่ยวกับการวิจัยเพื่อให้เกิด การพัฒนา และเมื่อครูมีความพร้อมในระดับหนึ่งผู้นิเทศอาจเลือกใช้วิธีการนิเทศแบบสั่งการและ

ให้ข้อมูล โดยให้คำแนะนำเกี่ยวกับเป้าหมายของการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล รวมทั้งการจัดทำแผนปฏิบัติการ แล้วจึงใช้การนิเทศแบบร่วมมือ และหากครูสามารถพัฒนาตนเองจนสามารถยกระดับความรู้ความสามารถได้แล้ว จึงสามารถใช้การนิเทศแบบไม่ชี้แนะ กติกแมน กล่าวว่าการวิจัยปฏิบัติการเป็นแกนหลักของภารกิจการนิเทศ โดยส่วนใหญ่เมื่อกล่าวถึงภารกิจการนิเทศจะเป็นการกล่าวถึงโดยแยกออกจากกัน ซึ่งความเป็นจริงแล้วในการพัฒนาการเรียนการสอนตามภาระงานที่กล่าวถึงมีความสัมพันธ์กัน การวิจัยปฏิบัติการจึงสามารถเป็นแกนหลักและเป็นกลไกที่จะช่วยผสมผสานงานต่าง ๆ ให้มีความสัมพันธ์กัน

ภารกิจการนิเทศทั้ง 5 ลักษณะข้างต้น เป็นสิ่งสำคัญในการสนับสนุนและจัดสภาพแวดล้อมเพื่อพัฒนาครู ผู้นิเทศต้องวางแผนในการดำเนินการตามภารกิจทั้งหมดโดยการรวมเป้าหมายของสถานศึกษาและความต้องการของครูให้เป็นหนึ่งเดียว เพื่อจะนำไปสู่พลังในการพัฒนาและปรับปรุงการเรียนการสอน

แฮริส (Harris, 1985 : 10-13) เป็นนักวิชาการที่นำเสนอแนวคิดสำคัญในการนิเทศการเรียนการสอน โดยได้แบ่งภาระงานนิเทศออกเป็น 10 ประการ ดังนี้

1. งานพัฒนาหลักสูตร (Developing Curriculum) เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบพัฒนาหลักสูตร จัดทำแนวทางการพัฒนาหลักสูตร กำหนดมาตรฐานหลักสูตร จัดทำ หน่วยการเรียนการสอน และสร้างรายวิชาใหม่ๆ ให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ของสถานศึกษา
2. งานจัดการเรียนการสอน (Organizing for Instruction) เป็นงานที่จัดเตรียมทั้งผู้เรียน ครูและบุคลากร พื้นที่และวัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับเวลาและวัตถุประสงค์การสอน
3. การจัดเตรียมบุคลากร (Providing Staff) เป็นการทำให้มีบุคลากรที่เพียงพอและมีความสามารถเหมาะสมกับในการเรียนการสอน โดยดำเนินการคัดเลือก บรรจุ ทดสอบและการพัฒนาบุคลากร
4. การจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวก (Providing Facilities) เป็นการออกแบบและจัดเตรียมเครื่องมือ สื่ออุปกรณ์เพื่อการเรียนการสอน และมีการพัฒนาปรับปรุงห้องเรียน และเครื่องมืออุปกรณ์การสอน
5. การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ (Providing Materials) เป็นการคัดเลือกและจัดหาอุปกรณ์การสอนที่เหมาะสมกับหลักสูตรและการเรียนการสอน
6. การจัดอบรมบุคลากรประจำการ (Arranging for In-service Education) เป็นการวางแผนและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่จะพัฒนาการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา อาจจัดเป็นการประชุมปฏิบัติการ การประชุมหรือการศึกษาดูงาน การฝึกอบรม รวมทั้งการจัดการศึกษาที่เป็นทางการอื่น ๆ

7. การปฐมนิเทศ (Orientation Staff Members) เป็นการให้ข้อมูลที่มีความจำเป็นที่จะให้บุคลากรปฏิบัติตามหน้าที่ที่รับผิดชอบ และเป็นการช่วยเหลือบุคลากรบรรจุใหม่ให้สามารถปรับตัว และมีความคุ้นเคยกับสิ่งอำนวยความสะดวกบุคลากรอื่นๆ และชุมชน

8. งานประสานบริการพิเศษสำหรับนักเรียน (Relating Special Pupil Services) เป็นการจัดบริการอื่น ๆ เพื่อสนับสนุนกระบวนการเรียนการสอน เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนานโยบาย การจัดลำดับความสำคัญของงานและการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างบริการบุคคลและการบริการที่จัดขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ทางการสอนของสถานศึกษา

9. การพัฒนาการประชาสัมพันธ์ (Developing Public Relation) เป็นการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชนให้มีความเข้าใจอันดีต่อกัน เป็นงานที่จัดขึ้นเพื่อให้ข้อมูลสารสนเทศแก่ชุมชน และรับข้อมูลจากชุมชนเพื่อประโยชน์ในการสนับสนุนการเรียนการสอน

10. การประเมินการเรียนการสอน (Evaluating Instruction) เป็นการวางแผน การจัดองค์การ และการปฏิบัติตามกระบวนการในการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ และการตีความข้อมูล เพื่อนำผลการประเมินมาใช้ตัดสินใจในการปรับปรุงการเรียนการสอนอย่างไรก็ตามภารกิจตามที่กล่าวทั้งหมดนี้แฮริส เสนอว่ามีภารกิจเพียง 5 ประการที่ถือว่าเป็นภารกิจหลัก คือ การประเมินการเรียนการสอน งานพัฒนาหลักสูตร การจัดอบรมบุคลากรประจำการ การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ และการจัดเตรียมบุคลากร

การนิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อน

ความเป็นมาและความหมายของการนิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อน

การนิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อนหรือการนิเทศแบบเพื่อนนิเทศเพื่อน (Peer Coaching) นั้นเป็นการนิเทศภายในแบบหนึ่ง มีขั้นตอนการดำเนินการที่ชัดเจนมากรูปแบบหนึ่ง โดยเฉพาะผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศเป็นผู้มีส่วนร่วมในการรับรู้ปัญหาซึ่งกันและกัน รวมทั้งร่วมกันเสนอแนวทางปรับปรุงแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นบนพื้นฐานของความเป็นไปได้ นอกจากนี้ยังมีการเปลี่ยนแปลงบทบาทกันโดยเป็นทั้งผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ อีกทั้งมีรูปแบบการนิเทศในหลายลักษณะที่สามารถเลือกใช้ได้ตามวัตถุประสงค์ ทำให้สามารถเลือกรูปแบบการนิเทศได้ตามความเหมาะสม แต่การที่จะนำรูปแบบการนิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อนมาดำเนินการนั้น มีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาและทำความเข้าใจถึงความหมายและกระบวนการในแบบดังกล่าวอย่างชัดเจน

การนิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อน (Peer Coaching) มาจากคำว่า Peer ตามพจนานุกรมหมายถึงเท่ากัน เสมอกัน หรือหมายถึง การเพ่งดู มองดู ส่วนคำว่า Coach หรือ Coaching หมายถึงผู้ทำหน้าที่สอนฝึกหรือแนะนำ หรือการสอน การบอก การแนะนำ เมื่อ Peer Coaching ถูกนำมาใช้ในด้านการนิเทศ มีการให้ความหมายไว้ว่าเป็นการนิเทศแบบเพื่อนนิเทศเพื่อนเพื่อช่วยเพื่อนหรือการนิเทศโดยผู้ร่วมงานหรือร่วมอาชีพที่มีใช้ศึกษานิเทศก์หรือผู้บริหาร ตามความหมาย ตามบทบาทหน้าที่ที่ถูก

กำหนดและตามลักษณะงานที่ปฏิบัติ คำว่า Coach กับ Supervise หรือ Coach กับ Supervisor มีความหมายต่างกัน งานที่ปฏิบัติจริงมีลักษณะต่างกัน ถ้าเปรียบกับโค้ช กีฬา กรีฑา ประเภทต่าง ๆ จะเห็นได้ชัดเจน เพราะโค้ช (Coach) จะอยู่กับผู้เล่นตลอดเวลา คอยแนะนำแก้ไขการเล่นให้โดยตลอดการเล่น ส่วนผู้นิเทศหรือศึกษานิเทศก์จะทำงานกับครูหรือให้การแนะนำช่วยเหลือครูเป็นบางครั้งบางเวลา ซึ่งจุดประสงค์ของผู้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับ Peer Coaching ก็เพื่อให้มีการช่วยเหลือ แนะนำและทำงานร่วมกับครูในการแก้ไขปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ (Joyce and Showers 1967, อ้างถึงใน วัชราน เล่าเรียนดี, 2548 : 155) จากความหมายของนักการศึกษาไทยที่ให้ความหมายของการนิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อน ดังเช่น

จอยซ์ และชาวเวอร์ (Joyce and Showers, 1996 อ้างถึงใน วัชราน เล่าเรียนดี, 2548 : 159) ที่กล่าวว่า การนิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อนคือ การให้ความช่วยเหลือแนะนำซึ่งกันและกัน เพื่อให้เกิดการพัฒนาปรับปรุงในอาชีพหรืองานในหน้าที่รับผิดชอบให้ดียิ่งขึ้น และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

อรณรินทร์ สุทรสถิต (2545 : 80) และอรวรรณ เหมือนสุดใจ (2545 : 108) ที่กล่าวว่า ตามหลักการของการนิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อนสามารถนำผลที่ได้จากการสังเกตมาพัฒนา ปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนด้วยตนเองและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจะมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

แกรสตัน (Gamston, 1987 อ้างถึงใน วัชราน เล่าเรียนดี, 2548 : 156) ที่กล่าวว่า การนิเทศการสอนแบบเพื่อนช่วยเพื่อนเป็นการช่วยเหลือและส่งเสริมการถ่ายโยงความรู้ภายหลังการฝึกอบรมให้ครูและเพื่อนครูนำความรู้และวิธีการไปสู่การปฏิบัติจริง

ในวงการศึกษาคำว่า Peer Coaching อาจจะเรียกว่าเป็นการนิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อนหรือเพื่อนนิเทศเพื่อน ซึ่งถือว่าเป็นการนิเทศภายในรูปแบบหนึ่งที่เน้นการพัฒนาปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนของครูและเพื่อส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูและบุคลากรอื่น ๆ ในโรงเรียนด้วยการนิเทศแบบ Peer Coaching หรือเพื่อนนิเทศเพื่อนนี้มีวิธีการพอจะสรุปได้คือ ครูและเพื่อนครู หรือครูในสาขาอื่น หรือบุคลากรที่ไม่ใช่บุคคลในสายการสอนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปร่วมกันมาปฏิบัติงานเกี่ยวกับการพัฒนาการปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยที่การปฏิบัติตามโครงการนั้นจะต้องมีการวางแผน การปฏิบัติร่วมกัน มีการสังเกตการณ์สอน วิเคราะห์การสอนและการให้ข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) ตลอดจนร่วมมือกันคิดหาวิธีแก้ไขปรับปรุงจุดที่บกพร่องให้พัฒนาและมีประสิทธิภาพขึ้นกว่าเดิม (วัชราน เล่าเรียนดี, 2548 : 156)

ความสำคัญของการนิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อน

จอยซ์ ชาวเวอร์ (Joyce Showers, 1996 อ้างถึงใน วัชราน เล่าเรียนดี, 2544 : 147) ได้สรุปสาระสำคัญของการนิเทศการสอนแบบเพื่อนนิเทศเพื่อนได้ดังนี้ คือ

1. การนิเทศการสอนแบบเพื่อนนิเทศเพื่อน (Peer Coaching) เป็นกระบวนการทำงานเคียงคู่กันระหว่างเพื่อนร่วมงาน ต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกันโดยตลอด ซึ่งจะช่วยให้มีการนำเทคนิคทักษะใหม่ๆ ไปใช้จริงมากขึ้น
2. เป็นการส่งเสริม สนับสนุนให้มีการนำความรู้ นวัตกรรมใหม่ๆ เกี่ยวกับหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอนไปใช้ในโรงเรียน
3. เป็นการสร้างความสนิทสนมคุ้นเคยกันระหว่างบุคลากรร่วมอาชีพ
4. เป็นการช่วยให้ครูมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอนของตนเอง
5. เป็นวิธีการที่เหมาะสมสำหรับครูผู้สอนโดยตรง และมีประโยชน์มากสำหรับผู้นิเทศ ผู้ทำหน้าที่นิเทศ หรือผู้บริหารที่ต้องรับผิดชอบโดยตรง เกี่ยวกับการพัฒนา ปรับปรุงการเรียนการสอน ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ยุพิน ยืนยง (2549 : 117-118) พบว่า การนิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อนมีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะผู้นิเทศเปรียบเสมือนกระจกเงาที่สะท้อนให้เห็นพฤติกรรมจัดการเรียนรู้ของครูเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ต้องแก้ไขหรือพฤติกรรมที่ควรคงไว้ เพื่อให้ครูปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

สรุปความสำคัญการนิเทศการสอนแบบเพื่อนนิเทศเพื่อน คือ เป็นกระบวนการของการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างครูและเพื่อนครูด้วยกัน เป็นการเสริมสร้าง ช่วยเหลือและสนับสนุนของเพื่อนครูด้วยกันในการเป็นผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ

ปัจจุบันการดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียนเป็นเรื่องที่จำเป็นอย่างยิ่งเพื่อการเข้าสู่ระบบประกันคุณภาพการศึกษาด้วยประการหนึ่ง และที่สำคัญโรงเรียนและครูในโรงเรียนจะเป็นผู้ที่รู้และเข้าใจกับปัญหาและเรื่องที่สำคัญต่าง ๆ ภายในโรงเรียนที่จำเป็นต้องปรับปรุง แก้ไขและพัฒนามากที่สุด โดยเฉพาะในด้านการจัดการเรียนการสอน ดังที่ คอปแลนด์และโบยัน (Copeland and Boyan, 1978 อ้างถึงใน วัชรรา เล่าเรียนดี, 2544 : 139 - 140) ได้นำกระบวนการนิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อนมาใช้เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนให้ประสบผลสำเร็จ ซึ่งเป็นการร่วมมือกันระหว่างผู้นิเทศและครูเพื่อช่วยเหลือ ปรับปรุง และพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของตนเองให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น โดยกำหนดขั้นตอนชัดเจนเพื่อมุ่งเน้นการแก้ปัญหาการจัดการเรียนการสอนโดยเฉพาะ ดังนั้นจึงใช้ข้อมูลจริงที่ได้จากการสังเกตการสอนในชั้นเรียนวิธีการนิเทศ จึงยึดหลักความเชื่อว่าการปรับปรุงการสอนของครูอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเป็นผลมาจากกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างครูกับผู้นิเทศ โดยมีความสัมพันธ์ที่มุ่งช่วยเหลือกันผสมผสานกับการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เชื่อใจไว้ใจกัน โดยคำนึงถึงความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน มีความรักในการเป็นมนุษย์ด้วยกัน

รูปแบบของการนิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อน

การนิเทศการสอนแบบเพื่อนนิเทศเพื่อน (Peer Coaching) สามารถจำแนกได้เป็น 3 รูปแบบ ซึ่งแต่ละรูปแบบสามารถนำไปปรับใช้ได้ตามจุดประสงค์ของการพัฒนาในแต่ละเรื่อง (Gamston, 1987 อ้างถึงใน วัชราน เล่าเรียนดี, 2541 : 161) ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การนิเทศการสอนเพื่อการพัฒนาด้านเทคนิคการสอน (Technical Coaching) เป็นการนิเทศแบบเพื่อนนิเทศเพื่อนรูปแบบหนึ่ง ที่เน้นการช่วยเหลือสนับสนุนให้ครูได้ถ่ายโอนความรู้ ทักษะ และวิธีการสอนแบบต่างๆ จากที่ได้รับการฝึกอบรมและฝึกปฏิบัติมาให้นำไปใช้ได้จริงในห้องเรียน ในขณะที่เดียวกันก็เน้นความร่วมมือกันระหว่างครูและผู้นิเทศ เปิดโอกาสและจัดเวลาให้ได้สนทนากันมากขึ้น เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด ความรู้สึกลึกต่างๆ เกี่ยวกับงานในอาชีพของตนเอง การนิเทศแบบการพัฒนาเทคนิคการสอนนี้ ตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อว่าการให้ข้อมูลย้อนกลับตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดในเรื่องที่สังเกตการสอนของกันและกัน ภายใต้บรรยากาศของความเป็นมิตรที่ดีต่อกัน จะช่วยให้มีการปรับปรุงและพัฒนาการสอนของตนเองได้ โดยปกติแล้วการนิเทศแบบนี้จะนำมาใช้กับครูที่ผ่านการฝึกอบรมปฏิบัติการในโครงการพัฒนาบุคลากรในด้านเทคนิค ทักษะการสอนใหม่ ๆ หรือนวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อติดตามส่งเสริมการนำไปใช้จริงในห้องเรียน โดยมีวิธีการง่าย ๆ พอสรุปได้คือ จับคู่ครูกับผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้นิเทศ หรือให้ผู้ที่ผ่านการอบรมมาแล้วให้คู่กัน ผลัดกันสังเกตการสอนและให้ข้อมูลป้อนกลับหลายๆ ครั้ง ซึ่งได้ผลเป็นที่น่าพอใจตามที่ จอยซ์ และเชาเวอร์ (Joyce and Showers, 1996 : 102) ได้กล่าวไว้ในบทความเรื่อง The Coaching of Teaching ในวารสาร Educational Leadership ซึ่งได้สรุปผลการใช้การนิเทศแบบเพื่อนนิเทศเพื่อนร่วมกัน โครงการฝึกอบรมครูได้ดังนี้คือ

- 1.1 ครูจะใช้วิธีการ ทักษะ หรือนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่อบรมมาบ่อยยิ่งขึ้น
- 1.2 ครูสามารถใช้ทักษะ วิธีการ หรือนวัตกรรมใหม่ ๆ อย่างเหมาะสม
- 1.3 ครูจะจำทักษะใหม่ ๆ เหล่านั้นได้นาน
- 1.4 ครูจะใช้ทักษะวิธีการ และนวัตกรรมใหม่ ๆ เหล่านั้นในห้องเรียนอย่างสม่ำเสมอ
- 1.5 ครูจะมีความเข้าใจในทักษะ วิธีการ และนวัตกรรมต่างๆ ชัดเจนยิ่งขึ้นสามารถนำไปใช้ให้เกิดประสิทธิผลสูงขึ้น

2. การนิเทศการสอนเพื่อการพัฒนาด้านการทำงานเป็นทีม (Collegial Coaching) เป็นการนิเทศแบบเพื่อนนิเทศเพื่อนอีกแบบหนึ่ง ที่เน้นการพัฒนาปรับปรุงการสอนโดยความร่วมมือกันระหว่างครูกับเพื่อนครูซึ่งควรจะเป็นการทดลองใช้แนวคิดของตนหรือเพื่อนครู โดยเปิดโอกาสและให้เวลาในการสนทนากันระหว่างครูมากขึ้น การที่มีโอกาสสังเกตการสอนระหว่างเพื่อน ทำให้รู้จุดบกพร่องของตนเองชัดเจนยิ่งขึ้น เข้าใจตัวเองมากขึ้น การนิเทศแบบนี้มีพื้นฐานความเชื่อว่าครู

สามารถพัฒนาทักษะและการสอนของตนเอง สามารถวิเคราะห์การสอนของตนเองได้ ถ้าเขามีโอกาสที่จะฝึกและพัฒนาทักษะต่างๆ ดังกล่าว การนิเทศแบบนี้มีเป้าหมายระยะยาวว่าครูจะสามารถแก้ไขตัวเอง ด้วยตัวเองอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ การนิเทศแบบพัฒนาด้านการทำงานเป็นทีมมีวิธีการง่าย ๆ คือ การจับคู่กันระหว่างครูในสายวิชาเดียวกัน หรือต่างสาขา กัน เน้นที่การสังเกตการสอนของกันและกัน โดยเฉพาะในจุดหรือประเด็นที่ต้องการเรียนรู้มากที่สุด เน้นเฉพาะจุดที่บกพร่องที่ต้องการแก้ไขปรับปรุง โดยที่ผู้สังเกตการสอนจะร่วมมือกับผู้ถูกสังเกต คิดและตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ที่มีผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งแตกต่างจากการนิเทศแบบพัฒนาด้านเทคนิคการสอน ซึ่งผู้สังเกตหรือผู้นิเทศจะเป็นผู้บอก เป็นผู้ตัดสินใจว่าการสอนของครู เหมาะสมหรือถูกต้องเพียงใด ต้องการ แก้ไขปรับปรุง จุดใดบ้าง ซึ่งผู้ทำหน้าที่นิเทศในรูปแบบนี้จะต้องมีความรู้ ความชำนาญ ในทักษะต่างๆ มากพอสมควร ดังนั้นถ้าจะมุ่งพัฒนาสภาพการทำงานในโรงเรียน ปฏิสัมพันธ์ที่ีระหว่างครูและบุคลากรต่าง ๆ แล้ววิธีการนิเทศแบบพัฒนาด้านการทำงานเป็นทีม น่าจะเหมาะสมที่สุดที่จะนำมาใช้ในโรงเรียน

3. การนิเทศการสอนเพื่อการพัฒนาด้านการแก้ปัญหาใหม่ๆ ที่ท้าทาย (Challenge Coaching) เป็นการนิเทศแบบเพื่อนนิเทศเพื่อนที่เน้นที่การแก้ไขปัญหาการสอนที่เกิดขึ้นอยู่เรื่อย ๆ จุดประสงค์ของการนิเทศแบบนี้ก็เพื่อช่วยครู หรือคณะครูแก้ปัญหาการจัดการเรียนการสอน คำว่า Challenge หมายถึง ท้าทาย ซึ่งก็คือความพยายามที่จะแก้ปัญหการจัดการเรียนการสอนที่เกิดขึ้นเป็นประจำและยังไม่ได้รับการแก้ไข รูปแบบการนิเทศวิธีนี้มีพื้นฐานความเชื่อว่า ความพยายามในการแก้ปัญหาในการสอนของครูผู้ดำเนินการสอนเอง จะช่วยให้มีการปรับปรุง พัฒนา การจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพขึ้นมาได้ เพราะผู้ร่วมงานมีความเชื่อใจกัน เข้าใจกันและพอใจที่จะปฏิบัติงานร่วมกัน ร่วมกันคิด ร่วมกันปรึกษาหารือ เพื่อแก้ปัญหาที่เป็นอยู่ได้ จะแตกต่างจากการนิเทศการสอนเพื่อพัฒนาด้านเทคนิคการสอน และการนิเทศการสอนเพื่อพัฒนาด้านการทำงานเป็นทีมในด้านกระบวนการและผลผลิต หรือผลลัพธ์ กล่าวคือ กระบวนการนิเทศเพื่อการพัฒนาด้านการแก้ปัญหาใหม่ ๆ ที่ท้าทาย จะประกอบด้วย (1) การร่วมวิเคราะห์ พิจารณาปัญหาการจัดการเรียนการสอนที่เกิดขึ้นอยู่เสมอหรือร่วมกันกำหนดเป้าหมาย จุดมุ่งหมายที่ต้องการพัฒนาปรับปรุง (2) การดำเนินการตามรูปแบบการนิเทศแบบ Challenge Coaching มีการดำเนินงานเป็นกลุ่มหรือคณะตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ส่วน Technical Coaching และ Collegial Coaching ดำเนินงานเป็นคู่ได้ (3) บุคลากรในสายอื่นที่ไม่ใช่สายผู้สอน แต่มีความชำนาญและเชี่ยวชาญเฉพาะด้านเข้าร่วมกลุ่มคณะทำงานได้ โดยเฉพาะบุคคลที่มีความสามารถด้านการแก้ปัญหา หรือความชำนาญเฉพาะด้านอื่น ๆ เช่น บรรณารักษ์ ผู้บริหารโรงเรียน ผู้เขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์ เป็นต้น

ข้อดีของการนิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อน

ดั่งที่ ศิริภรณ์ เทวะผลิน (2548 : 26) ได้สรุปไว้ดังนี้

1. ช่วยให้มีการช่วยเหลือแนะนำซึ่งกันและกันอย่างต่อเนื่องทำให้มีการปรับปรุงพัฒนาการจัดการเรียนการสอนอย่างสม่ำเสมอ
2. เป็นวิธีหนึ่งที่ทำให้ครูปรับปรุงและพัฒนาการสอนของตนเองอย่างต่อเนื่อง
3. เป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด ทักษะ วิธีการสอนซึ่งกันและกัน
4. ส่งเสริมการทำงานร่วมกันในสายเดียวกันหรือต่างสาขากัน
5. ส่งเสริมสภาพแวดล้อมในโรงเรียน สร้างบรรยากาศในการร่วมมือกันปฏิบัติงาน
6. ช่วยครูตระหนักถึงความสำคัญและเป้าหมายของการพัฒนาการเรียนรู้ออกของนักเรียน
7. ช่วยเติมช่องว่างระหว่างครูด้วยกัน ช่วยคลายกฎแห่งความโดดเดี่ยวของครูแต่ละคน ช่วยทำให้ครูรู้สึกว่าคุณเองมีเพื่อนหัวอกเดียวกัน
8. ช่วยพัฒนาบุคลากรเพราะการนิเทศแบบเพื่อนนั้นเป็นองค์ประกอบหนึ่งของการพัฒนาบุคลากร ด้านการสอนการนิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อนหรือการให้คำแนะนำช่วยเหลือกันแบบเพื่อนนิเทศเพื่อน

โจยี้และเซาเวอร์ (Joyee and Showers 1996, อ้างถึงใน วัชรรา เล่าเรียนดี, 2548 : 159-160) ได้สรุปข้อดีของการนิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อนไว้ ดังนี้

1. การนิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อน (Peer Coaching) เป็นกระบวนการทำงานเคียงคู่กันระหว่างเพื่อนร่วมงานคอยช่วยเหลือซึ่งกันและกันโดยตลอด ซึ่งจะช่วยให้มีการนำเทคนิคทักษะใหม่ๆ ไปใช้จริงมากขึ้น
2. เป็นการส่งเสริม สนับสนุนให้มีการนำความรู้ นวัตกรรมใหม่ ๆ เกี่ยวกับหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอนไปใช้ในโรงเรียน
3. เป็นการสร้างความสนิทสนมคุ้นเคยกันระหว่างบุคลากรร่วมอาชีพ
4. เป็นการช่วยให้ครูมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอนของตนเอง
5. เป็นวิธีการที่เหมาะสมสำหรับครูผู้สอน โดยตรงและมีประโยชน์มากสำหรับผู้นิเทศ ผู้ทำหน้าที่นิเทศหรือผู้บริหารที่ต้องรับผิดชอบโดยตรงเกี่ยวกับการพัฒนา ปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

สำหรับการนิเทศแบบเพื่อนนิเทศเพื่อนนั้น จะเปิดโอกาสให้สมาชิกได้ทำการสังเกต การสอนซึ่งกันและกัน กำหนดจุดประสงค์ตลอดจนพฤติกรรมที่จะสังเกตร่วมกันจัดประชุม ก่อนการสังเกต สังเกตการสอน และประชุมหลังการสังเกต เพื่อให้ข้อมูลย้อนกลับแก่กัน เพื่อนำข้อมูลดังกล่าวมาเป็นแนวในการแก้ไข ปรับปรุงการสอนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ที่สำคัญพฤติกรรมที่มี

ประสิทธิภาพต่าง ๆ จะช่วยในการกำหนดพฤติกรรมที่เหมาะสมสำหรับการสังเกตเป็นอย่างดี การเลือกใช้วิธีการสังเกตการสอนให้สอดคล้องกับพฤติกรรมการสอนส่งผลให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ขั้นตอนของการนิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อน

การนิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อปรับปรุง และพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ประกอบด้วยขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การประชุมก่อนการสังเกตการสอน (Preobservation Conference) เป็นการประชุมปรึกษาหารือระหว่างผู้นิเทศกับครูผู้สอนก่อนการสังเกตการสอน ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนย่อย 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้นิเทศพูดคุยปรึกษาหารือกับครูผู้สอนเกี่ยวกับประเด็นที่น่าสนใจ หรือประเด็นที่เป็นปัญหาในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้มองเห็นชัดเจนเกี่ยวกับพฤติกรรมการสอนหรือพฤติกรรมเรียนที่เป็นปัญหาและที่เกิดขึ้นในห้องเรียน

2. เป็นขั้นตอนการตกลงกันในเรื่องพฤติกรรมที่จะสังเกตในห้องเรียนร่วมกันกำหนดเกณฑ์มาตรฐานของพฤติกรรมที่ใช้ได้หรือต้องปรับปรุง ถ้าผู้นิเทศและครูไม่ได้พูดคุยหรือปรึกษาหารือเกี่ยวกับประเด็นที่เป็นปัญหามาก่อน ผู้นิเทศก็จะกำหนดเกณฑ์ที่เป็นพื้นฐานของพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในห้องเรียน เพื่อจะบันทึกได้ตรงแต่ถ้าครูและผู้นิเทศได้พูดคุยตกลงกันก่อนแล้วเกี่ยวกับประเด็นที่เป็นปัญหาในขั้นตอนที่สองนี้ ก็จะต้องพยายามนิยามพฤติกรรมนั้นให้ชัดเจนยิ่งขึ้นเพื่อจะได้หาแนวทางแก้ไขจุดที่เป็นปัญหานั้น แต่ในขั้นตอนนี้ทั้งผู้นิเทศและครูจะต้องช่วยกันกำหนดเกณฑ์มาตรฐานพื้นฐาน การปฏิบัติที่ครูควรจะปฏิบัติได้

3. เป็นขั้นตอนการเลือกเครื่องมือหรือสร้างเครื่องมือในการสังเกตการณ์สอน โดยที่ผู้นิเทศอาจจะเสนอเครื่องมือในการสังเกตการสอนในชั้นเรียนให้ครูได้รับรู้ที่จะใช้ในการเก็บบันทึกข้อมูลพฤติกรรมต่าง ๆ ที่กำหนดและเกี่ยวข้องกับประเด็นที่เป็นปัญหาและเกิดขึ้นในห้องเรียน

ขั้นตอนที่ 2 การสังเกตการสอน (Observation) เป็นการสังเกตพฤติกรรมการสอนที่ได้ตกลงกันแล้ว โดยที่ผู้นิเทศจะดำเนินการสังเกตการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน ตั้งแต่ต้นจนจบ หรือในช่วงเวลาที่เหมาะสมตามที่ตกลงกันไว้ระหว่างครูและผู้นิเทศโดยใช้เครื่องมือที่ได้เลือกหรือสร้างขึ้นทำการบันทึกข้อมูลจากการสังเกต

ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสังเกตการสอน (Analysis) เป็นการวิเคราะห์จากการสังเกตการสอนและระบุที่ต้องแก้ไขปรับปรุงหรือคงไว้ ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนย่อย 2 ขั้นตอน ดังนี้

1. การวิเคราะห์ผลจากการสังเกตการสอน ผู้นิเทศรวบรวม เรียบเรียงข้อมูลที่ได้จากการสังเกตการสอนให้ชัดเจน เข้าใจง่าย พร้อมจะนำเสนอให้ครูผู้สอนทราบ โดยที่ผู้นิเทศจะต้องจัดการกับข้อมูลนั้นอย่างสมบูรณ์ที่สุด แปลผลของข้อมูลจากการสังเกตให้ครูเข้าใจอย่างชัดเจน แต่ไม่ควรให้ความคิดเห็นส่วนตัวเชิงประเมินผลหรือวิพากษ์วิจารณ์การปฏิบัติงานของครู เพียงเพื่อเสนอให้ครูทราบว่า จากการสังเกตการณ์สอนนั้น พฤติกรรมที่บันทึกออกมาตามที่เห็นและร่วมการคิดพิจารณาจุดที่ต้องแก้ไขเปลี่ยนแปลง หรือคงไว้หลังจากที่ครูยอมรับความเป็นจริงที่เกิดขึ้น

2. การร่วมพิจารณาพฤติกรรมที่จะต้องคงไว้ หรือเปลี่ยนแปลงจากการวิเคราะห์ผลของการสังเกต ซึ่งผู้นิเทศจะพิจารณาพฤติกรรมต่าง ๆ ซึ่งคืออยู่แล้วและควรคงไว้ และพฤติกรรมการสอนที่ควรเปลี่ยนแปลง เพื่อจะได้แก้ปัญหการสอนของครู โดยผู้นิเทศจะต้องวางแผนยุทธวิธีในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เป็นปัญหาดังกล่าว ซึ่งอาจจะพิจารณาร่วมกับครู

ขั้นตอนที่ 4 การประชุมหลังจากสังเกตการสอน (Postobservation Conference) เป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการนิเทศการสอนก่อนที่จะมีการดำเนินการกระบวนการซ้ำ ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนย่อย 2 ขั้นตอน ดังนี้

1. การให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ครูผู้สอนเกี่ยวกับผลการสังเกตการสอน ในขั้นตอนนี้ผู้นิเทศจะทบทวนข้อตกลงต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับประเด็นปัญหาในการสอนของครูและวิธีการที่ได้มา ซึ่งข้อมูลดังกล่าว ซึ่งข้อมูลนี้จะได้มาจากการสังเกตการสอนของผู้นิเทศนั่นเอง การนำเสนอข้อมูลย้อนกลับแก่ครูจะต้องเป็นไปในลักษณะที่พยายามทำให้ครูเข้าใจและกระตุ้น ส่งเสริมให้ครูได้ทำการพิจารณาวิเคราะห์ข้อมูลนั้นด้วยตัวเอง แม้ว่าผู้นิเทศจะต้องทำการวิเคราะห์หามาแล้วก็ตาม แต่ผลการวิเคราะห์ของผู้นิเทศจะยังไม่นำเสนอให้ครูทราบ แต่จะใช้วิธีนำและฝึกให้ครูได้ใช้ข้อมูลจากการสังเกตมาสรุปผลของประเด็นที่เป็นปัญหา หรือที่ต้องแก้ไขด้วยตัวเองให้ได้

2. การพิจารณายุทธวิธีการแก้ปัญหของครู โดยที่ผู้นิเทศจะเป็นผู้ช่วยแนะนำหรือชี้แนะวิธีการปรับปรุงและพัฒนา ทั้งคู่จะร่วมกันพิจารณาในเรื่องต่าง ๆ ต่อไปนี้ คือ 1) พฤติกรรมการสอนที่เหมาะสมควรแก่การคงไว้ 2) พฤติกรรมการสอนที่ไม่ถูกต้องควรต้องปรับปรุงแก้ไข 3) ยุทธวิธีต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้ในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เป็นปัญหา และ 4) การดำเนินการตามกระบวนการนิเทศการสอนอีกครั้ง (Recycle) เป็นเรื่องที่ควรปฏิบัติเมื่อปรากฏว่าครูมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เป็นปัญหา ร่วมมือ ให้การช่วยเหลือซึ่งกันและกันยึดเป้าหมายเดียวกัน คือ พัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนให้ได้ตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด

กระบวนการและเครื่องมือในการนิเทศแบบเพื่อนนิเทศเพื่อน

กระบวนการนิเทศการสอนแบบเพื่อนช่วยเพื่อน เครื่องมือที่สำคัญสำหรับกระบวนการนิเทศแบบเพื่อนนิเทศเพื่อนคือ แบบสังเกตการสอนและการให้ข้อมูลป้อนกลับ เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานในการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินการจัดการเรียนการสอนและการปรับปรุงแก้ไขหรือพัฒนา นอกจากนี้ข้อมูลที่ได้จากสังเกตการสอนจะเป็นส่วนสำคัญในการนำมาใช้ในการวิเคราะห์การสอนของครูเพื่อจะหาทางแก้ไขปรับปรุงหรือส่งเสริมพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น

มิลล์ (Mills 1980, อ้างถึงใน วัชรรา เล่าเรียนดี, 2544 : 4) ได้เสนอขั้นตอนของการสังเกตการสอนไว้ 7 ขั้นตอนดังนี้

1. เลือกประเด็นที่จะสังเกต
2. เลือกเทคนิควิธีการสังเกตและบันทึกที่เหมาะสม 1-2 วิธี
3. การสังเกตและบันทึก
4. นำเสนอข้อมูล ร่วมกันวิเคราะห์ แปลผลข้อมูล
5. อภิปรายร่วมกันเกี่ยวกับสิ่งที่พบเห็นจากการสังเกตและบันทึก
6. สรุปข้อค้นพบประเด็นสำคัญ หรือพฤติกรรมที่เป็นปัญหาเพื่อการแก้ไขปรับปรุง
7. พิจารณากำหนดจุดมุ่งหมายและสาระสำคัญ เพื่อการสังเกตในครั้งต่อไป

อาคิสันและกอล (Acheson G. Meredith Damien & Gall, 1997 อ้างถึงใน วัชรรา เล่าเรียนดี, 2541 : 66-69) ได้เสนอไว้ว่า สำหรับกระบวนการนิเทศการสอนแบบเพื่อนนิเทศเพื่อนนั้นจะเปิดโอกาสให้สมาชิกภายในโครงการได้ทำการสังเกตการสอนซึ่งกันและกันกำหนดจุดประสงค์ตลอดจนพฤติกรรมที่จะสังเกตร่วมกันจัดการประชุมก่อนการสังเกตและหลังการสังเกตเพื่อให้ข้อมูลป้อนกลับแก่กันเพื่อนำข้อมูลดังกล่าวมาเป็นแนวทางในการแก้ไข ปรับปรุงการสอนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ที่สำคัญพฤติกรรมการสอนที่มีประสิทธิภาพต่างๆ จะช่วยในการกำหนดพฤติกรรมที่เหมาะสมสำหรับการสังเกตเป็นอย่างดี การเลือกใช้วิธีการสังเกตให้สอดคล้องกับพฤติกรรมการสอนที่มีประสิทธิภาพมีวิธีสังเกต ดังตารางที่ 2.1

ตารางที่ 2.1 วิธีการสังเกตพฤติกรรมการสอนที่มีประสิทธิภาพ

พฤติกรรมสอนที่มีประสิทธิภาพ (Effective Teaching Practice)	วิธีการสังเกต (Methods of Observation)
1. ความชัดเจนแจ่มแจ้งในการสอน (Clarity)	1. ใช้เทคนิค Wide lens (การสังเกตในภาพรวม ไม่เฉพาะเจาะจงในด้านใดด้านหนึ่ง) เช่น การบันทึกเสียง
2. การใช้เทคนิควิธีการสอนและการวัดผล ประเมินผลที่หลากหลาย (Variety)	2. ใช้เทคนิค Wide lens (การสังเกตในภาพรวม ไม่เฉพาะเจาะจงในด้านใดด้านหนึ่ง) เช่น การบันทึกเสียง ภาพ
3. ความกระตือรือร้นในการสอน (Enthusiasm)	3. ใช้เทคนิค Wide lens (โดยการบันทึกภาพ และเสียง) (Video recording)
4. การใช้เนื้อหาสาระและงานให้ฝึกปฏิบัติ (Task Oriented approach)	4. ใช้เทคนิค Wide lens โดยการบันทึกภาพ (Video recording)
5. หลีกเลี่ยงการวิพากษ์วิจารณ์ที่รุนแรง (Avoidance of harsh criticism)	5. ใช้เทคนิค Selective Verbatim (การสังเกต การบันทึกข้อความหรือพฤติกรรมบางอย่าง เท่านั้น) เช่น การสังเกตบันทึก การให้ข้อมูลย้อนกลับของครู
6. การสอนโดยเน้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ สูงสุดตามกระบวนการ (Indirect teaching style) ขั้นตอนที่มีผลการวิจัยรับรองว่ามีประสิทธิภาพ เช่น Explicit teaching Model etc.	6. ใช้เทคนิค Time coding (แบบสังเกตโดยมีข้อความเพื่อชี้ว่าปฏิบัติหรือมีมากน้อยเพียงใด) โดยการวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครู นักเรียน
7. สอนเนื้อหาให้ครอบคลุมเกณฑ์ในการ ทดสอบ (Teaching content covered on criterion test)	7. ใช้เทคนิค Wide lens โดยการสังเกตและ บันทึกเหตุการณ์คำพูดตามที่ปรากฏ (Anecdotal record)
8. ข้อความคำพูดของครู เพื่อดึงจุดสนใจ ของผู้เรียน เช่น การแจ้งให้ทราบว่าทำอะไรต่อไป สรุปเหตุการณ์ที่ผ่านมาแล้ว เน้นประเด็นสำคัญของบทเรียน บอกจุดต่อ ระหว่างบทเรียน (Structuring statement)	8. ใช้เทคนิค Selective verbatim เช่น การบันทึก การออกคำสั่งของครูและการพูดคุยเกี่ยวกับ บทเรียนต่างๆ

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

พฤติกรรมการสอนที่มีประสิทธิภาพ (Effective Teaching Practice)	วิธีการสังเกต (Methods of Observation)
9. การถามคำถามหลายแบบเพื่อส่งเสริมการคิด (Question at multiple cognitive levels)	9. ใช้เทคนิค Selective verbatim โดยการจดบันทึกการให้การตอบสนองและการให้ข้อมูลย้อนกลับของครูเมื่อนักเรียนตอบถูก
10. การใช้วิธีการสอนแบบ Explicit Teaching model ที่ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน คือ การทบทวนตรวจการบ้าน การนำเสนอ บทเรียนใหม่หรือทักษะใหม่ การฝึกปฏิบัติ ครูคอยแนะนำ การให้ข้อมูลย้อนกลับและการแก้ไข การให้การบ้าน ให้ฝึกปฏิบัติ โดยอิสระทบทวนเป็นรายสัปดาห์ รายเดือน	10. ใช้เทคนิค Wide lens โดยการจดบันทึกคำพูด เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในห้องเรียน (Anecdotal record) และการสังเกต บันทึกคำถาม การตอบสนองและการให้ประเด็นสำคัญของ กระบวนการสอน (Focused Questionnaires Observes)
11. การให้เวลาและใช้เวลาในการสอน (Allocate time)	11. ใช้การสังเกตแบบบันทึก (timeline coding) โดยใช้แบบสังเกตการณ์บันทึกข้อความหรือพฤติกรรมบางอย่างเท่านั้น ในช่วงเวลาที่กำหนด โดยใช้กระบวนการสังเกตของ Stalling (Stalling Observation System)
12. เด็กนักเรียนสนใจ ตั้งใจปฏิบัติงาน โดยตลอด (Student at task behavior)	12. ใช้การสังเกตและบันทึกโดยใช้ Seating chart หรือแผนผังที่นั่งในห้องเรียน
13. การให้การบ้าน (Homework)	13. ใช้เทคนิค Wide lens โดยจดบันทึกคำพูด เหตุการณ์ในห้องเรียน
14. วิธีการเรียนแบบร่วมมือ (Cooperative Learning method)	14. ใช้เทคนิคการสังเกตและการบันทึกโดยใช้แผนผังที่นั่ง Seating chart เช่นสังเกตและบันทึกพฤติกรรมสนใจ ตั้งใจทำงาน การเคลื่อนไหวไปในที่ต่าง ๆ ภายในห้องเรียน
15. ใช้คำพูดที่ให้คุณค่าและให้ความสำคัญในความสำเร็จเพื่อจูงใจนักเรียน (Use of value statements and success to motivate student)	15. ใช้เทคนิค wide lens เช่นจดบันทึกเหตุการณ์และคำพูด หรือให้เขียนบรรยายการสอนของตน ความคิดเห็นของตนเอง

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

พฤติกรรมการสอนที่มีประสิทธิภาพ (Effective Teaching Practice)	วิธีการสังเกต (Methods of Observation)
16. การแสงต่อผู้เรียน โดยไม่คำนึงถึง ความแตกต่างของผลสัมฤทธิ์ของแต่ละ บุคคล (Equitable treatment of student varying in achievement)	16. ใช้แผนผังที่นั่ง ในการสังเกตและบันทึก ปฏิสัมพันธ์ทางวาจาระหว่างครูและนักเรียน (Verbel flow)

(วัชรรา เล่าเรียนดี, 2544 : 102)

การสังเกตการสอน

การสังเกตการสอน (Instructional Observation) เป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่งของการปรับปรุงพัฒนาการสอน การสังเกตการสอนประกอบไปด้วยเทคนิควิธีการหลายอย่าง (Techniques) และเป็นทักษะ (Skills) ที่ต้องฝึกปฏิบัติให้มีความชำนาญ สามารถใช้ได้ตรงถูกต้อง และมีประสิทธิภาพ ซึ่งการสังเกตการสอนโดยปกติจะเป็นการสังเกตในชั้นเรียน ห้องเรียน หรือห้องที่มีการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และฝึกปฏิบัติทักษะต่าง ๆ การสังเกตการสอนนั้น อาจเป็นการสังเกตในขณะที่มีการจัดการเรียนการสอนในสภาพที่เป็นจริงหรือสังเกตจากวิดีโอเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนต่าง ๆ ก็ได้ ดังนั้นการสังเกตการสอนจึงเป็นเทคนิควิธีที่ต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ เพราะการสังเกตการสอนนั้นย่อมมีจุดมุ่งหมายสำคัญเฉพาะ ไม่ใช่การสังเกตธรรมดาที่เป็นที่คุ้นเคยและรู้จักกันดี เพราะเมื่อมีการสังเกตการสอนก็ย่อมจะต้องมีการบันทึกเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ และแปลความหมายข้อมูล แจ้งให้กับผู้รับการสังเกตได้ทราบหรือรู้ความเป็นไปต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในกระบวนการจัดการเรียนการสอน ดังนั้น ในการสังเกตการสอนในกระบวนการนิเทศต่าง ๆ นั้น จำเป็นจะต้องมีกิจกรรมในขั้นตอนการสังเกตเป็น 2 ส่วน คือ

1. ส่วนของการพรรณนาความหรืออธิบายตามสภาพที่เป็นจริง (Describing)
2. ส่วนที่เป็น การแปลความหมายหรือการตีความของข้อมูลนั้น (Interpreting)

การสังเกตการสอน เป็นเทคนิควิธีการที่ต้องมีการเรียนรู้และฝึกปฏิบัติดังที่กล่าวมาแล้ว เนื่องจากการสังเกตการสอนเป็นวิธีการเชิงระบบ (System Approach) ที่เป็นที่ยอมรับกันว่ามิประโยชน์ในการเรียนรู้และการพัฒนาในวิชาชีพของบุคคลหลายอาชีพ การสังเกตจะช่วยให้ผู้สังเกตสามารถช่วยปรับปรุงการปฏิบัติงานของตนเองได้ การสังเกตการสอนในการนิเทศการสอนเป็นการช่วยให้

ผู้ถูกสังเกต ปรับปรุงพัฒนาการปฏิบัติงานของตนเองให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น การได้ฝึกเทคนิควิธีการสังเกตจนสามารถใช้ได้อย่างชำนาญ ตรงตามวัตถุประสงค์จะช่วยให้เกิดการพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ บรรลุผลตามเป้าหมาย (วัชราน เล่าเรียนดี, 2544 : 20-24)

ความสำคัญของการสังเกตการสอน

การสังเกตการสอน (วัชราน เล่าเรียนดี, 2540 : 1-2) เป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งในการพัฒนาการปรับปรุงการเรียนการสอน เพราะจะทำให้ผู้นิเทศผู้ทำหน้าที่นิเทศหรือครูสามารถรวบรวมบันทึกข้อมูลเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในห้องเรียนซึ่งเครื่องมือดังกล่าว ก็คือ แบบสังเกตการณ์สอนที่มีผู้สร้างขึ้นมาหรือที่เรียกว่า เครื่องมือสังเกตการณ์สอนเช่น เครื่องมือสังเกตของ แฟลนเดอร์ (Flanders) เครื่องมือการสังเกตของทักแมน (Tuckman) และยังอุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการสังเกตพฤติกรรม เช่น ดินสอ ปากกา กระดาษหรือใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ เช่น เครื่องบันทึกภาพ เครื่องบันทึกเสียง และเครื่องคอมพิวเตอร์ขนาดเล็ก แต่เครื่องมือสะดวกในการใช้และนิยมใช้กันมาก คือ บันทึกโดยปากกา ดินสอ และกระดาษสำหรับบันทึกข้อมูล ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตการณ์สอนไม่ว่าจะได้มาจากการสังเกตและบันทึกด้วยวิธีใดก็ตามหรือใช้เครื่องมือประเภทใดก็ตามมีประโยชน์มากมายมหาศาล โดยเฉพาะในด้านการพัฒนาปรับปรุงการเรียนการสอนของครู ข้อมูลเหล่านั้นช่วยให้ครูมองเห็นตนเองมากขึ้นชัดเจนขึ้นและช่วยให้ครูได้ตระหนักถึงความจำเป็นที่ต้องเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การสอนเพื่อผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนเป็นเป้าหมายหลัก จากรายงานการวิจัยด้านการเรียนการสอนเป็นที่ยืนยันว่าการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของครูในการจัดการเรียนการสอนทำให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นและจากการศึกษายานวิจัยเรื่องการสอนที่มีประสิทธิภาพต่าง ๆ จึงเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งที่ครูจะต้องดำเนินการสอนให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

ดังนั้นการสังเกตการสอนจึงเป็นส่วนประกอบสำคัญที่จะช่วยให้ผู้นิเทศและบุคคลที่เกี่ยวข้องได้พัฒนาปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนของครูให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยปกติแล้วครูจะยอมรับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอนของตนเอง เมื่อรู้ว่าตนเองจะต้องเปลี่ยนแปลงและมีความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงพัฒนาให้ดีขึ้น เหมาะสมขึ้น ซึ่งความรู้สึกละและความต้องการดังกล่าวเกิดจากการได้มองเห็นรับรู้จุดที่บกพร่องจุดที่เป็นปัญหาในการจัดการเรียนการสอนทำให้ทราบว่าควรจะต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงจุดใดบ้างและยังกระตุ้นให้ครูได้ตระหนักถึงความจำเป็นในการที่จะต้องปรับเปลี่ยนในสิ่งที่ไม่เคยเป็นมาก่อน

หลักการในการสังเกตการสอนในชั้นเรียน

ผู้นิเทศควรตั้งหลักการในการสังเกตการสอนไว้ดังนี้

1. สร้างสัมพันธที่ดีกับครู รู้งานที่ครูจะทำหรือสอนล่วงหน้า แล้วศึกษายบทเรียนนั้น ๆ พร้อมเตรียมอุปกรณ์ก่อนไปสังเกตการสอน

2. เตรียมศึกษาวิธีการสอนใหม่ ๆ ในเรื่องที่กำลังดำเนินอยู่ ผู้นิเทศควรอยู่สังเกตการสอนทั้งวัน (หรือเต็มทั้งคาบ) เพื่อจะได้สังเกตการกระทำของครูและนักเรียนในระหว่างมีการเรียนการสอน
3. วางแผนล่วงหน้าและกำหนดจุดมุ่งหมายของการสังเกตทั้งที่ได้รับเชิญหรือไปสังเกตเอง
4. จัดบันทึกการสังเกตพฤติกรรมของครูและนักเรียน กระตุ้นให้ครูทำบันทึกการสอน (Lesson Plan) เพื่อจะได้นำมาวิเคราะห์
5. ติดตาม สอบถาม และร่วมปรึกษาหารือ โดยร่วมกันวิเคราะห์การสอนโดยคำนึงถึงจุดมุ่งหมายของการสังเกต
6. แนะนำเพื่อปรับปรุงการสอน เมื่อได้มีการวิเคราะห์การสังเกตแล้ว หรือเมื่อครูต้องการทราบ ข้อเสนอแนะ

เครื่องมือสังเกตการสอน

เครื่องมือสังเกตการสอน (Observation Instruments) หมายถึง เครื่องมือเครื่องใช้ที่ใช้ในการสังเกตการสอนและบันทึกการสอน เช่น ดินสอ ปากกา กระดาษ เครื่องใช้อิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ เช่น เทปบันทึกเสียง กล้องถ่ายวิดีโอ คอมพิวเตอร์ ไม้ตบไม้ รวมถึงแบบฟอร์มการสังเกตและบันทึกที่ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศสร้างขึ้นเองหรือมีผู้อื่นสร้างขึ้นและเป็นที่ยอมรับและรู้จักแพร่หลาย เช่น แบบฟอร์มการสังเกต - บันทึกของ แฟลนเดอร์ส (FIAC) ของสตอลลิง (Stalling) หรือแบบฟอร์มการประเมินของทักแมน (Tuckman 1999; วัชรา เล่าเรียนดี, 2548 : 25)

กลีคแมนและคณะ (Glickman and others 2001, อ้างถึงใน วัชรา เล่าเรียนดี, 2548 : 186) ได้แบ่งการสังเกตการณ์สอนออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. การสังเกตการณ์สอนเชิงปริมาณ (Quantitative Observation) หมายถึง วิธีการในการวัดเหตุการณ์ต่าง ๆ ในชั้นเรียน พฤติกรรมที่ปฏิบัติหรือปรากฏและสิ่งต่าง ๆ ที่ปรากฏในชั้นเรียนที่สามารถสังเกตเห็น วัดได้ เป็นจำนวนครั้งหรือความถี่ของเหตุการณ์ด้วยเครื่องมือการสังเกตการณ์สอนและวิธีการสังเกตการณ์สอนเชิงปริมาณ เช่น

- 1.1 เครื่องมือสังเกตการณ์สอนแบบนับจำนวนความถี่ของพฤติกรรมและเหตุการณ์ในชั้นเรียน (Categorical Frequency Instrument)

- 1.2 เครื่องมือสังเกตการสอนแบบระบุพฤติกรรมบ่งชี้กระบวนการสอนแบบต่าง ๆ (Performance Indicator Instrument)

- 1.3 เครื่องมือการสังเกตการณ์สอนโดยใช้แผนผังที่นั่ง (Seating Chat Observation Recording : SCORE)

ข้อมูลตรงตามความจริงและให้ตรง ตามจุดมุ่งหมายมากที่สุด ดังที่อาคิสันและกอลด์ (Acheson & Gall, 1997 อ้างถึงใน วัชรวา เล่าเรียนดี, 2544 : 23) ได้ให้ข้อเสนอแนะในการนิเทศการสอนซึ่งประกอบด้วย เทคนิควิธีการ การกำหนดวัตถุประสงค์และการวางแผนการสังเกตการสอน เทคนิควิธีการสังเกตการสอน ในชั้นเรียน เทคนิคการบันทึกการสอน โดยใช้เครื่องมือแบบต่าง ๆ เทคนิคการประชุมเพื่อให้ข้อมูลย้อนกลับและเทคนิคการนิเทศชี้แนะแนะนำเพื่อช่วยเหลือครูให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนา ฯลฯ เทคนิคการสังเกตการสอนนั้นจะประกอบด้วยวิธีการสังเกตและการบันทึก โดยเลือกใช้เครื่องมือที่เหมาะสม (ผู้สังเกตและครูร่วมกันเลือก) เพราะก่อนสังเกตการสอนทุกครั้งจะต้องมีการตกลงร่วมกัน ระหว่างครูกับผู้นิเทศ หรือผู้สังเกตและหลังจากการสังเกตการสอนอาจจะร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลจากการสังเกตการสอนก่อนที่จะให้ข้อมูลย้อนกลับ แก่ครูเพื่อร่วมกันพิจารณาหาแนวทางในการปรับปรุงหรือพัฒนาการเรียนการสอนต่อไป ดังนั้นผู้นิเทศ ผู้ทำหน้าที่นิเทศ หรือผู้ที่ทำหน้าที่นิเทศการสอน จะต้องมีความรู้ มีความเข้าใจพอสมควรเกี่ยวกับวิธีการสังเกตการสอน เทคนิควิธีการ สังเกตการสอน และการบันทึก เครื่องมือการสังเกตการสอน การสร้างและการประยุกต์ใช้เครื่องมือสังเกตการสอน จึงจะช่วยให้การนิเทศการสอนประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย

การประเมินผลการนิเทศและการสังเกตการสอน

การประเมินผลการนิเทศเป็นกระบวนการที่ต้องการรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ เพื่อทราบความก้าวหน้า ปัญหาอุปสรรคและความสำเร็จในการปฏิบัติการนิเทศตามที่ ครุรักษ์ ภิรมย์รักษ์ (2538 : 53) ได้เสนอใช้วิธีการและเครื่องมือที่ครูและผู้นิเทศได้ร่วมกันสร้างขึ้นหรือใช้เครื่องมือมาตรฐานต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้ว เช่น ใช้วิธีการทางสถิติ การวิจัย การสังเกต ฯลฯ ข้อที่ได้จากการประเมินจะนำมาวิเคราะห์ ประสิทธิภาพที่ได้ในด้านต่างๆ ต่อไป การประเมินดำเนินการดังนี้

1. **การประเมินประสิทธิผล** การประเมินประสิทธิผลแบ่งออกเป็น 3 ระยะคือ ระยะแรก เป็นการประเมินสภาพเมื่อเริ่มต้น เป็นการประเมินความพร้อมในด้านต่างๆ ก่อนที่จะเริ่มปฏิบัติการนิเทศ เช่นความพร้อมของครู ระบบการเรียนการสอนหรือคุณภาพในด้านต่างๆ ที่มีอยู่แล้ว ระยะที่สอง เป็นการประเมินสภาพระหว่างปฏิบัติการเป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบความก้าวหน้าและปัญหาอุปสรรคต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นในระหว่างปฏิบัติการนิเทศเพื่อหาทางปรับปรุงแก้ไขได้ทันทั่วทั้งหรือปรับปรุงแก้ไขในช่วงเวลาต่อไป ระยะที่สามเป็นการประเมินสภาพเมื่อปฏิบัติการเสร็จสิ้นเป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบผลการปฏิบัติการนิเทศที่เสร็จสิ้นแล้วว่ามีประสิทธิผลตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายหรือไม่ได้ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ หรือไม่มีปัญหาอุปสรรคอย่างไรเกิดขึ้นหรือไม่

2. **เปรียบเทียบผลที่ได้รับเกณฑ์ที่กำหนด** ผลที่ได้รับจากการประเมินการปฏิบัติการนิเทศ จะนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานหรือเกณฑ์ที่ตั้งไว้ตามเป้าหมายแล้วพิจารณา

ตรวจสอบว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปมากน้อยเพียงใดหรือไม่มีสิ่งใดที่ต้องปรับปรุงแก้ไขต่อไป ข้อมูลที่ได้จากการประเมินจะต้องประมวลไว้ให้ชัดเจน

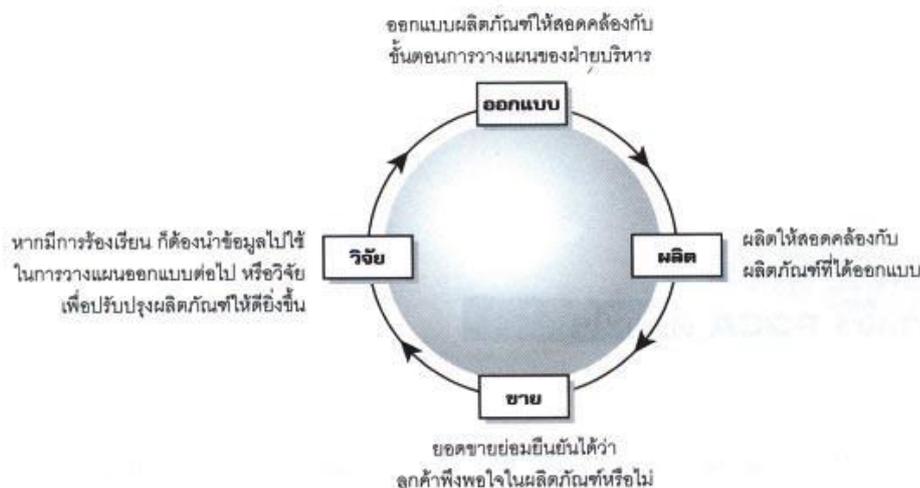
3. รายงานผลการปฏิบัติงานต่อผู้เกี่ยวข้อง ผลการประเมินที่ได้ประมวลไว้นั้นผู้แทนจะต้องรายงานให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้ทราบ เช่น ผู้บริหาร คณะกรรมการบริหารและครูผู้สอน เพื่อที่บุคคลดังกล่าวจะได้หาทางปรับปรุงแก้ไขหรือพัฒนาต่อไป ผู้บริหารและคณะกรรมการบริหารจะสามารถให้ความช่วยเหลือได้ในกรณีที่ปัญหาหรือคุณภาพยังไม่เป็นที่น่าพึงพอใจอันเกิดขึ้นจากสาเหตุปัจจัยเบื้องต้นหรือกระบวนการก็ตามความรับผิดชอบเกี่ยวกับการปรับปรุงการจัดกระบวนการเรียนการสอนของครูนั้นถือว่าเป็นภารกิจหน้าที่ของผู้แทนโดยตรงโดยเฉพาะอย่างยิ่งครูผู้สอนจะต้องทราบอย่างชัดเจนว่ากระบวนการเรียนการสอนของตนเป็นอย่างไรควรปรับปรุงแก้ไขหรือพัฒนาให้ดีขึ้น ตรงจุดใดการประเมินผลการนิเทศประกอบด้วยกิจกรรมที่สำคัญคือ การประเมินประสิทธิผลการเปรียบเทียบผลที่ได้รับกับเกณฑ์ที่กำหนด และรายงานผลการปฏิบัติงานต่อผู้เกี่ยวข้อง

แนวคิดทฤษฎีการบริหารงานคุณภาพด้วยวงจรเดมมิง

แนวคิดเกี่ยวกับวงจรเดมมิง

PDCA มาจากคำภาษาอังกฤษ 4 คำ ได้แก่ Plan (วางแผน) Do (ปฏิบัติ) Check (ตรวจสอบ) Act (ดำเนินการให้เหมาะสม) แนวคิดเกี่ยวกับวงจร PDCA เริ่มขึ้นเป็นครั้งแรกโดยนักสถิติ Walter Shewhart ซึ่งได้พัฒนาจากการควบคุมกระบวนการเชิงสถิติที่ Bell Laboratories ในสหรัฐอเมริกา เมื่อทศวรรษ 1930 ในระยะเริ่มแรก วงจรดังกล่าวเป็นที่รู้จักกันในชื่อ “วงจร Shewhart” จนกระทั่งราวทศวรรษที่ 1950 ได้มีการเผยแพร่อย่าง กว้างขวางโดย W.Edwards Deming ปรมาจารย์ทางการบริหารคุณภาพ หลายคนจึงเรียกวจรนี้ว่า “วงจร Deming”

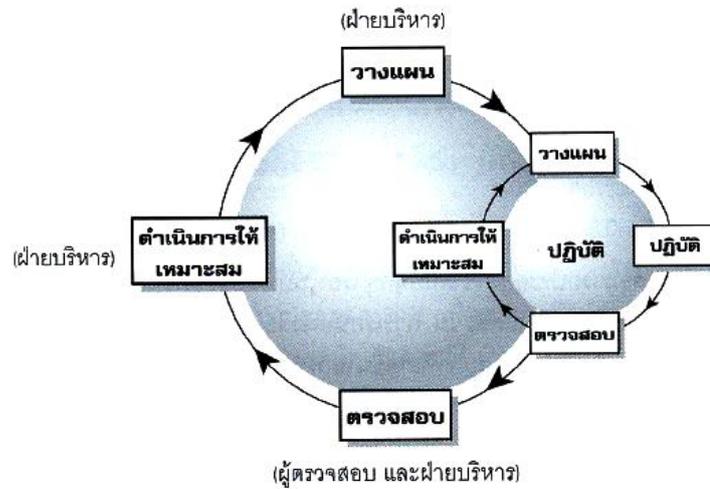
เมื่อเริ่มแรก Deming ได้เน้นถึงความสัมพันธ์ 4 ฝ่าย ในการดำเนินธุรกิจเพื่อให้ได้มาซึ่งคุณภาพ และความพึงพอใจของลูกค้า ซึ่งได้แก่ ฝ่ายออกแบบ ฝ่ายผลิต ฝ่ายขาย และฝ่ายวิจัย ความสัมพันธ์ทั้ง 4 ฝ่ายนั้นจะต้องดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง เพื่อยกระดับคุณภาพของสินค้าตามความต้องการของลูกค้าที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา โดยให้ถือว่าคุณภาพจะต้องมาก่อนสิ่งอื่นใด

ภาพที่ 2.1 แสดงวงจร PDCA ในยุคแรก
(พิชญ์ณัฐธา งามมีศรี, 2552 : 92)

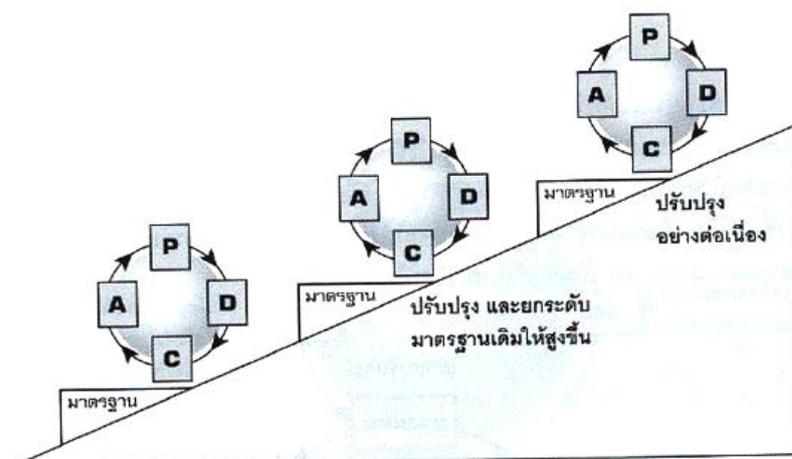
ต่อมาแนวคิดเกี่ยวกับวงจร Deming ถูกดัดแปลงให้เข้ากับวงจรการบริหาร ซึ่งประกอบด้วย ขั้นตอนการวางแผน ขั้นตอนการปฏิบัติ ขั้นตอนการตรวจสอบ และขั้นตอนการดำเนินการให้เหมาะสม (ซึ่งในระยะเริ่มแรกหมายถึงการปรับปรุงแก้ไข) แต่ยังไม่สามารถใช้งานได้มีประสิทธิภาพ เพราะแต่ละ ขั้นตอนถูกมอบหมายให้เป็นหน้าที่รับผิดชอบของแต่ละฝ่าย ขณะที่ฝ่ายบริหารกำหนดแผนงาน และตั้งเป้าหมายสำหรับพนักงาน พนักงานก็ต้องลงมือปฏิบัติให้บรรลุตามเป้าหมายที่ฝ่ายบริหาร ได้กำหนดขึ้น ในขณะที่ผู้ตรวจสอบคอยตรวจสอบผลการปฏิบัติงานของพนักงานเป็นระยะ ๆ และ รายงานผลให้ผู้บริหารทราบ หากการปฏิบัติงานมีความผิดพลาดหรือเบี่ยงเบนไปจากเป้าหมายก็จะได้ แก้ไขได้ทันที พนักงานที่สามารถ ปฏิบัติงาน ได้ตามเป้าหมายก็จะได้รับรางวัลเป็นการตอบแทน แต่ถ้า ไม่สามารถทำได้ตามเป้าหมายก็จะถูกประเมินผลการปฏิบัติงานที่ต่ำ การดำเนินงานในลักษณะนี้ จะเห็นได้ว่าค่อนข้างแข็งกระด้าง นอกจากผู้บริหารจะไม่ประเมินศักยภาพของพนักงานซึ่งเป็นผู้ที่รู้ ดีที่สุดเกี่ยวกับกระบวนการทำงานแล้ว ยังขาดวิสัยทัศน์ที่ดีในเรื่องของการประสานงานภายในหน่วยงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้พนักงานมีส่วนร่วมในขั้นตอนการวางแผนและแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้น

อย่างไรก็ตาม วงจร Deming ได้พัฒนาไปในทิศทางที่นุ่มนวลขึ้นในประเทศญี่ปุ่นซึ่งได้ให้ความสำคัญกับพื้นฐานการบริหารงาน 2 อย่าง นั่นก็คือ การสื่อสารและความร่วมมือร่วมใจจากทุกคน ในหน่วยงาน โดยผู้บริหารยังคงเป็นผู้กำหนดแผนงาน แต่จะสื่อสารผ่านช่องทางหัวหน้างานและ พนักงานตามลำดับขั้น เป้าหมายถูกกำหนดขึ้นตามความเหมาะสมเป็นไปได้

ภาพที่ 2.2 แสดงวงจร PDCA แบบญี่ปุ่น
(พิชญ์ฉัตรฐา งามมีศรี, 2552 : 94)

เราใช้วงจร PDCA เพื่อการปรับปรุงงานอย่างต่อเนื่อง ทุกครั้งที่วงจรหมุนครบรอบก็จะเป็นแรงส่งให้หมุนในรอบต่อไป วิธีการใหม่ ๆ ที่ทำให้เกิดการปรับปรุงก็จะถูกจัดทำเป็นมาตรฐานการทำงาน ซึ่งจะทำให้การทำงานมีการพัฒนาอย่างไม่สิ้นสุด เราอาจเริ่มด้วยการปรับปรุงเล็ก ๆ น้อย ๆ ก่อนที่จะก้าวไปสู่การปรับปรุงที่มีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น

ภาพที่ 2.3 แสดงวงจร PDCA กับการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง
(พิชญ์ฉัตรฐา งามมีศรี, 2552 : 95)

วงจร PDCA สามารถประยุกต์ใช้ได้กับทุก ๆ เรื่อง นับตั้งแต่กิจกรรมส่วนตัว เช่น การปรุงอาหาร การเดินทางไปทำงานในแต่ละวัน การตั้งเป้าหมายชีวิต การดำเนินงานในระดับบริษัท จนกระทั่งในระดับสถาบันการศึกษาหรือที่นำมาใช้ในระบบประกันคุณภาพการศึกษา

โครงสร้างของวงจรเดมมิง

ขั้นตอนทั้ง 4 ขั้นตอนของวงจร PDCA ประกอบด้วย “การวางแผน” อย่างรอบคอบ เพื่อ “การปฏิบัติ” อย่างค่อยเป็นค่อยไปแล้วจึง “ตรวจสอบ” ผลที่เกิดขึ้น วิธีการปฏิบัติใดมีประสิทธิภาพที่สุด ก็จะจัดให้เป็นมาตรฐานหากไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้ก็ต้องมองหาวิธีการปฏิบัติใหม่หรือใช้ความพยายามให้มากขึ้นกว่าเดิม

1. ขั้นตอนการวางแผน (Plan)

ขั้นตอนการวางแผนครอบคลุมถึงการกำหนดกรอบหัวข้อที่ต้องการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง ซึ่งรวมถึงการพัฒนาสิ่งใหม่ ๆ การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงาน ฯลฯ พร้อมกับพิจารณาว่ามีความจำเป็นต้องใช้ข้อมูลใดบ้างเพื่อการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงนั้น โดยระบุวิธีการเก็บข้อมูลให้ชัดเจน นอกจากนี้จะต้องวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมได้ แล้วกำหนดทางเลือกในการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงดังกล่าว การวางแผนยังช่วยให้เราสามารถคาดการณ์สิ่งที่เกิดขึ้นในอนาคต และช่วยลด ความสูญเสียต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ ทั้งในด้านแรงงาน วัสดุดิบ ชั่วโงมการทำงาน เงิน เวลา ฯลฯ โดยสรุปแล้ว การวางแผนช่วยให้รับรู้สภาพปัจจุบัน พร้อมกับกำหนดสภาพที่ต้องการให้เกิดขึ้น ในอนาคต ด้วยการผสมผสานประสบการณ์ ความรู้ และทักษะอย่างลงตัวโดยทั่วไปการวางแผนมีอยู่ด้วยกัน 2 ประเภทหลัก ๆ ดังนี้

ประเภทที่ 1 การวางแผนเพื่ออนาคต เป็นการวางแผนสำหรับสิ่งที่จะเกิดขึ้น ในอนาคตหรือกำลังจะเกิดขึ้น บางอย่างเราไม่สามารถควบคุมสิ่งนั้นได้เลย แต่เป็นการเตรียมความพร้อม ของเราสำหรับสิ่งนั้น

ประเภทที่ 2 การวางแผนเพื่อการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง เป็นการวางแผนเพื่อเปลี่ยนแปลง สภาพที่เกิดขึ้นในปัจจุบันเพื่อสภาพที่ดีขึ้น ซึ่งเราสามารถควบคุมผลที่เกิดในอนาคตได้ด้วยการเริ่มต้น เปลี่ยนแปลงตั้งแต่ปัจจุบัน

2. ขั้นตอนการปฏิบัติ (DO)

ขั้นตอนการปฏิบัติ คือ การลงมือปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตามทางเลือกที่ได้กำหนดไว้ในขั้นตอนการวางแผนในขั้นนี้ต้องตรวจสอบระหว่างการปฏิบัติด้วยว่าได้ดำเนินไปในทิศทางที่ตั้งใจ หรือไม่ พร้อมกับสื่อสารให้ผู้ที่เกี่ยวข้องรับทราบด้วย เราไม่ควรปล่อยให้ถึงวินาทีสุดท้ายเพื่อ ความคับหน้ที่ที่เกิดขึ้น หากเป็นการปรับปรุงในหน่วยงาน ผู้บริหารย่อมต้องการทราบความคืบหน้า อย่างแน่นอน เพื่อจะได้มั่นใจว่าโครงการปรับปรุงเกิดความผิดพลาดน้อยที่สุด

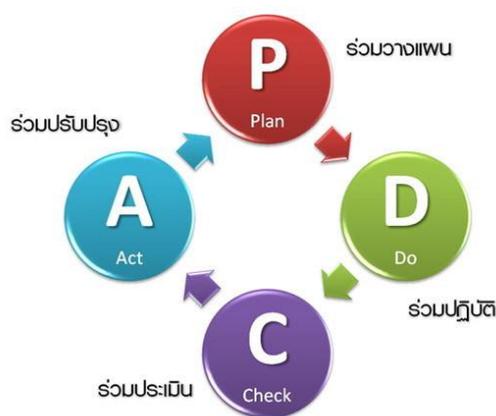
3. ขั้นตอนการตรวจสอบ (Check)

ขั้นตอนการตรวจสอบ คือ การประเมินผลที่ได้รับจากการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง แต่ขั้นตอนนี้มักจะถูกมองข้ามเสมอการตรวจสอบทำให้เราทราบว่ากรปฏิบัติในขั้นที่สองสามารถบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้หรือไม่ สิ่งสำคัญก็คือ เราต้องรู้ว่าจะตรวจสอบอะไรบ้างและบ่อยครั้งแค่ไหนข้อมูลที่ได้จากการตรวจสอบจะเป็นประโยชน์สำหรับขั้นตอนถัดไป

4. ขั้นตอนการดำเนินงานให้เหมาะสม (Act)

ขั้นตอนการดำเนินงานให้เหมาะสมจะพิจารณาผลที่ได้จากการตรวจสอบ ซึ่งมีอยู่ 2 กรณี คือ ผลที่เกิดขึ้นเป็นไปตามแผนที่วางไว้หรือไม่เป็นไปตามแผนที่วางไว้ หากเป็นกรณีแรกก็ให้นำแนวทางหรือกระบวนการปฏิบัตินั้นมาจัดทำเป็นมาตรฐานพร้อมทั้งหาวิธีการที่จะปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้นไปอีก ซึ่งอาจหมายถึงสามารถบรรลุเป้าหมายได้เร็วกว่าเดิมหรือเสียค่าใช้จ่ายน้อยกว่าเดิมหรือทำให้คุณภาพดียิ่งขึ้นก็ได้ แต่ถ้าหากเป็นกรณีที่สอง ซึ่งก็คือผลที่ได้ไม่บรรลุวัตถุประสงค์ตามแผนที่วางไว้เราควรนำข้อมูลที่รวบรวมไว้มาวิเคราะห์และพิจารณาว่าควรจะดำเนินการอย่างไรต่อไปนี้

- 4.1 มองหาทางเลือกใหม่ที่น่าจะเป็นไปได้
- 4.2 ใช้ความพยายามให้มากขึ้นกว่าเดิม
- 4.3 ขอความช่วยเหลือจากผู้รู้
- 4.4 เปลี่ยนเป้าหมายใหม่

ภาพที่ 2.4 แสดงกระบวนการทำงานของวงจรเดมมิ่ง

(พิชญ์ณัฐา งามมีศรี, 2552 : 99)

ดังนั้นตามแนวคิดทฤษฎีวงจรเดมมิ่ง PDCA นั้น ขั้นตอนทั้ง 4 ประกอบด้วยการวางแผนอย่างรอบคอบเพื่อการปฏิบัติอย่างค่อยเป็นค่อยไปแล้วจึงตรวจสอบผลที่เกิดขึ้นวิธีการปฏิบัติใดมีประสิทธิภาพที่สุดก็จะจัดให้เป็นมาตรฐานหากไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้ก็ต้องมองหาวิธีการปฏิบัติใหม่หรือใช้ความพยายามให้มากขึ้นกว่าเดิม

แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถภาพการสอนของครู

ความหมายของสมรรถภาพการสอน

นักการศึกษาได้ให้ความหมายของคำว่า สมรรถภาพการสอนไว้ดังนี้

จงกลณี ห่วงทอง (2538 : 11) ได้สรุปความหมายของสมรรถภาพการสอนไว้ว่าหมายถึงความสามารถในการนำความรู้เกี่ยวกับเทคนิคการสอนทั่วไปไปปฏิบัติการสอนได้เหมาะสม ทั้งในด้านความรู้ความเข้าใจนักเรียน การวางแผนการเรียนการสอน วิธีสอน และกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน

ยุทธนา ปฐมวราชาติ (2540 : 24) ได้สรุปความหมายของสมรรถภาพการสอนไว้ว่าหมายถึงพฤติกรรมหรือความสามารถทางการสอนของครูที่เป็นผลมาจากการนำเอาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนไปปฏิบัติ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

บุษราภรณ์ ทับทิมงาม (2542 : 32) ได้กล่าวสรุปว่า ครูที่มีสมรรถภาพ หมายถึง ครูที่มีความรู้ในด้านวิชาการ มีทักษะในการสอนและมีความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยใช้หลักจิตวิทยาการศึกษาเพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาทั้งทางด้านสติปัญญา สังคม อารมณ์ และร่างกาย พร้อมทั้งเกิดความกระตือรือร้นในการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

วิจิต วงศ์สายตา (2544 : 41) ได้ให้ความหมายว่า สมรรถภาพการสอน หมายถึง พฤติกรรมและความสามารถในการสอนของครูที่เป็นผลมาจากการนำเอาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนไปปฏิบัติเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

แอนเดอร์สัน (Anderson, 1972 : 1) ได้ให้ความหมายของสมรรถภาพของครูไว้ว่า หมายถึง พฤติกรรมของครูที่เราจะสังเกตเห็นได้และพฤติกรรมนี้จะมีผลต่อกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนในทางบวก

คอลล์ (Doll, 1973 : 194) ได้ให้ความหมายของสมรรถภาพของครูไว้ว่า หมายถึง เจตคติ ความเข้าใจ และพฤติกรรมของครูต่อความเจริญงอกงามของนักเรียนทั้งในด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม

จากความหมายดังกล่าวสรุปได้ว่า สมรรถภาพการสอน หมายถึง พฤติกรรมและความสามารถของครูที่จะนำเอาความรู้ความเข้าใจในด้านการจัดการเรียนการสอนไปประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องเหมาะสมกับเงื่อนไขและข้อจำกัดต่าง ๆ ที่มีอยู่ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

สมรรถภาพการสอน 5 ด้าน

ในงานวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาแนวทางในการพัฒนาสมรรถภาพการสอนของครูซึ่งได้แบ่งสมรรถภาพการสอนออกเป็น 5 ด้าน ดังนี้ คือ 1) ด้านเนื้อหาและหลักสูตร 2) ด้านการดำเนินการสอน 3) ด้านการผลิตและการใช้สื่อ 4) ด้านการวัดผลประเมินผล และ 5) ด้านคุณลักษณะและเจตคติ

ด้านที่ 1 สมรรถภาพการสอนด้านเนื้อหาและหลักสูตร

หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2545 (ปรับปรุง พ.ศ. 2546) สำนักมาตรฐานการอาชีวศึกษาและวิชาชีพ พ.ศ. 2546 ได้กล่าวถึงเกี่ยวกับหลักการของหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ไว้ดังนี้ (สำนักงานมาตรฐานการอาชีวศึกษาและวิชาชีพ, 2546 : 97)

1. เป็นหลักสูตรระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพหลังมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อพัฒนากำลังคนระดับฝีมือให้มีความชำนาญเฉพาะด้านมีคุณธรรม บุคลิกภาพ และเจตคติที่เหมาะสม สามารถประกอบอาชีพได้ตรงตามความต้องการของตลาดแรงงาน และประกอบอาชีพอิสระสอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจและสังคม ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ

2. เป็นหลักสูตรที่เปิดโอกาสให้เด็กเรียนได้อย่างกว้างขวาง เพื่อเน้นความชำนาญเฉพาะด้านด้วยการปฏิบัติจริง สามารถเลือกวิธีการเรียนตามศักยภาพและโอกาสของผู้เรียน ถ่ายโอนผลการเรียนสะสมผลการเรียน เทียบความรู้และประสบการณ์จากแหล่งวิทยาการ สถานประกอบการ และสถานประกอบอาชีพอิสระได้

3. เป็นหลักสูตรที่สนับสนุนการประสานความร่วมมือในการจัดการศึกษาร่วมกันระหว่างหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน

4. เป็นหลักสูตรที่เปิดโอกาสให้สถานศึกษา ชุมชน และท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการพัฒนา

5. หลักสูตรให้ตรงตามความต้องการและสอดคล้องกับสภาพของชุมชนและท้องถิ่น

แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถภาพการสอนด้านเนื้อหาและหลักสูตร

หลักสูตรมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะหลักสูตรเป็นแผนแม่บทและเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาให้แนวปฏิบัติกับผู้สอนวิชาโครงการในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถประดิษฐ์คิดค้นการสร้างผลงาน การจัดการหรือการบริการทางวิชาชีพซึ่งผู้เรียนเป็นผู้ตัดสินใจในสิ่งที่จะทำวิธีการทำโดยนำเทคโนโลยี ความรู้และประสบการณ์ มาบูรณาการปฏิบัติงานด้วยตนเอง หรือหมู่คณะ โดยมีกระบวนการที่เป็นระบบชัดเจนและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ในชีวิตจริง

ผู้สอนวิชาโครงการซึ่งเป็นผู้ใช้หลักสูตรโดยตรงควรได้ศึกษาหลักสูตรรายวิชาโครงการเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจและสามารถนำหลักสูตรไปเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (กาญจนา ศิริมุสิกะ, 2543 : 1-3) นอกจากนี้ ต้องมีความรู้ดี แจ่มแจ้งในเนื้อหาวิชาโครงการและวิชาที่เกี่ยวข้องที่เกี่ยวข้อง (ลาวัญย์ วิทยายุทธกุล, 2533 : 189) ดังนั้นครูผู้สอนรายวิชาโครงการจึงควรจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับหลักสูตร เช่น หลักการ จุดมุ่งหมายรวมทั้งโครงสร้างของหลักสูตรเพื่อจะได้ทราบถึงความเชื่อมโยงระหว่างสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ในกลุ่มวิชาเดียวกันตลอดถึงเนื้อหาวิชาที่จะสอนซึ่งเป็นความรู้พื้นฐานที่ผู้สอนจะต้องรู้ สอดคล้องกับ (รัชนี ขวัญบุญจันทร์, 2536 : 24) ซึ่งได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับสมรรถภาพด้านความรู้ความเข้าใจของครูว่า จะต้องมีความรู้ในเนื้อหาวิชาการและหลักสูตร เอกสารประกอบหลักสูตรต่าง ๆ ในทำนองเดียวกัน (วิไล ตั้งจิตสมคิด, 2544 : 146-149) ก็ได้สรุปคุณสมบัติที่ดีของครู ในด้านความรู้ว่า ครูที่ดีจะต้องมีความรู้ในวิชาที่สอนอย่างแท้จริง สามารถเชื่อมโยงทฤษฎีในศาสตร์ความรู้ มาสู่การปฏิบัติได้ ทั้งการปฏิบัติในระดับสากลและระดับท้องถิ่น

นอกจากนี้นักการศึกษาหลายท่านที่ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสมรรถภาพการสอนของครูได้กำหนดสมรรถภาพที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาและหลักสูตรและได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

นันทยา สุนทรวงษ์ (2535 : 24-26) ได้ศึกษาปัญหาความต้องการและวิธีใช้ในการพัฒนาสมรรถภาพการสอนของครูภาษาอังกฤษในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดกาญจนบุรี โดยได้สังเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถภาพการสอน ออกเป็น 6 ด้าน และได้ให้ความหมายของสมรรถภาพด้านหลักสูตรและเนื้อหาไว้ดังนี้

1. มีความรู้เกี่ยวกับหลักสูตร ครูจะต้องมีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับหลักการจุดหมายและโครงสร้างของหลักสูตร และมีความสามารถในการใช้หลักสูตรได้อย่างถูกต้องโดยครูจะต้องมีความสามารถที่จะตีความ หรือวิเคราะห์จุดหมายของหลักสูตรแต่ละระดับชั้น และจุดหมายของหลักสูตรเฉพาะวิชาเป็นพฤติกรรมได้ เพื่อจะได้จัดการเรียนการสอนได้ตรงกับความต้องการของหลักสูตร

2. มีความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาวิชา ครูจะต้องมีความรู้ในเนื้อหาวิชาที่สอนเป็นอย่างดี และมีความรู้กว้างขวาง มั่นคั่นคว่าหาประสบการณ์เพิ่มเติมอยู่เสมอมีความสามารถที่จะเลือกเนื้อหาที่จะนำมาใช้สอนได้เหมาะสมกับระดับชั้น ไม่ยึดตำราเล่มใดเล่มเดียวในการสอนอีกทั้งจะต้องฝึกฝนให้นักเรียนรู้จักคิด รู้จักนำความรู้ที่เรียนไปประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวัน

จิตรา ศาสนัส (2542 : 5) ได้ศึกษาความต้องการฝึกอบรมพัฒนาสมรรถภาพการสอนของครูสอนศิลปศึกษาในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา

แห่งชาติ ได้นิยามความหมายของสมรรถภาพด้านการใช้หลักสูตรว่า หมายถึงการเตรียมการและการนำหลักสูตรไปใช้ปฏิบัติจริงในห้องเรียน

พัชรินทร์ หาดทราย (2548 : 5) ได้ศึกษาการวิเคราะห์องค์ประกอบสมรรถภาพของครูวิทยาศาสตร์ระดับมัธยมศึกษา โดยได้นิยามความหมายของสมรรถภาพด้านเนื้อหาวิชาที่สอน และหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตรไว้ดังนี้

1. สมรรถภาพด้านเนื้อหาวิชาที่สอน หมายถึง ความรู้ความเข้าใจของครูในเนื้อหาหลักสูตรและจุดมุ่งหมายการสอน รู้วิธีการใช้อุปกรณ์ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างถูกต้องและปลอดภัย

2. สมรรถภาพด้านหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร หมายถึง ความรู้ความเข้าใจของครูเกี่ยวกับหลักสูตร วัตถุประสงค์ หลักการ โครงสร้างของหลักสูตรทั่วไปและหลักสูตรวิทยาศาสตร์ การวางแผนการสอน สามารถพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพการจัดการเรียนการสอนจริง

จินตนา ชูสังข์ (2549 : 7) ได้ศึกษาตัวแปรที่สัมพันธ์กับสมรรถภาพในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนอาชีวศึกษาเอกชน สาขาบริหารธุรกิจ เขตพื้นที่การศึกษาที่ 3 กรุงเทพมหานคร ได้จำแนกสมรรถภาพในการปฏิบัติงานของครูออกเป็น 4 ด้าน โดยได้กำหนดความรู้ความสามารถเกี่ยวกับเนื้อหาวิชาที่จะสอน และหลักสูตรไว้ในสมรรถภาพด้านการสอน

สุนี เลิศแสวงกิจ, วินัส อัสวสิทธิถาวร และเศรษฐชัย ชัยสนิท (2548 : 10-11) ได้กำหนดให้ผู้เรียนทำโครงการได้ 3 แบบ คือ

1. โครงการรายบุคคล เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกปฏิบัติงานตามความสามารถ ความถนัดและความสนใจ
2. โครงการกลุ่ม เป็นการทำให้โครงการขนาดใหญ่และซับซ้อน ต้องให้ผู้เรียนที่มีความสามารถต่างกันหลายด้านช่วยกันทำการประเมินโครงการควรเน้นการประเมินกระบวนการกลุ่ม
3. โครงการผสมระหว่างรายบุคคลแต่ละกลุ่มเป็น โครงการที่ผู้เรียนทำร่วมกัน แต่เมื่อเสร็จแล้วให้แต่ละคนรายงานผล ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องได้รับการช่วยเหลือจากเพื่อนสมาชิก

จากเอกสารเกี่ยวกับหลักสูตรและเนื้อหาวิชาโครงการ โดยสังเขปตลอดถึงแนวความคิดของนักวิชาการและนักการศึกษาเกี่ยวกับสมรรถภาพการสอนของครูเกี่ยวกับหลักสูตรและเนื้อหาวิชาที่จะสอน แสดงให้เห็นว่าสมรรถภาพด้านเนื้อหาวิชาที่สอนและหลักสูตรเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นสำหรับครูผู้สอนทุกคนไม่ว่าจะสอนวิชาอะไร เพราะโดยหลักการทั่วไปแล้วผู้ที่สอนสิ่งใดก็ควรมีความรู้ในสิ่งนั้นอย่างถ่องแท้ จึงจะสามารถสอนให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในสิ่งนั้นได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำสมรรถภาพด้านเนื้อหาและหลักสูตรมาเป็นตัวแปรหนึ่งในการศึกษาและสรุปได้ว่าสมรรถภาพด้านเนื้อหาและหลักสูตร หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาวิชาโครงการ หลักการ

จุดมุ่งหมายและโครงสร้างหมวดวิชาชีพ หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ ตลอดถึงหลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้างหลักสูตรการอาชีวศึกษาพุทธศักราช 2551 และความรู้ ความสามารถและทักษะในการเลือก เนื้อหา การปรับปรุงเนื้อหาและการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับ มาตรฐานการเรียนรู้สาระการเรียนรู้ คุณธรรม จริยธรรมและสภาพการจัดการเรียนการสอนจริง

ด้านที่ 2 สมรรถภาพด้านการดำเนินการสอน

แนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินการสอนกระบวนการเรียนการสอนจะประกอบด้วยกิจกรรม ต่าง ๆ หลายชนิดและจะต้องอาศัยความรู้ในทฤษฎีหรือหลักการต่าง ๆ จากหลายแขนงวิชา เช่น ความรู้ เกี่ยวกับเทคนิควิธีสอนการใช้ทรัพยากรและเครื่องมือต่าง ๆ และการแนะแนวการเรียนการสอน เป็นต้น (สังค์ อุทรานันท์, 2532 : 84) กระบวนการจัดการเรียนการสอนเป็นวิธีการหรือกลวิธีในการใช้ ความพยายามของครูที่จะดำเนินการจัดการเรียนการสอนตามขั้นตอนที่วางแผนไว้ให้บรรลุ วัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลโดยในกระบวนการจัดการเรียนการสอนนั้น ต้องบูรณาการส่วนต่าง ๆ อย่างเหมาะสมและกลมกลืนกับหลักการ ทฤษฎี ความก้าวหน้าทางวิชาการ ผู้เรียน ผู้สอนคือ รูปแบบวิธีการ ศิลป์การสอน การวัดและประเมินผลตลอดจนปัจจัยสภาพแวดล้อม และทรัพยากรที่มีอยู่ในช่วงเวลาขณะที่สอนได้อย่างดี (ชาญชัย ยมดิษฐ์, 2548 : 66) ดังนั้นครูผู้สอน จึงต้องมีความรู้ในด้านการเตรียมการสอนซึ่งประกอบด้วยการศึกษาวิเคราะห์เรื่องที่จะสอนให้เข้าใจ การศึกษาหาแหล่งความรู้ที่หลากหลาย การวางแผนการสอน การจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ประกอบการสอน ต่าง ๆ ตลอดถึงห้องเรียน เป็นต้น และในระหว่างการสอนครูก็ต้องมีความสามารถในการสร้างบรรยากาศ การเรียนรู้ที่ดี การกระตุ้นผู้เรียนให้สนใจในการเข้าร่วมกิจกรรม ตลอดถึงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตามแผนที่ได้วางไว้ ซึ่งอาจจะมีการปรับแผนให้เหมาะสมกับผู้เรียนและสถานการณ์ที่เป็นจริง

แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถภาพด้านการดำเนินการสอน

สำหรับสมรรถภาพด้านการดำเนินการสอนซึ่งครอบคลุมถึงการเตรียมการสอน การวางแผนการสอนตลอดถึงการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนซึ่งครูจะต้องมีความรู้และ ทักษะในการปฏิบัติงานในระหว่างการดำเนินการในห้องเรียน ซึ่งนักวิชาการได้ให้ทัศนะไว้ดังนี้

สุรพันธ์ ตันศรี วงษ์ (2531 : 19) ได้จำแนกสมรรถภาพด้านการสอนของครูช่างอุตสาหกรรม ไว้ดังนี้

1. สามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจต่อการเรียนอย่างสม่ำเสมอ
2. ใช้เทคนิควิธีสอนได้เหมาะสมกับเนื้อหาวิชา
3. สามารถอธิบายรายละเอียดในเนื้อหาเพื่อให้นักศึกษาเข้าใจ
4. ใช้คำถามเพื่อการตรวจปรับความเข้าใจของนักศึกษา และเพื่อสร้างเนื้อหาร่วมกัน
5. เปิดโอกาสให้นักศึกษาแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในบทเรียน

6. สร้างบรรยากาศการสอนที่ดี
7. แก้ปัญหาขณะทำการสอนได้ดี
8. มีทักษะในการสื่อความหมาย ตลอดจนการใช้สื่อการสอน
9. สาธิตหรือปฏิบัติการให้นักศึกษาคูเป็นตัวอย่างได้
10. ให้คำแนะนำและแนวทางในการปฏิบัติงานแก่นักศึกษา

จากการสำรวจหาสมรรถภาพของการเป็นครู ในโรงเรียนมัธยมศึกษาของเวอร์เนอร์ (Verner, 1973 : 1-13) ได้จำแนกองค์ประกอบของสมรรถภาพด้านการจัดการและด้านการเรียนการสอน (Management and Instruction) ไว้ดังนี้

1. มีกลวิธีในการสอนที่เหมาะสม
2. มีหลักเกณฑ์จากข้อมูลในการจัดกลุ่มการเรียน
3. มีระบบการจัดการเรียนการสอนหลาย ๆ แบบ
4. นำอุปกรณ์การสอนและทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ มาใช้ให้เป็นประโยชน์
5. สอนโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
6. ระบุเป้าประสงค์ (Goals) จุดประสงค์ (Objectives) ให้สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน
7. จัดแหล่งทรัพยากร และวัสดุอุปกรณ์ให้มีประสิทธิภาพต่อการนำมาใช้ประกอบกิจกรรมการเรียนการสอนได้
8. วางแผนจัดกิจกรรมร่วมกับนักเรียนได้
9. มีเทคนิคในการหาข้อมูลจากนักเรียนได้
10. ใช้วิธีการเสริมกำลังในทางบวกให้กับนักเรียนได้
11. ใช้คำถามได้เหมาะสมกับความสามารถของนักเรียน
12. สร้างสามัญสำนึกให้แก่นักเรียนได้
13. พัฒนาความเข้าใจเกี่ยวกับความคิดรวมยอดของวัฒนธรรมหลาย ๆ ด้านให้เข้ากับนักเรียนได้
14. กำหนดแผนการสอน เรียงลำดับกิจกรรมการเรียนการสอน และจัดประสบการณ์ได้เหมาะสมตามหลักจิตวิทยา

ประกาศคณะกรรมการคุรุสภา เรื่องสาระความรู้และสมรรถนะของผู้ประกอบวิชาชีพครู ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้บริหารการศึกษาตามมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ อาศัยอำนาจตามความในข้อ 4 และ ข้อ 9 แห่งข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณของวิชาชีพ พ.ศ.2548 ประกอบกับมติคณะกรรมการคุรุสภา ในการประชุมครั้งที่ 10/2548 วันที่ 18 กรกฎาคม 2548

คณะกรรมการคณาจารย์กำหนดสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้จิตวิทยาสำหรับครู และการบริหารจัดการห้องเรียนของผู้ประกอบวิชาชีพครูไว้ (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2549 : 2-3) ดังนี้

1. สมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้
 - 1.1 สามารถนำประมวลรายวิชามาจัดทำแผนการเรียนรู้รายภาคและตลอดภาค
 - 1.2 สามารถออกแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน
 - 1.3 สามารถจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนและจำแนกระดับการเรียนรู้ของผู้เรียนจากการประเมินผล
2. สมรรถนะด้านจิตวิทยาสำหรับครู
 - 2.1 เข้าใจธรรมชาติของผู้เรียน
 - 2.2 สามารถช่วยเหลือผู้เรียนให้เรียนรู้และพัฒนาได้ตามศักยภาพของตน
 - 2.3 สามารถให้คำแนะนำช่วยเหลือผู้เรียนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น
 - 2.4 สามารถส่งเสริมความถนัดและความสนใจของผู้เรียน
3. สมรรถนะด้านการบริหารจัดการในห้องเรียน
 - 3.1 มีภาวะผู้นำ
 - 3.2 สามารถบริหารจัดการในห้องเรียน
 - 3.3 สามารถสื่อสารได้อย่างมีคุณภาพ
 - 3.4 สามารถในประสานประสานประโยชน์
 - 3.5 สามารถนำนวัตกรรมใหม่ๆ มาใช้ในการบริหารจัดการ

จากแนวความคิดเกี่ยวกับสมรรถภาพที่จำเป็นสำหรับครูในการดำเนินการสอนนั้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่าสมรรถภาพของครูในการดำเนินการสอน ประกอบด้วย การเตรียมการสอน และการจัดการเรียนการสอนซึ่งครูจะต้องมีความรู้ในด้านจิตวิทยาการเรียนรู้ เทคนิควิธีในการสอนแบบต่าง ๆ และการจัดการห้องเรียน

นอกจากนี้ยังมีนักการศึกษาที่ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสมรรถภาพในการสอนได้ให้คำนิยามความหมายของสมรรถภาพเกี่ยวกับการดำเนินการสอนไว้ดังนี้

วิชิต วงศ์สายตา (2544 : 16-17) ได้นิยามความหมายของสมรรถภาพด้านการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนว่า หมายถึง การเตรียมการเรียนการสอน ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการสอนวิชาพระพุทธศาสนา และความสามารถนำหลักหรือกฎเกณฑ์นำไปประยุกต์ใช้ได้เหมาะสมกับสถานการณ์ และสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสมกับผู้เรียน

สมจิตร กองสุข (2536 : 8) ได้นิยามความหมายของสมรรถภาพด้านการจัดกิจกรรมการสอนว่าหมายถึง ความรู้ความเข้าใจและการปฏิบัติของครูการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษา

ตอนต้น ประเภทชั้นเรียนเกี่ยวกับการนำเข้าสู่บทเรียน การสร้างบรรยากาศในการเรียนการสอน การใช้คำถาม การสรุปบทเรียน วิธีสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการสอน รวมทั้งความสามารถในการสร้างบำรุงรักษา และใช้สื่อการสอน

พัชรินทร์ หาดทราย (2548 : 5) ได้ให้นิยามความหมายของสมรรถภาพด้านปฏิบัติการสอนเกี่ยวกับทักษะการสอนของครูวิทยาศาสตร์ไว้ว่า หมายถึง ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ สร้างความสนใจให้ผู้เรียนเกิดความกระตือรือร้น อยากรู้ อยากเรียน กระตุ้นให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น หรือใช้การอภิปรายเพื่อช่วยกันหาคำตอบ สามารถเลือกใช้เทคนิคการสอนแบบต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม และสามารถใช้อุปกรณ์ประกอบการสอนได้อย่างเหมาะสม

จากคำนิยามเกี่ยวกับสมรรถภาพด้านการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนของนักการศึกษา ดังกล่าวมีส่วนที่เหมือนกันและแตกต่างกัน ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับขอบเขตที่บุคคลเหล่านั้นต้องการจะศึกษาในด้านนั้น ๆ ผู้วิจัยสามารถสรุปคำนิยามดังกล่าวข้างต้นได้ว่า ครูที่มีสมรรถภาพในการดำเนินการสอนจะต้องมีความรู้ในด้านการเตรียมการสอน จิตวิทยาการเรียนการสอน เทคนิควิธีการจัดการเรียนการสอนแบบต่าง ๆ และความสามารถในการจัดการสื่อการเรียนการสอน

จากแนวคิดเกี่ยวของนักวิชาการและคำนิยามสมรรถภาพเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนของนักการศึกษาที่ได้ทำการศึกษาไว้ ผู้วิจัยสรุปได้ว่า สมรรถภาพด้านการดำเนินการสอนสำหรับครูนั้น ครูจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการเตรียมการสอนในรายวิชา เทคนิควิธีการสอนแบบต่าง ๆ หลักจิตวิทยาการศึกษา ตลอดจนความสามารถหรือทักษะในการนำองค์ความรู้ดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสมกับสภาพการ บทเรียน ความถนัด ความสนใจ และวัยของผู้เรียน

ด้านที่ 3 สมรรถภาพการสอนด้านการผลิตและการใช้สื่อ

สื่อการสอนมิใช่เป็นเพียงวัสดุอุปกรณ์ที่มนุษย์ใช้เทคโนโลยีประดิษฐ์ขึ้นมาเท่านั้น แต่ทุกสิ่งทุกอย่างที่มีอยู่ในโลกสามารถนำมาใช้เป็นสื่อการสอนได้ทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดลอม เช่น แร่ธาตุ หิน แหล่งน้ำ ฯลฯ สิ่งมีชีวิตทั้งคน สัตว์ พืชพันธุ์ไม้อ่าง ๆ หรือสิ่งที่สร้างสรรค์ขึ้นโดยฝีมือมนุษย์ เช่น อาคารสถานที่ วัด พิพิธภัณฑ์ ชุมชน ตลาด ฯลฯ หรือ แม้แต่เทคนิควิธีการ เช่น การแสดง การจัดนิทรรศการ การสาธิต ฯลฯ สิ่งเหล่านี้นำมาเป็นสื่อการสอนเพื่อผลแห่งการเรียนรู้ได้ทั้งสิ้น ทั้งนี้เพราะทุกสิ่งนับเป็นทรัพยากรการเรียนรู้ตามหลักการของเทคโนโลยีการศึกษา (กิดานันท์ มลิทอง, 2548 : 101) สื่อการสอนเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้การจัดการเรียนการสอนบรรลุได้ตามจุดมุ่งหมาย เพราะจะทำให้ผู้เรียน ได้มีโอกาสได้ลงมือปฏิบัติจริงและเรียนรู้ได้จากสื่อการสอนต่างๆ ที่มีอย่างหลากหลาย นอกจากนั้นสื่อเป็นสิ่งที่ช่วยให้กิจกรรมการเรียนการสอนน่าสนใจและเข้าใจแก่ผู้เรียนสื่อการเรียนการสอนตรงกับภาษาอังกฤษว่า Media Instruction เป็นตัวกลาง

ที่เชื่อมโยงความรู้ ความเข้าใจระหว่างสารที่ผู้สอนส่งไปยังผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ไปตามวัตถุประสงค์ที่ผู้สอนกำหนดไว้ สื่อการเรียนการสอนมีความสำคัญประจวบเหมาะหลักของการสอน เพราะเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ง่าย มีประสิทธิผลและเกิดประสิทธิภาพ (ชาอุชัย ยมดิษฐ์, 2548 : 416-417) ดังนั้นครูผู้สอนจึงต้องมีความรู้ ความสามารถในการเลือก การใช้ การผลิตและการปรับปรุง พัฒนาสื่อที่มีอยู่แล้วเพื่อนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งมีหลักการโดยทั่วไป (บุรุษย์ ศิริมหาสาร, 2545 : 56) ดังนี้

1. สื่อการสอนจะต้องสัมพันธ์กับจุดมุ่งหมาย และเรื่องที่สอน
2. จะต้องเหมาะสมกับความรู้และประสบการณ์ของผู้เรียน
3. เหมาะสมกับวัย และระดับชั้นของผู้เรียน
4. เนื้อหาและวิธีใช้ไม่ยุ่งยากซับซ้อน
5. น่าสนใจ ทันสมัย
6. เทคนิคการผลิตดี
7. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียน
8. สามารถนำเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนได้ดี
9. ถ้ามีสื่อการสอนหลายอย่างในเรื่องเดียวกัน ให้พิจารณาว่าสื่อใดเหมาะสมที่สุดที่จะให้ความรู้ความเข้าใจ แก่ผู้เรียนได้ดีที่สุด และระยะเวลาสั้นที่สุด

ในการทำงานเดียวกัน โดแนลด์สัน (Donaldson, 1983 : 22) ได้เสนอหลักในการเลือกสื่อการสอนไว้ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ของวิชา (Session Objectives) เป็นจุดแรกที่จะต้องพิจารณาก่อน เช่น ต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างไร แล้วเลือกสื่อที่แสดงให้เห็นจุดประสงค์นั้นได้ใกล้เคียงที่สุด
2. ขนาดของกลุ่มผู้เข้ารับการฝึกอบรม (Group Size) สื่อที่ใช้ต้องมีขนาดเหมาะสม เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมมองเห็นได้ชัดเจน
3. ขนาดและลักษณะของห้อง (Size and Shape of Room) ในบางครั้งการฝึกอบรมไม่ได้จัดในสถานที่เดิมอาจเปลี่ยนแปลงไปจึงต้องพิจารณาว่าสถานที่ใหม่นั้นเหมาะสมที่จะใช้สื่อที่ต้องการได้หรือไม่
4. ความชอบ (Your Preferences) ของวิทยากรแต่ละคน จะมีความชอบในสื่อแต่ละชนิดแตกต่างกัน

5. เนื้อหาวิชา (Session Content) เนื้อหาบางเรื่องอาจแสดงให้เห็นได้ชัดเจนด้วยภาพที่ง่าย ๆ ดังนั้น ในการใช้สื่อจึงควรทบทวนเนื้อหาดูก่อนว่า ควรจะเลือกภาพอย่างไรที่จะอธิบายเนื้อหา นั้นให้เข้าใจได้ดีที่สุด

6. ผู้ช่วยด้านโสตทัศน (Audiovisual Assistance) พิจารณาว่า ในองค์กรนั้น มีฝ่ายผลิตโสตทัศนอุปกรณ์หรือไม่ ถ้ามีควรมีการปรึกษาของคำแนะนำก่อน เพื่อที่จะได้ช่วยแนะนำการนำเสนอที่แปลกใหม่และน่าตื่นเต้น

7. ค่าใช้จ่าย (Cost) ต้องพิจารณาว่า มีผู้สนับสนุนงบประมาณในการจัดหาสื่อต่าง ๆ ได้หรือไม่

8. ความสะดวก (Portability) ในบางครั้งอาจมีการนำสื่อไปใช้ในที่ไกล ๆ ควรพิจารณาว่า มีความสะดวก เหมาะสม และปลอดภัยในการเคลื่อนย้ายสื่อชิ้นนั้นหรือไม่ ซึ่งต้องระวังในการขนย้ายด้วย

สื่อการสอนนับว่าเป็นสิ่งสำคัญในการเรียนรู้เนื่องจากเป็นตัวกลางในการถ่ายทอดเนื้อหาจากผู้สอนไปยังผู้เรียน หรือเป็นสื่อที่ผู้เรียนใช้เรียนรู้ได้ด้วยตนเอง อย่างไรก็ตาม สื่อการสอนจะมีคุณค่าต่อเมื่อผู้สอนได้นำไปใช้อย่างเหมาะสมและถูกวิธี ดังนั้นก่อนที่จะนำสื่อแต่ละอย่างไปให้ผู้สอน ควรจะศึกษาถึงลักษณะและคุณสมบัติของสื่อการสอนข้อดี และข้อจำกัดอันเกี่ยวข้องกับตัวสื่อและการใช้สื่อแต่ละอย่าง ตลอดจนการผลิตและการใช้สื่อให้เหมาะสมกับสภาพการเรียนการสอนด้วย ทั้งนี้เพื่อให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนบรรลุผลตามจุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ที่วางไว้ (กิดานันท์ มลิทอง, 2548 : 108-109)

แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถภาพการสอนด้านการผลิตและการใช้สื่อ

นักวิชาการ ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับความรู้ความสามารถด้านการผลิตและการใช้สื่อไว้ซึ่งจำเป็นสำหรับครูไว้ดังนี้

ธีรศักดิ์ อัครบวร (2541 : 36) ได้ให้อธิบายความหมายของมาตรฐานวิชาชีพครูของคุรุสภา พ.ศ. 2537 มาตรฐานที่ 5 คือ พัฒนาสื่อการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพอยู่เสมอว่าการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ หมายถึง การประดิษฐ์คิดค้น ผลิต เลือกลงใช้ ปรับปรุง เครื่องมือ อุปกรณ์ เอกสารสิ่งพิมพ์ เทคนิควิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์ของการเรียนรู้ซึ่งมีระดับคุณภาพ 3 ระดับดังนี้คือ (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2544 : 12)

ระดับ 1 เลือกใช้สื่อการเรียนการสอนที่มีคุณภาพได้อย่างเหมาะสมโดยพิจารณาจากความสัมพันธ์ของสื่อการเรียนการสอนกับองค์ประกอบการสอน คือผู้เรียนกิจกรรมการเรียนรู้และจุดประสงค์การเรียนรู้

ระดับ 2 ใช้สื่อการเรียนการสอนประกอบกิจกรรมการเรียนการสอนได้เหมาะสมและให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมโดยพิจารณาจากความเหมาะสมของสื่อกับผู้เรียน กิจกรรมและจุดประสงค์การ

เรียนรู้ ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการใช้และบำรุงรักษา สื่อมีความหมายหลากหลายตอบสนองความแตกต่างของผู้เรียนเน้นการลงมือปฏิบัติของผู้เรียน ผู้เรียนได้ใช้สื่อการเรียนการสอนตามความรู้ที่กิดและการตัดสินใจของตนเอง

ระดับ 3 คิดค้น ผลิต และปรับปรุงสื่อการเรียนการสอนที่มีผลต่อการเรียนรู้และการให้ ผู้เรียนมีส่วนร่วมโดยพิจารณาจาก ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการคิดค้น ผลิตและใช้สื่อการเรียน การสอน ได้มาจากวัสดุในท้องถิ่น ประเมินผลการใช้สื่อ และปรับปรุงให้เหมาะสมยิ่งขึ้น เผยแพร่ ผลการใช้สื่อการเรียนการสอนที่ใช้ได้ผลแล้ว

ประกาศคณะกรรมการคุรุสภา เรื่องสาระความรู้และสมรรถนะของผู้ประกอบวิชาชีพครู ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้บริหารการศึกษาตามมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ อาศัย อำนาจตามความในข้อ 4 และ ข้อ 9 แห่งข้อบังคับ คุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณของ วิชาชีพ พ.ศ.2548 ประกอบกับมติคณะกรรมการคุรุสภา ในการประชุมครั้งที่ 10/2548 วันที่ 18 กรกฎาคม 2548 คณะกรรมการคุรุสภาจึงกำหนดสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของผู้ประกอบวิชาชีพครู เกี่ยวกับสื่อการเรียนการสอนไว้ว่าต้องมีความสามารถเลือกใช้ พัฒนาและสร้างสื่ออุปกรณ์ที่ส่งเสริม การเรียนรู้ของผู้เรียน (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2549 : 2) ซึ่งสอดคล้องกับ (นันทยา สุนทรวงษ์, 2535 : 24-26) ซึ่งได้ศึกษาปัญหาความต้องการและวิธีใช้ในการพัฒนาสมรรถภาพการสอนของครู ภาษาอังกฤษในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดกาญจนบุรี โดยสังเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถภาพ การสอนออกเป็น 6 ด้าน ได้กำหนดสมรรถภาพด้านสื่อการเรียนการสอนว่า ครูจะต้องมีความรู้ ความสามารถเกี่ยวกับการผลิต และการใช้สื่อการเรียนการสอนได้เหมาะสมกับเรื่องที่สอนและระดับ ของนักเรียน อีกทั้งสามารถที่จะนำเอานวัตกรรมทางการศึกษาใหม่ ๆ มาใช้ประกอบการเรียนการสอน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพให้สูงขึ้น ตลอดจนรู้จักเก็บรักษาสื่อการเรียนการสอนให้อยู่ในสภาพที่ดี ในทำนอง เดียวกัน (ยุทธนา ปฐมวรชาติ, 2540 : 30) และ (บุษราภรณ์ ทับทิมงาม, 2542 : 35) ได้นิยามความหมาย ของสมรรถภาพด้านการใช้สื่อการเรียนการสอนสอดคล้องกันว่าประกอบด้วย ความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการผลิตและการเลือกใช้สื่อการเรียนการสอนได้เหมาะสมกับจุดประสงค์และเนื้อหาของ บทเรียน ใกล้เคียงกับ (จิตรา ศาสนันต์, 2542 : 5) ซึ่งได้ศึกษาความต้องการฝึกอบรมพัฒนาสมรรถภาพ การสอนของครูสอนศิลปศึกษาในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การประถมศึกษาแห่งชาติ ได้นิยามความหมายของสมรรถภาพด้านสื่อการเรียนการสอนว่า หมายถึง วิธีการผลิตสื่อการสอน การจัดหาสื่อการสอนและวิธีการใช้สื่อวัสดุและอุปกรณ์การสอนต่าง ๆ และ (วิจิต วงศ์สายตา, 2544 : 17) ได้ศึกษาสมรรถภาพการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระธรรมวิทายากร จากมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และได้นิยามความหมายของสมรรถภาพด้านการผลิตและ การใช้สื่อการเรียนการสอนว่าหมายถึง ความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการผลิตและใช้สื่อการสอน และ

สามารถนำสื่อที่มีอยู่แล้วมาปรับใช้ในการสอนรวมถึงการใช้ห้องปฏิบัติการและห้องจริยธรรม เพื่อให้ นักเรียนเกิดการเรียนรู้และเข้าใจหลักธรรมของพระพุทธศาสนาได้ดียิ่งขึ้นส่วน (ทรัพย์สิน ชฎากุล, 2540 : 10) และ (ศลิษา ผลาจันทร์, 2544: 7) ได้ศึกษาความต้องการเพิ่มสมรรถภาพการสอนของครู วิทยาศาสตร์ ได้ให้คำนิยามความต้องการด้านการบริหารวัสดุอุปกรณ์วิทยาศาสตร์สอดคล้องกันว่าเป็นความต้องการที่เกี่ยวกับการจัดหา การใช้ และการบำรุงรักษา วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพ จากแนวคิดเกี่ยวกับการใช้สื่อการเรียนการสอนและนิยามความหมายที่นักการศึกษาได้ให้ไว้

ผู้วิจัยสรุปได้ว่าสมรรถภาพเกี่ยวกับสื่อการเรียนการสอนที่จำเป็นสำหรับครู ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจในการผลิต และ การใช้สื่อชนิดต่าง ๆ ตลอดจนความสามารถหรือทักษะในการผลิต การใช้และการนำสื่อการเรียนที่มีอยู่แล้วมาปรับปรุงใช้ให้เหมาะสมกับบทเรียน ความถนัดความสนใจ และวัยของผู้เรียน

ด้านที่ 4 สมรรถภาพการสอนด้านการวัดผลประเมินผล

การวัดและประเมินผลเป็นกิจกรรมที่ทำให้ทราบพฤติกรรมและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียน เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการดำเนินการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ และตัดสินผลการเรียนตามระเบียบว่าด้วยการประเมินผลอย่างมีประสิทธิภาพ (นภัสวรรณ ตลับไธส, 2546 : 36) การวัดและประเมินผลจัดเป็นกิจกรรมสำคัญที่สอดแทรกอยู่ในทุกขั้นตอนของกระบวนการจัดการเรียนการสอน เริ่มตั้งแต่ก่อนการเรียนการสอนจะเป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบความรู้พื้นฐานของผู้เรียน ระหว่างการเรียนการสอนจะเป็นการประเมินเพื่อปรับปรุงผลการเรียนและเพื่อให้ผู้เรียนทราบผลการเรียนของตนเป็นระยะ ๆ และเมื่อสิ้นสุดการเรียนการสอนในแต่ละรายวิชา/ภาคเรียน จะเป็นการประเมินเพื่อตัดสินผลการเรียน เพื่อตรวจสอบให้แน่ชัดว่าผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์การเรียนที่กำหนดไว้ (วัฒนาพร ระวังทุกข์, 2542 : 124) การวัดผลและประเมินผลนี้ประกอบด้วยองค์ประกอบ 2 ส่วนด้วยกัน คือ การวัดผล (Measurement) หมายถึง กระบวนการรวบรวมข้อมูลที่ได้มาซึ่งตัวเลข จำนวนหรือปริมาณใดหรือปริมาณหนึ่ง โดยอาศัยเครื่องมือหรือวิธีการต่างๆ เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ การตรวจผลงาน และการใช้แบบทดสอบ เป็นต้น (พิสมัย ถิละแก้ว, 2535 : 225) ทั้งนี้ ก็เพื่อตรวจสอบว่าผู้เรียนมีพฤติกรรมทางด้านความรู้ ทักษะและเจตคติเปลี่ยนแปลงไปตามจุดประสงค์การเรียนรู้หรือไม่ ส่วนการจะใช้เครื่องมือชนิดใดนั้นก็ขึ้นอยู่กับ

จุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในแผนการสอนและอีกส่วนหนึ่งก็คือ การประเมินผล (Evaluation) คือ การตัดสินว่าผู้เรียนมีคุณภาพเป็นอย่างไร เมื่อนำคะแนนที่ได้จากการวัดผลมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ การประเมินผลจะออกมาในเชิงคุณภาพ เช่น สอบผ่านหรือไม่ผ่านหรือแบ่งเป็นระดับ 4 3 2 1 0 คือ ดีมาก ดี ปานกลาง พอใช้ และต้องแก้ไข เป็นต้น (วัฒนาพร ระวังทุกข์, 2542 : 124)

จากความหมายของการวัดผลและการประเมินผลที่นักวิชาการได้ให้ไว้ดังกล่าวแล้วสรุปได้ว่า การวัดผลและประเมินผลเป็นกระบวนการต่อเนื่องกันที่ใช้เพื่อตรวจสอบผลการเรียนรู้ทั้งทางด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติของผู้เรียน โดยการใช้เครื่องมือที่หลากหลายและสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ได้กำหนดไว้ในแผนการสอน

ในการวัดและประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาโครงการใช้หลักการประเมินผลที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Learner-Centered Assessment) มีจุดหมายเบื้องต้นคือเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญ การกำหนดมาตรฐาน และการออกแบบระบบการประเมินควรเป็นผลที่เกิดจากการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความสามารถที่แท้จริงออกมาและสะท้อนให้เห็นถึงแรงจูงใจและความตั้งใจในการเรียนรู้ พร้อมทั้งส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักกำกับดูแลและประเมินการเรียนรู้ด้วยตนเอง (สุนันท์ สลโกสม, 2545 : 5) ดังนี้

1. การวัดความรู้ ทักษะกระบวนการและยุทธศาสตร์ที่ประเมินสอดคล้องตามที่นักเรียนใช้ในกระบวนการเรียนรู้ ตามหลักสูตรและตามประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน
2. การประเมินผลควรอาศัยข้อมูลจากการปฏิบัติการงานที่มอบหมายให้นักเรียนปฏิบัติที่สอดคล้องกับงานที่เป็นสภาพจริง และสอดคล้องกับหลักสูตรและแผนการเรียนรู้ในชั้นเรียน
3. การประเมินและการตัดสินผลการเรียนใช้ข้อมูลจากผลการสอบแบบทดสอบมาตรฐานประกอบกับผลการเรียนรู้ระหว่างเรียนที่เป็นพฤติกรรมในการเรียนรู้ การปฏิบัติงานและผลงานของผู้เรียน
4. การประเมินต้องเป็นธรรมกับผู้เรียนทุกคน โดยไม่มีความลำเอียงทางพื้นฐานทางวัฒนธรรม ภาษา เชื้อชาติ เพศ และภูมิหลังทางผลสัมฤทธิ์
5. การประเมินในชั้นเรียนควรกระทำอย่างต่อเนื่อง เพื่อใช้เป็นข้อมูลระยะยาวสำหรับใช้เป็นหลักฐานการเรียนการพัฒนาและความก้าวหน้าของผู้เรียนเป็นรายบุคคล
6. การประเมินควรจรรวมถึงการวัดแรงจูงใจ เจตคติ และจิตพิสัยของผู้เรียนต่อการเรียน
7. ผลการประเมินควรให้ข้อมูลป้อนกลับอันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาผู้เรียนผู้เกี่ยวข้องและการปรับปรุงแผนการเรียนรู้
8. การวัดผลจากการปฏิบัติงานของผู้เรียนและผลการสอบวัด ผู้สอนต้องพิจารณาคำตอบที่เป็นไปได้และสมเหตุสมผล และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการทำงานที่ผิดพลาด
9. การประเมินควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจทักษะกระบวนการที่สร้างสรรค์และเป็นอิสระ

ในการจัดการเรียนการสอนกลุ่มรายวิชาโครงการ ครูผู้สอนจะต้องสามารถใช้วิธีการประเมินการเรียนรู้ที่หลากหลายต่อเนื่องสอดคล้องกับสภาพการจัดการเรียนการสอนจริง สามารถวัด

พัฒนาการของผู้เรียนได้ทุกด้านตามจุดประสงค์ของหลักสูตร การประเมินต้องเที่ยงตรงและเป็นธรรมกับนักเรียนทุกคน นอกจากนี้ครูผู้สอนจะต้องให้ข้อมูลป้อนกลับกับตัวผู้เรียนและผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาตนเองและการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

การประเมินผลการเรียนการสอนนักเรียนนั้น ครูสามารถเลือกใช้ได้หลายวิธีในแต่ละวิชาที่สอน และอาจเลือกใช้หลาย ๆ วิธีในการประเมินแต่ละครั้ง หรืออาจจะเลือกใช้เพียงวิธีเดียวในการประเมินผลคราวนั้น ๆ ก็ได้ วิธีการวัดผลประเมินผลการเรียนการสอนนักเรียนที่ครูสามารถกระทำได้มีหลายวิธีดังต่อไปนี้ (ยนต์ ชุ่มจิต, 2544 : 253-254)

1. การสังเกต หมายถึง การสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนขณะกำลังเรียนหรือกำลังทำงาน การร่วมกิจกรรมกลุ่ม ความตั้งใจฟังขณะที่ครูกำลังอธิบายหน้าชั้น เป็นต้น
2. การสัมภาษณ์ หมายถึง การสัมภาษณ์เพื่อต้องการทราบความเจริญก้าวหน้าทางด้านการเรียนของนักเรียน ซึ่งอาจจะเป็นการสัมภาษณ์ในเนื้อหาวิชาที่สอน วิธีการทำงานหรือวิธีการเรียนของนักเรียน เป็นต้น
3. การทดสอบ หมายถึง การทดสอบความรู้ในเนื้อหาวิชาที่เรียนอาจจะเป็นการทดสอบความรู้ทางด้านทฤษฎีหรือการทดสอบภาคปฏิบัติก็ได้ ถ้าจะให้ได้ดีผลดีจะต้องทำการทดสอบทั้งด้านความรู้และภาคปฏิบัติควบคู่กันด้วย
4. การจัดอันดับคุณภาพ หมายถึง การนำผลงานของผู้เรียนในกลุ่มมาเปรียบเทียบกับในด้านคุณภาพ แล้วประเมินคุณภาพของนักเรียนแต่ละคนว่าคนใดควรอยู่ระดับใด
5. การใช้แบบสอบถามและแบบสำรวจ เป็นวิธีการประเมินผลอีกแบบหนึ่งเพื่อสำรวจตรวจสอบคุณภาพการเรียนการสอนทั้งของนักเรียนและของครู
6. การบันทึกย่อและระเบียบสะสมเป็นวิธีการที่ครูจดบันทึกพฤติกรรมความเจริญก้าวหน้าของนักเรียนแต่ละคนไว้เป็นลายลักษณ์อักษร
7. การศึกษาเป็นรายบุคคล เป็นวิธีการที่นิยมใช้กับนักเรียนที่มีปัญหาเป็นรายกรณีปัญหาในที่นี้มีความหมายครอบคลุมทั้งเด็กนักเรียนที่เรียนเก่งและเรียนอ่อน รวมทั้งเด็กที่มีปัญหาด้านพฤติกรรมอื่น ๆ ด้วย
8. การใช้วิธีสังคมนิติ เป็นวิธีที่นิยมใช้เพื่อให้สมาชิกในกลุ่มเดียวกันประเมินคุณภาพของสมาชิกในกลุ่มเดียวกัน เพื่อตรวจสอบดูว่าสมาชิกคนใดได้รับความนิยมนสูงสุดในด้านใดด้านหนึ่งหรือหลาย ๆ ด้านก็ได้
9. การให้ปฏิบัติและนำไปใช้ เป็นวิธีการที่ครูอาจารย์ต้องการทราบพัฒนาการ

นอกจากครูจะเลือกใช้วิธีการประเมินผลการเรียนของนักเรียนทั้ง 9 วิธี ดังกล่าวแล้ว ในการประเมินผลการเรียนทุก ๆ วิชาครูจะต้องประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียนให้ครบจุดประสงค์ ทั้ง 3 ด้านคือ

9.1 พุทธิพิสัย (Cognitive Domain) คือ ผลของการเรียนรู้ที่เป็นความสามารถทางสมอง ครอบคลุมพฤติกรรมประเภท ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์และประเมินค่า

9.2 ทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) คือ ผลของการเรียนรู้ที่เป็นความสามารถด้านการปฏิบัติ ครอบคลุมพฤติกรรมประเภท การเคลื่อนไหว การกระทำ การปฏิบัติงาน การมีทักษะและความชำนาญ

9.3 จิตพิสัย (Affective Domain) คือ ผลของการเรียนรู้ที่เปลี่ยนแปลงด้านความรู้สึก ครอบคลุมพฤติกรรมประเภทความรู้สึก ความสนใจ ทศนคติ การประเมินค่าและค่านิยม

การวัดผลประเมินผลการเรียนการสอนรายวิชาโครงการนั้นจะเน้นการวัดผลประเมินผลตามสภาพจริง ซึ่งเป็นการประเมินเชิงคุณภาพอย่างต่อเนื่องในด้านความรู้ ความคิดพฤติกรรม วิธีการปฏิบัติและผลการปฏิบัติของผู้เรียน การประเมินลักษณะนี้จะมีประสิทธิภาพเมื่อประเมินการปฏิบัติของผู้เรียนในสภาพที่เป็นจริง วิธีการที่ใช้ประเมิน ได้แก่ การสังเกต การสัมภาษณ์ การบันทึกจากผู้เกี่ยวข้อง แบบทดสอบวัดความสามารถจริง การรายงานตนเอง และแฟ้มสะสมผลงาน (Portfolio) (วัฒนาพร ระวังบุคข์, 2542 : 53-56)

การวัดผลประเมินผลการจัดการเรียนการสอนรายวิชาโครงการ ควรใช้วิธีการที่หลากหลาย ครอบคลุมและเหมาะสมกับสิ่งที่ต้องการวัด ครอบคลุมทั้งความรู้ ความคิด และความประพฤติของผู้เรียน ซึ่งไม่สามารถใช้วิธีการอย่างใดอย่างหนึ่งเพียงอย่างเดียวในการวัดผลประเมินผลให้มีความเที่ยงตรงแม่นยำได้ ดังนั้นครูที่สอนวิชาโครงการจึงต้องเข้าใจวัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนการสอน และเลือกวิธีการวัดที่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์เฉพาะนั้น ๆ จึงจะสามารถวัดผลได้อย่างเที่ยงตรงแม่นยำ ซึ่งผลที่ได้จากการวัดผลประเมินผล จะเป็นตัวบ่งชี้ถึงความสำเร็จของการจัดการเรียนการสอนว่า ประสพผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด อีกอย่างหนึ่งจะทำให้รู้ว่า วิธีการหรือรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ใช้อยู่มีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใดและท้ายที่สุดก็จะทำให้ผู้ประเมินเห็นแนวทาง และวิธีการที่จะทำให้การจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากขึ้นอันเป็นวัตถุประสงค์อย่างหนึ่งของการวัดผลประเมินผล

แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถภาพการสอนด้านการวัดผลประเมินผล

สำหรับแนวความคิดเกี่ยวกับสมรรถภาพด้านการวัดผลประเมินผลของครูนั้นนักวิชาการได้ให้ทัศนะไว้ดังนี้

สุรพันธ์ ต้นศรีวงษ์ (2531 : 22) ได้จำแนกสมรรถภาพด้านการประเมินผลของครูช่างอุตสาหกรรม ไว้ดังนี้

1. การประเมินผลหลักสูตร
2. การประเมินผลการเรียนการสอน
3. การออกแบบข้อคำถามและข้อสอบ
4. การแบ่งชั้นคะแนนและการให้เกรด
5. การออกแบบใบปฏิบัติงานและใบงาน
6. การกำหนดเกณฑ์และวิธีการประเมินผลการปฏิบัติงาน

ประกาศคณะกรรมการคุรุสภา เรื่องสาระความรู้และสมรรถนะของผู้ประกอบวิชาชีพครู ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้บริหารการศึกษาตามมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ อาศัยอำนาจตามความในข้อ 4 และ ข้อ 9 แห่งข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณของวิชาชีพ พ.ศ.2548 ประกอบกับมติคณะกรรมการคุรุสภา ในการประชุมครั้งที่ 10/2548 วันที่ 18 กรกฎาคม 2548 คณะกรรมการคุรุสภาจึงกำหนดสมรรถนะด้านการวัดผลและประเมินผลของผู้ประกอบวิชาชีพครูไว้ 2 ระดับด้วยกัน (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2549 : 3) คือ

1. สาระความรู้หรือองค์ความรู้เกี่ยวกับการ วัดผลและประเมินผลที่จำเป็นสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพครู

- 1.1 หลักการและเทคนิคการวัดผลและประเมินผลทางการศึกษา
- 1.2 การสร้างและการใช้เครื่องมือวัดผลและประเมินผลการศึกษา
- 1.3 การประเมินผลตามสภาพจริง
- 1.4 การประเมินผลจากแฟ้มสะสมงาน
- 1.5 การประเมินผลแบบย่อยและแบบรวม

2. สมรรถนะหรือความสามารถในทางปฏิบัติเกี่ยวกับการวัดผลประเมินผลที่ผู้ประกอบวิชาชีพครูจำเป็นต้องมี คือ

- 2.1 สามารถวัดและประเมินผลได้ตามสภาพความเป็นจริง
- 2.2 สามารถนำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงการจัดการเรียนรู้และหลักสูตร

ยนต์ ชุ่มจิต (2544 : 278-279) ได้กล่าวถึงเกณฑ์ในการคัดเลือกครูต้นแบบปี พ.ศ.2543 ว่า จะต้องเป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และมีความสามารถทางวิชาการ โดยเน้นความสำคัญ ทั้งกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน ความรู้คู่คุณธรรม และบูรณาการในเรื่องต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับระดับ การศึกษาความสามารถอย่างหนึ่งที่ครูจะต้องมีก็คือ ความสามารถในการประเมินผลการเรียนรู้ของ

ผู้เรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญด้วยวิธีการที่หลากหลาย อาทิ การทดสอบ การประเมินพัฒนาการและความประพฤตินของผู้เรียนและการสังเกตพฤติกรรมการเรียนการร่วมกิจกรรม

นอกจากแนวความคิดดังกล่าวแล้ว นักการศึกษาที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับสมรรถภาพครูได้ให้คำนิยามของคำว่าสมรรถภาพด้านการวัดผลประเมินผลไว้ดังนี้

มานิดา อินทรีย์มีศักดิ์ (2541 : 13) ได้นิยามความหมายของสมรรถภาพด้านการวัดและประเมินผลพัฒนาการว่าหมายถึง การพัฒนาและเลือกใช้เครื่องมือ ตลอดจนดำเนินการวัดและประเมินความสามารถของเด็กในการแสดงพฤติกรรมที่คาดว่าจะปรากฏในแต่ละช่วงอายุได้อย่างเหมาะสม เพื่อนำผลที่ได้มาเป็นข้อมูลในการสร้างเสริมประสบการณ์ให้เด็ก

วิจิต วงศ์สายตา (2544 : 17) ได้นิยามความหมายของสมรรถภาพด้านการวัดผลและการประเมินผลว่า หมายถึง ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเทคนิคในการวัดผล ประเมินการเรียนรู้ของวิชาโครงการสามารถวัดผลการเรียนรู้ได้ตรงตามจุดประสงค์ ครอบคลุมทุกลักษณะและมีความรู้เกี่ยวกับสถิติเบื้องต้นเป็นอย่างดี

สมจิตร กองสุข (2536 : 8) ได้ศึกษาสมรรถภาพการสอนของครูการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญและได้นิยามความหมายของสมรรถภาพด้านการวัดผลและประเมินผลว่าหมายถึง ความรู้ความเข้าใจและการปฏิบัติของครูการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ประเภทชั้นเรียนเกี่ยวกับการจัดกระบวนการวัดผล และประเมินผลในด้านการเรียนการสอนในห้องเรียนและในลักษณะวิธีการต่าง ๆ เพื่อตรวจสอบผลความก้าวหน้าของการเรียนการสอนอันจะนำไปสู่ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

จากการศึกษาความหมายของการวัดผลประเมินผลวิธีการหรือเครื่องมือที่ใช้ในการวัดผลประเมินผล วัตถุประสงค์ประสงค์ของการวัดผลประเมินผล รวมทั้งสมรรถภาพด้านการวัดผลประเมินผลและนิยามความหมายของสมรรถภาพด้านการวัดผลประเมินผลที่นักวิชาการได้ให้ทัศนะไว้ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอมาข้างต้น พอสรุปได้ว่า ความรู้ความสามารถที่จำเป็นสำหรับการวัดผลประเมินผลหรือสมรรถภาพด้านการวัดผลประเมินผลนั้น ควรจะประกอบไปด้วยความรู้ ความเข้าใจในหลักการวัดผลประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง การสร้าง การใช้และการเลือกใช้เครื่องมือวัดผลประเมินผลและความสามารถหรือทักษะในการวัดผลประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง

ด้านที่ 5 สมรรถภาพการสอนด้านคุณลักษณะและเจตคติ

สังคมคาดหวังว่า ครู คือ แบบอย่างที่ดีของศิษย์เป็นผู้สร้างสมาชิกใหม่ของสังคมให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพแก่สังคม ธรรมชาติของอาชีพครูเป็นอาชีพที่ต้องเกี่ยวข้องกับบุคคลอื่นอยู่เสมอ ฉะนั้นผู้ดำเนินอาชีพครูจึงต้องเป็นผู้ใฝ่รู้ ใฝ่เรียนและใฝ่พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องทั้งทางด้านวิชาชีพ บุคลิกภาพและวิสัยทัศน์ให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงและความก้าวหน้าทางวิชาการตลอดจน

เทคโนโลยีต่าง ๆ และครูยังต้องประพฤติตนให้เหมาะสมกับธรรมชาติของอาชีพด้วย (ธีรศักดิ์ อัครบวร, 2541 : 43) คุณลักษณะดังกล่าวของครูเป็นสิ่งจำเป็นที่ส่งผลให้การปฏิบัติงานของครูประสบผลสำเร็จ ดังที่ตั้งไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น คุณลักษณะดังกล่าวบางที่นักวิชาการก็เรียกว่า สมรรถภาพ ด้านคุณลักษณะและเจตคติ ซึ่งก็หมายถึง ลักษณะทางด้านร่างกายจิตใจและสติปัญญาที่ส่งเสริมให้การปฏิบัติงานของครูประสบผลสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพนั่นเอง

แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถภาพการสอนด้านคุณลักษณะและเจตคติ

สำหรับแนวความคิดเกี่ยวกับสมรรถภาพด้านคุณลักษณะและเจตคตินั้นนักวิชาการได้ให้ทัศนะไว้ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2533 : 5-6) กำหนดสมรรถภาพที่คาดหวังของครูประถมศึกษาด้านคุณลักษณะไว้ดังนี้

1. เจตคติที่ดีต่อวิชาชีพครู
2. เจตคติที่ดีต่อการปฏิบัติงานครูในระดับประถมศึกษา
3. สุขภาพดีทั้งร่างกายและจิตใจ
4. ค่านิยมของการทำงานและการดำรงชีวิต
5. ความเป็นผู้นำ
6. เจตคติที่ดีต่อศิลปวัฒนธรรมไทย

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 : 5-6) ได้กำหนดตัวบ่งชี้ลักษณะครูที่ดีไว้ตามลำดับ ดังนี้

1. ต้องมีความรัก และความเข้าใจเด็ก มีความเมตตา ปรารถนาดี รักเด็ก
2. ยิ้มแย้มแจ่มใส น่าศรัทธา มองโลกในแง่ดี
3. เสียสละ อุทิศเวลา เป็นผู้ให้มากกว่าผู้รับ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมและประโยชน์ที่

เกิดกับตัวเด็ก มากกว่าส่วนตน

4. พัฒนาตนเองเสมอ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
5. มีมนุษยสัมพันธ์ดี อยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข
6. ซื่อสัตย์ อดทน ขยันหมั่นเพียร จริงใจ ตั้งใจค้นหาศักยภาพของเด็ก
7. ตั้งใจสอน มีความสามารถในการปฏิบัติงานสอน มีการพัฒนาผลงานอย่างต่อเนื่อง
8. มีวิสัยทัศน์กว้างไกล สามารถวิเคราะห์หลักสูตรเชื่อมโยงกับสิ่งแวดล้อมในชีวิตจริง

ในการจัดการเรียนการสอน

9. ตรงต่อเวลา จัดสรรเวลาและกิจกรรมอย่างเป็นระบบ
10. มีความรับผิดชอบ มุ่งมั่นแก้ปัญหาให้นักเรียนรายบุคคล

11. รักและศรัทธาในวิชาชีพ
12. ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี แต่งกายและวางตนเหมาะสม
13. ยอมรับความคิดเห็น และความสามารถของคนอื่น
14. ยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคลและเชื่อว่าเด็กทุกคนมีศักยภาพในการเรียนรู้
15. เป็นนักประสานร่วมมือกับชุมชนได้อย่างสร้างสรรค์

นอกจากนี้ (ธีรศักดิ์ อัครบวร, 2541 : 89-97) ได้ให้ทัศนะว่าลักษณะที่ดีของครูอีกประการหนึ่งก็คือ การมีบุคลิกภาพดี เรียกว่า มีภูมิจานันตนเอง ครูต้องเป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพที่เหมาะสมและมีบุคลิกภาพดี ทั้งนี้เพราะครูต้องเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์และชุมชน ครูเป็นต้นแบบที่นักเรียนจะใช้เป็นแบบอย่างหรือเป็นเยี่ยงอย่าง นอกจากนี้บุคลิกภาพของครูยังมีส่วนอย่างมาก ให้การดำเนินอาชีพครูประสบความสำเร็จเป็นที่เคารพของศิษย์ เป็นที่นับถือของชุมชน โดยได้แบ่งบุคลิกภาพที่สำคัญของครูออกเป็น 4 ด้านดังนี้

1. บุคลิกภาพทางกาย เป็นบุคลิกภาพที่สังเกตเห็นได้ง่ายและเป็นสิ่งที่ปรากฏต่อบุคคลทั่วไปเป็นความประทับใจครั้งแรกที่เกิดกับผู้พบเห็น บุคลิกภาพทางกายทั่วไปประกอบด้วยรูปร่างหน้าตาและผิวพรรณ การแต่งกายและกิริยามารยาท

2. บุคลิกภาพทางสังคม เป็นบุคลิกภาพที่แสดงออกให้ผู้อื่นพบเห็นได้เช่นเดียวกับบุคลิกภาพทางร่างกาย เพียงแต่บุคลิกภาพทางสังคมนั้นอาจมีผลจากบุคลิกภาพภายในของบุคคลนั้น ๆ เป็นแรงขับที่สำคัญ โดยเฉพาะค่านิยมทางสังคม ทศนคติ เจตคติ ตลอดจนคุณธรรม ประกอบด้วย การมีมารยาทที่ดี มีความจริงใจ มีความรับผิดชอบ มีความซื่อสัตย์ การรู้จักผ่อนปรนและการเข้าร่วมพิธีกรรมต่าง ๆ ในสังคม

3. บุคลิกภาพทางอารมณ์ เป็นบุคลิกภาพที่แสดงออกมาให้เห็นหรือไม่ก็ได้อารมณ์บางด้านก็เป็นความลับของบุคคล เช่น อารมณ์ โรแมนติก อารมณ์เพศ เป็นต้น บุคลิกภาพทางอารมณ์ของครูได้แก่ เป็นผู้มีอารมณ์ขัน อารมณ์ดี อารมณ์เย็นและมีความมั่นคงทางอารมณ์

4. บุคลิกภาพทางสติปัญญา บุคลิกภาพทางสติปัญญาเป็นเรื่องเกี่ยวกับมันสมองของแต่ละคน เซาว์ปัญญาเป็นเรื่องของพันธุกรรมที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ บุคคลใดจะโง่หรือฉลาด สติปัญญาจะดีเพียงใด เฉลียวฉลาดมากน้อยแค่ไหนย่อมขึ้นอยู่กับมันสมองเป็นสำคัญคนที่มันสมองใหญ่กว่าหรือหนักรกว่าเมื่อเทียบกับน้ำหนักตัวย่อมมีสติปัญญาดีกว่า อย่างไรก็ตามการศึกษาและสิ่งแวดล้อมก็สามารถช่วยพัฒนาเพิ่มประสิทธิภาพของสติปัญญาได้

ยนต์ ชุ่มจิต (2544 : 301-302) ได้จำแนกบุคลิกภาพที่ดีของครูออกเป็น 2 ประเภทดังนี้ คือ

1. บุคลิกภาพภายนอกที่ดีของครู เช่น ร่างกายสมส่วนไม่อ้วนไม่ผอม สุขภาพแข็งแรง ร่างกายสะอาด ผิวพรรณผ่องใส หน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส กิริยาอาการสงบเสงี่ยม ยืน เดิน นั่งเรียบร้อยเสมอ

กิริยาท่าทางสุภาพนุ่มนวล ทำงานคล่องแคล่วว่องไว พุดจาซัดถ้อยซัดคำ เสียงดังฟังชัด พุดจาคล่องแคล่ว พุดจานุ่มนวล องอาจผึ่งผาย แต่งกายเรียบร้อยเสมอ ฯลฯ

2. บุคลิกภาพภายในที่ดีของครู เช่น ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ดี ความรู้รอบตัวดี ปฏิภาณไหวพริบดี ความจำดี อารมณ์ดี มีอารมณ์ขัน กระตือรือร้น ซื่อสัตย์จริงใจ เมตตากรุณา ตรงต่อเวลากตัญญูทวาที ช่างสังเกต มีความอดทน มั่นใจในตนเอง ค่านิยมสูง ฯลฯ

จากแนวคิดที่เกี่ยวกับสมรรถภาพด้านคุณลักษณะและเจตคติที่ดีของครูที่นักวิชาการต่าง ๆ ได้ให้ทัศนะไว้มีความคล้ายคลึงสอดคล้องกัน บางท่านก็เรียกว่าบุคลิกภาพ บางท่านก็เรียกว่าคุณลักษณะ บางท่านก็เรียกว่า สมรรถภาพซึ่ง โดยเนื้อหาแล้วก็คือสิ่งเดียวกัน คือ เป็นคุณลักษณะทางด้านร่างกาย จิตใจและสติปัญญาของครู ซึ่งส่งผลต่อการปฏิบัติงานของครู ดังนั้นผู้วิจัยพอสรุปได้ว่าบุคลิกภาพคุณลักษณะ สมรรถภาพด้านคุณลักษณะหรือสมรรถภาพด้านคุณลักษณะและเจตคติ ก็คือ พฤติกรรมหรือลักษณะที่แสดงออกทางด้านร่างกาย จิตใจและสติปัญญาของครูซึ่งช่วยส่งเสริมให้การจัดการเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

แผนการจัดการเรียนรู้

ความหมายของแผนการจัดการเรียนรู้

การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เป็นภาระหน้าที่สำคัญสำหรับครูผู้สอนซึ่งต้องจัดทำขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการใช้จัดการเรียนการสอนในรายวิชาที่ตนเองรับผิดชอบให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่อผู้เรียนอย่างสูงสุด โดยแผนการจัดการเรียนรู้ มีความหมายหลายอย่างดังที่นักการศึกษาได้ให้ความหมายไว้ ดังเช่น

นิคม ชมพูลง (2545 : 180) ให้ความหมายของแผนการสอนว่าแผนการสอนหมายถึงแผนการหรือโครงการที่จัดทำเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อใช้ในการปฏิบัติการสอนในรายวิชาใดวิชาหนึ่งเป็นการเตรียมการสอนอย่างมีระบบและเป็นเครื่องมือช่วยให้ครูพัฒนาการจัดการเรียนการสอนไปสู่จุดประสงค์และจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กรมวิชาการ (2545 : 73) ได้ให้ความหมายของแผนการจัดการเรียนรู้คือ ผลของการเตรียมการวางแผนการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบโดยนำสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ คำอธิบายรายวิชาและกระบวนการเรียนรู้ โดยเขียนเป็นแผนการจัดการเรียนรู้ให้เป็นไปตามศักยภาพของผู้เรียน

สาลี รักสุทธี (2544 : 42) ได้กล่าวถึงแผนการจัดการเรียนรู้ว่าหมายถึง แผนการสอนหรือโครงการที่จัดทำเป็นลายลักษณ์อักษรล่วงหน้าและเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยให้นักเรียนไปสู่จุดมุ่งหมายที่เป็นหลักสูตรกำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สำนักมาตรฐานการอาชีวศึกษาและวิชาชีพ (2554 : 65) ได้ให้ความหมายของแผนการจัดการเรียนรู้หมายถึงรายละเอียดของกิจกรรมต่าง ๆ ที่ครูผู้สอนกำหนดขึ้นอย่างเป็นระบบและเป็นลายลักษณ์อักษรไว้ล่วงหน้าเพื่อนำไปจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุผลตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้

สรุปได้ว่าแผนการจัดการเรียนรู้คือ การวางแผนการจัดกิจกรรมเป็นลายลักษณ์อักษรไว้ล่วงหน้าอย่างละเอียด เพื่อเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนซึ่งมีเนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการสอนและวิธีวัดผลประเมินผลที่ชัดเจน

ความสำคัญของแผนการจัดการเรียนรู้

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2546 : 203) กล่าวว่าไว้ว่าแผนการจัดการเรียนรู้เปรียบได้กับพิมพ์เขียวของวิศวกรหรือสถาปนิกที่ใช้เป็นหลักการควบคุมการก่อสร้าง วิศวกรหรือสถาปนิกจะขาดพิมพ์เขียวไม่ได้ฉันใด ผู้เป็นครูก็จะขาดผลการสอนไม่ได้ฉันนั้น ดังนั้นแผนการสอนจึงเป็นสิ่งที่ทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นพอสรุปความสำคัญได้ดังนี้

1. ทำให้เกิดการวางแผนวิธีการสอน วิธีเขียนที่มีความหมายยิ่งขึ้นเพราะเป็นการจัดทำอย่างมีหลักการที่ถูกต้อง
2. ช่วยให้ผู้มีคู่มือการสอนที่ทำได้ด้วยตัวเองทำให้เกิดความสะดวกในการจัดการเรียนการสอนทำให้สอนได้ครบถ้วนตรงตามหลักสูตรและสอนได้ตรงเวลา
3. เป็นผลงานวิชาการที่สามารถเผยแพร่เป็นตัวอย่างได้
4. ช่วยให้ความสะดวกแก่ครูผู้สอนแทนในกรณีที่ผู้สอนไม่สามารถสอนได้

สำลี รักสุทธี (2544 : 43-45) ให้ความสำคัญของแผนการจัดการเรียนรู้ไว้ ดังนี้

1. แผนการจัดการเรียนรู้เป็นผลงานทางวิชาการชิ้นสำคัญของครุณักวิชาการศึกษาต่างยอมรับว่าแผนการจัดการเรียนรู้คือ นวัตกรรม ผลิผล ผลการเตรียมการผลการศึกษาค้นคว้าในวิชาที่ตนจะสอนเพื่อแสดงถึงผลึกภูมิปัญญาของตนเองให้คนอื่นได้รับทราบ ดังนั้นแผนการจัดการเรียนรู้จึงถือว่าเป็นผลงานทางวิชาการชิ้นสำคัญของครุณั้นหมายความว่าแม้ว่าครูจะไม่มีผลงานทางวิชาการด้านอื่นแต่อย่างน้อยที่สุดครูก็ต้องมีแผนการสอนเป็นของตนเองจึงจะเรียกได้ว่าครูมีอาชีพด้วยเหตุผลนี้แผนการสอนเป็นที่ยอมรับในฐานะผลงานทางวิชาการชิ้นสำคัญเมื่อครูจะส่งผลงานทางวิชาการทุกครั้งจึงต้องส่งแผนการสอนประกอบด้วยเสมอ

2. แผนการจัดการเรียนรู้ คือ เข็มทิศบอกทางครู เข็มทิศมีความจำเป็นต่อกับคันเรือต่อนักเดินทางป่าฉันใด แผนการสอนก็มีความสำคัญต่อครุณั้นนั้นนักเดินเรือมีโอกาสหลงทางลอยเคว้งคว้างในกลางมหาสมุทรอาจพบจุดอับปางไม่สามารถส่งผู้โดยสารถึงฝั่งได้หรือนักเดินป่าอาจหลงป่าเป็นอาหารสัตว์ร้ายในป่าได้ถ้าไร้ซึ่งเข็มทิศเช่นเดียวกับหากครุไม่มีแผนการสอนอาจพานักเรียน

เดินทางอย่างไร จุดหมายการเรียนการสอนอาจจบหลักสูตรแต่นักเรียนไม่จบนำผู้โดยสารขึ้นสู่ฝั่ง การเรียนรู้อย่างโง่เขลาบาปญญา อวิชา ยังครอบงำนักเรียนต่อไป

3. แผนการจัดการเรียนรู้เหมือนพิมพ์เขียวของครู วิศวกร สถาปนิกเป็นออกแบบสร้างบ้าน สร้างอาคาร ตึกกรมบ้านช่องให้มีความแข็งแรงทนทาน ครูมีหน้าที่ออกแบบทางการศึกษาเพื่อสร้างคน นายช่างจะสร้างบ้าน อาคารพิมพ์เขียว (แปลน) บ้านหรือตึกอาจทรุดหรือพังลงได้เพราะขาดมาตรฐาน ในการก่อสร้าง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนอาจผ่านไปอย่างลุ่ม ๆ ดอน ๆ หากครูสักแต่ว่าสอน โดยไม่มีการเตรียมการสอนหรือทำแผนการสอนไว้ล่วงหน้า ดังนั้นพิมพ์เขียวมีความจำเป็นต่อการสร้างบ้านอันใด แผนการสอนก็ย่อมมีความจำเป็นต่อครูฉันนั้น

4. แผนการจัดการเรียนรู้คือ แผนที่บอกเป้าหมายการเดินทางครูนักเรียนในการเดินทางไปในที่ต่าง ๆ ที่เราไม่เคยไป สิ่งที่จะช่วยให้เราไปสู่เป้าหมายได้นอกจากคำบอกเล่าของคนอื่นแล้วก็คือ “แผนที่” โดยเฉพาะนักเดินทางต่างประเทศเขาจะเห็นความสำคัญของแผนที่มากโดยเฉพาะในส่วนของ การศึกษาเขาจะให้นักเรียนเรียนรู้การใช้แผนที่ตั้งแต่ระดับปฐมวัย ดังนั้นชาวต่างประเทศจึงใช้แผนที่ ได้ดีกว่าคนไทยเป็นส่วนใหญ่แผนที่ช่วยให้นักเดินทางไม่ให้หลงทิศทางเช่นเดียวกับเข็มทิศ แผนการจัดการเรียนรู้ก็เช่นเดียวกันกับแผนที่ครูจะพานักเรียนไปสู่จุดมุ่งหมายปลายทางได้อย่างไร จะต้องมีการจัดการเรียนรู้ซึ่งทำหน้าที่เหมือนแผนที่ชีวิตแผนที่ทางการศึกษาที่จะชี้บอกว่า คุณจะต้องเดินทางวิธีนั้นวิธีนี้มีสี่อุปกรณ์ ยานพาหนะเช่นนี้จึงจะนำพานักเรียนเดินสู่หลักชัยได้ เป้าหมายการเดินทางของนักเรียนจะมีไว้อย่างชัดเจนในแผนการจัดการเรียนรู้ ครูจะพานักเรียนสู่จุดหมาย เช่นไรในแผนการจัดการเรียนรู้ก็มีบอกชี้ไว้ ดังนั้นแผนที่มีความจำเป็นต่อนักเดินทางฉันใดแผนการสอน ก็มีความสำคัญต่อครูฉันนั้นหรืออาจกล่าวได้ว่าแผนการจัดการเรียนรู้คือ ลายแทงสู่ขุมมหาสมบัติก็คงไม่ผิด เพราะเมื่อนักเรียนผ่านกระบวนการจัดการเรียนการสอนตามแผนการสอนที่จัดลงสู่ภาคปฏิบัติอย่าง ถูกต้องสมบูรณ์แล้ว นักเรียนสามารถจะนำความรู้ไปสู่การดำเนินชีวิตหาเลี้ยงชีพตนเองได้อย่าง ไม่มีปัญหาซึ่งนั่นแหละคือขุมทรัพย์อันล้ำค่าของเขา

5. แผนการจัดการเรียนรู้เป็นเครื่องมือชี้วัดคุณภาพครู ครูแม้จะสอนมานานเพียงใด มีความสามารถเพียงใดคงจะทำให้คนในวงการยอมรับได้ยากหากท่านไม่สามารถมีอุปกรณ์ เครื่องมือ สื่อสารบอกให้คนอื่นทราบได้ว่าท่านมีขั้นตอนการสอน การวางแผนการสอน มีการเตรียมการสอน การจัดการศึกษาไว้อย่างไรและดำเนินการทางการศึกษาอย่างไรเฉพาะผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คงไม่เพียงพอสำหรับเป็นเครื่องชี้วัดคุณภาพของคุณครูได้

ประโยชน์ของแผนการจัดการเรียนรู้

สำนักคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2544 : 134) กล่าวถึงประโยชน์ของแผนการสอนว่า ถ้าครูได้ทำแผนการสอนและใช้แผนการสอนที่จัดทำขึ้นเพื่อนำไปสอนในคราวต่อไป แผนการสอนดังกล่าวจะเกิดประโยชน์ดังนี้

1. ครูรู้วัตถุประสงค์ของการสอน
2. ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยความมั่นใจ
3. ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน
4. ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างมีคุณภาพ
5. ถ้าครูประจำชั้นไม่ได้สอน ครูที่มาทำการสอนแทนสามารถสอนแทนได้ตามจุดประสงค์

กำหนด

กฤษฎา บุญหมื่น (2555 : 17) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของแผนการจัดการเรียนรู้ไว้ดังต่อไปนี้

1. เป็นคู่มือในการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิผล
2. เป็นคู่มือจัดเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. เป็นคู่มืออธิบายรายละเอียดแนวคิดและขั้นตอนการวัดผลประเมินผลการจัดการเรียนรู้
4. เป็นเครื่องชี้วัดประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้และข้อบกพร่องในการจัดการเรียนรู้
5. เป็นหลักฐานในการปฏิบัติการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ

มีขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

สุรพันธ์ ดันศรีวงษ์ (2531 : 47) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของแผนการจัดการเรียนรู้ไว้ดังนี้

1. เพื่อเตรียมตัวล่วงหน้าให้พร้อมก่อนสอน
2. เพื่อจัดหาสื่อการเรียนให้สอดคล้องกับบทเรียนและเรื่องที่สอน
3. เพื่อเป็นเครื่องช่วยประเมินผลการเรียน
4. เพื่อให้เกิดความมั่นใจในการสอน

ส่วนประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้

ส่วนประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย 3 ส่วนใหญ่ ๆ คือ 1) ส่วนประกอบตอนต้น ประกอบด้วย ปก คำนำ สารบัญ ลักษณะรายวิชา สมรรถนะรายวิชา การวิเคราะห์หลักสูตรและกำหนดการสอน 2) ส่วนที่เป็นแผนการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย ชื่อเรื่อง สารระสำคัญ สมรรถนะประจำหน่วยการเรียนรู้ จุดประสงค์การเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อและแหล่งการเรียนรู้ หลักฐานการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล 3) ส่วนประกอบตอนท้าย ประกอบด้วย สื่อ ใบช่วยสอน แบบฝึก แบบทดสอบ เครื่องมือประเมินและบันทึกผลหลังการเรียนรู้

ขั้นตอนการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้

การวิเคราะห์หลักสูตร หมายถึง การแยกแยะหลักสูตรให้เห็นองค์ประกอบย่อย โดยมุ่งหวังให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาวิชาและพฤติกรรม ซึ่งเป็นจุดหมายปลายทางของหลักสูตรในแต่ละวิชา ทั้งนี้เพื่อสร้างความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างจุดประสงค์รายวิชากับเนื้อหาวิชา รวมถึงการกำหนดสัดส่วนน้ำหนักความสำคัญของเนื้อหาและพฤติกรรมพึงประสงค์

ประโยชน์ของการวิเคราะห์หลักสูตร

1. ทำให้ทราบว่าจะสอนอะไร สอนอะไร อย่างไร อย่างไร
2. เป็นเครื่องชี้ทางในการกำหนดพฤติกรรมแก่ผู้เรียน
3. เป็นเครื่องมือในการเลือกกิจกรรมและวิธีการจัดการเรียนรู้
4. ช่วยให้ผู้สอนบริหารเวลาในการสอนและการสอบได้อย่างมีประสิทธิภาพ
5. ช่วยให้ออกสอบมีความเที่ยงตรงตามเนื้อหา
6. ช่วยให้การเรียนการสอนมีคุณภาพและมาตรฐานยิ่งขึ้น

ขั้นตอนการวิเคราะห์หลักสูตร

1. การวิเคราะห์จุดประสงค์ เป็นการแปลจุดประสงค์รายวิชาออกเป็นพฤติกรรมที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียน เมื่อเรียนจบรายวิชานั้น ๆ แล้ว แต่ละวิชาอาจมีจุดประสงค์แตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับธรรมชาติของแต่ละวิชา จุดประสงค์ของการศึกษา Benjamin S. Bloom ได้จำแนกจุดประสงค์ ดังนี้

1.1 พุทธิพิสัย (Cognitive Domain) คือ ผลของการเรียนรู้ที่เป็นความสามารถทางสมอง ครอบคลุมพฤติกรรมประเภท ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์และประเมินผล พุทธิพิสัย มีขอบเขตของจุดประสงค์ตามลำดับขั้นการเรียนรู้ ดังนี้ 1) ความรู้ความจำ 2) ความเข้าใจ 3) การนำไปใช้ 4) การวิเคราะห์ 5) การสังเคราะห์ และ 6) การประเมินค่า

1.2 ทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) คือ ผลของการเรียนรู้ที่เป็นความสามารถด้านการปฏิบัติ ครอบคลุมพฤติกรรมประเภท การเคลื่อนไหว การกระทำ การปฏิบัติงาน การมีทักษะและความชำนาญ ทักษะพิสัย มีขอบเขตของจุดประสงค์ตามลำดับขั้นการเรียนรู้ ดังนี้ 1) ทักษะการเลียนแบบ 2) ทักษะการทำตามแบบ 3) ทักษะที่มีความถูกต้องตามแบบ 4) ทักษะการกระทำอย่างต่อเนื่อง 5) ทักษะการทำจนเคยชิน

1.3 จิตพิสัย (Affective Domain) คือ ผลของการเรียนรู้ที่เปลี่ยนแปลงด้านความรู้สึก ครอบคลุมพฤติกรรมประเภท ความรู้สึก ความสนใจ ทัศนคติ การประเมินค่าและค่านิยม จิตพิสัย มีขอบเขตของจุดประสงค์ตามลำดับขั้นการเรียนรู้ดังนี้ 1) การเรียนรู้ 2) การตอบสนอง 3) การสร้างคุณค่า 4) การจัดระบบ และ 5) การสร้างลักษณะพิสัย

2. การวิเคราะห์เนื้อหา เป็นการนำเอาคำอธิบายรายวิชาจากหลักสูตรมาแบ่งเป็นเรื่องย่อย ๆ หรือหน่วยย่อย ๆ ตามสมควร การแบ่งเนื้อหาวิชานี้พยายามแบ่งให้แต่ละตอนใกล้เคียงกันอาจจะมี การสลับหัวข้อเสียใหม่บ้างก็ได้เพื่อให้มีความต่อเนื่องกันหรือเห็นว่าเนื้อหาตอนใดควรต่อเติมก็ยอมทำได้ ข้อสำคัญก็คือไม่ควรมีการตัดทอนเนื้อหาของหลักสูตรให้น้อยลงแล้วจึงนำมาจัดเรียงตามลำดับ โดยมี ขั้นตอนการวิเคราะห์เนื้อหาดังนี้

- 2.1 ศึกษาและวิเคราะห์คำอธิบายรายวิชา
- 2.2 กระจายคำอธิบายออกเป็นเนื้อหาหัวข้อใหญ่ ๆ
- 2.3 รวมกลุ่มเนื้อหาที่มีความหมายในทางเดียวกันไว้ด้วยกัน
- 2.4 ศึกษาความเป็นไปได้ของกลุ่มเนื้อหาทุกกลุ่ม
- 2.5 กำหนดชื่อหน่วยการเรียนรู้ที่เป็นตัวแทนเนื้อหา
- 2.6 เรียงหน่วยการเรียนรู้ตามหลักการจัดลำดับเนื้อหา

3. การสร้างตารางวิเคราะห์หลักสูตร จุดสำคัญของการสร้างตารางวิเคราะห์หลักสูตรคือ การหาสัดส่วนความสำคัญของเนื้อหาวิชาในแต่ละพฤติกรรมที่สัมพันธ์กันตามหลักสูตรต้องการ นอกจากนี้ยังมีประโยชน์ต่อการกำหนดคาบสอนของแต่ละเนื้อหาวิชาและการวัดผลการศึกษาด้วย โดยมีขั้นตอนดังนี้

- 3.1 วิเคราะห์วัตถุประสงค์และเนื้อหาวิชาในหลักสูตรโดยพิจารณาพฤติกรรมและ เนื้อหาให้เป็นที่เข้าใจ
- 3.2 กรอกรายการเนื้อหาวิชาที่จัดเป็นหัวข้อใหญ่ ๆ ลงตารางวิเคราะห์หลักสูตร เป็นหน่วยการเรียนรู้
- 3.3 กำหนดน้ำหนักคะแนนความสำคัญของแต่ละหน่วยการเรียนรู้ในแต่ละพฤติกรรม ช่องละ 10 คะแนนโดยยึดเกณฑ์น้ำหนักคะแนน ดังนี้

สำคัญที่สุด	9-10	คะแนน
สำคัญมาก	7-8	คะแนน
ปานกลาง	4-6	คะแนน
สำคัญน้อย	2-3	คะแนน
น้อยมากหรือไม่สำคัญเลย	0-1	คะแนน

- 3.4 นำตารางมาหาผลรวมในแต่ละช่องทางด้านขวามือเพื่อให้ทราบลำดับความสำคัญของเนื้อหา

3.5 รวมน้ำหนักทางด้านล่าง (พฤติกรรม) แล้วจัดลำดับความสำคัญของพฤติกรรมที่ต้องการปลูกฝัง

3.6 ปรับตารางเฉลี่ยให้เป็น 100 หน่วย

กำหนดหน่วยการเรียนรู้เป็นสมรรถนะ

สมรรถนะ (Competence) ในบริบทของมาตรฐานอาชีพ มาตรฐานวิชาชีพและมาตรฐานการศึกษาวิชาชีพซึ่งใช้กับคนนั้นจะใช้ศัพท์ของคำ Competence ว่า “สมรรถนะ” คือ ความสามารถในการปฏิบัติงานโดยใช้ความรู้ ทักษะและเจตคติที่บูรณาการกันอย่างแนบแน่นเพื่อให้เกิดประสิทธิผลและประสิทธิภาพ หลักสูตรของ สอศ.มุ่งให้ผู้สำเร็จการศึกษาสามารถปฏิบัติงานได้ตามความต้องการของสถานประกอบการแต่หลักสูตรดังกล่าวเป็นเอกสารที่ระบุข้อมูลไว้เพื่อการจัดการเรียนการสอนเป็นหลักจึงไม่ได้ระบุข้อมูลที่แสดงว่าผู้สำเร็จการศึกษาสามารถทำอะไรได้โดยหลักสูตร ปวช. และ ปวส. มีโครงสร้างที่ยังไม่เป็นหลักสูตรแบบฐานสมรรถนะที่สมบูรณ์ อีกทั้งในแต่ละรายวิชายังไม่อำนวยความสะดวกในการจัดเทียบโอนประสบการณ์ตามความต้องการของผู้เรียนได้ อย่างไรก็ตามไม่ว่าหลักสูตรจะกำหนดไว้อย่างไรย่อมมีทางออกในการจัดการเรียนการสอนให้เกิดสมรรถนะได้ทั้งสิ้น สมรรถนะ (Competence/Competency) จะต้องมีครบ 3 องค์ประกอบ

1. ความรู้ ความเข้าใจในงานที่ทำ
2. ทักษะในการทำงานให้บรรลุผลสำเร็จ
3. กิจนิสัยหรือเจตคติในการทำงาน

องค์ประกอบทั้งสามนี้อาจจะเริ่มต้นที่องค์ประกอบใดก็ได้ แต่ต้องบูรณาการเข้าด้วยกันเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีสมรรถนะสำหรับแผนการจัดการเรียนรู้แบบเน้นสมรรถนะเป็นข้อเสนอแนะสำหรับการนำรายวิชาที่มีอยู่ในหลักสูตร ปวช. และ ปวส. มาดัดแปลงให้เป็นรายวิชาแบบหน่วยการเรียนรู้ซึ่งโดยปกติรายวิชาทุกรายวิชาในหลักสูตรสามารถพัฒนาให้เกิดสมรรถนะได้ทั้งสิ้น เนื่องจากสมรรถนะดังกล่าวมี 2 ชนิดคือ สมรรถนะการปฏิบัติงาน และสมรรถนะทางปัญญา โดยรายวิชาทุกรายวิชาในหลักสูตรสามารถพัฒนาให้เกิดสมรรถนะได้ทั้งสิ้น เนื่องจากสมรรถนะดังกล่าวมี 2 ชนิด คือ

1. สมรรถนะการปฏิบัติงาน (Practical Competence) เป็นทักษะการเคลื่อนไหวของร่างกายเป็นหลัก เช่น การผลิต การประกอบ การซ่อม การสร้าง การบริหาร ฯลฯ
2. สมรรถนะทางปัญญา (Cognitive Competence) เป็นสมรรถนะของการคิดโดยใช้ทักษะทางปัญญา หรือทักษะการคิดเช่น การแก้ปัญหา การใช้เหตุผล การถ่ายทอดและการเรียนรู้

กำหนดการสอน เป็นลักษณะการแบ่งหน่วยการเรียนรู้หนึ่ง ๆ ออกเป็นหัวข้อเรื่องใหญ่ ๆ ที่จะสอนตามความเหมาะสม และตามลำดับการเรียนรู้ของเนื้อหาโดยแบ่งออกตามโครงสร้างการเรียนรู้

ดังต่อไปนี้ 1) ความหมาย 2) ความสำคัญ ประโยชน์ 3) ทฤษฎี หลักการ 4) วิธีการ ขั้นตอน 5) กระบวนการทำงาน 6) การนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ และ 7) กิจนิสัย คุณธรรม

รายละเอียดในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้

การเขียนชื่อเรื่อง คือ การนำหัวข้อเรื่องที่จะสอนมากำหนดเป็นชื่อเรื่องในหน่วยการเรียนรู้ นั้น ๆ

สาระสำคัญ หมายถึง ความคิดรวบยอดเกี่ยวกับเนื้อหา หลักการวิธีการที่ต้องการให้ผู้เรียนได้รับหลังจากเรียนเรื่องนั้น ๆ แล้วทั้งในด้านความรู้ ทักษะและเจตคติโดยพิจารณาจากจุดประสงค์ การเรียนรู้ และสาระการเรียนรู้แล้วเขียนเป็นข้อสรุปเกี่ยวกับสิ่งที่ผู้เรียนจะได้รับ

สมรรถนะประจำหน่วยการเรียนรู้ เป็นความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ ความเข้าใจ ทักษะปฏิบัติ และทักษะด้านความคิดในการปฏิบัติงานในหน่วยการเรียนรู้ นั้น ๆ ให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งจะเขียนในรูปกริยา - กรรม - เงื่อนไขหรือสถานการณ์

จุดประสงค์การเรียนรู้ การเขียนจุดประสงค์การเรียนรู้ประจำหน่วยอาจมีการบูรณาการ คุณธรรม จริยธรรมและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าด้วยก็ได้โดยจุดประสงค์การเรียนรู้ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

จุดประสงค์ทั่วไป หมายถึงความคาดหวังที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนหลังจากผ่าน การเรียน การฝึก และอบรมแล้วเป็นข้อความที่เขียนอย่างกว้าง ๆ

จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกของผู้เรียน ภายใต้อาชีพ หรือเนื้อหาหรือสถานการณ์ที่สามารถวัดและสังเกตได้

สาระการเรียนรู้ เป็นการเขียนเนื้อหาสาระที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เพื่อให้บรรลุตาม จุดประสงค์ที่กำหนด ครูอาจจะเขียนเนื้อหารายละเอียดทั้งหมด ตามหัวข้อที่กำหนดในแผนการจัดการ เรียนรู้ หากรายละเอียดของเนื้อหาไม่มาก

กิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง การจัดประสบการณ์หรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่ผู้สอนได้จัดให้ ผู้เรียนได้เรียนรู้ และหรือปฏิบัติเพื่อให้สามารถบรรลุผลตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ ในแผนการจัดการเรียนรู้

องค์ประกอบที่ควรคำนึงในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

1. เลือกวิธีสอนที่ตรงกับความรู้ ความสามารถและความถนัด
2. ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญใช้กิจกรรมการเรียนรู้หลากหลายรูปแบบ
3. ควรจัดให้สอดคล้องกับธรรมชาติวิชานั้น ๆ
4. จัดให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้

5. เลือกวิธีสอนและสื่อให้เหมาะสมกับลักษณะของแต่ละเนื้อหา
 6. ควรเขียนกิจกรรมการเรียนรู้ให้ชัดเจน เหมาะสมกับเวลาและสถานที่
สื่อและแหล่งการเรียนรู้ หมายถึง วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ วิธีการและแหล่งวิทยาการ
ที่ผู้สอนใช้เป็นสื่อกลางส่งถ่ายความรู้ และทักษะตลอดจนเจตคติไปยังผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- หลักฐานการเรียนรู้**

1. เป็นการนำจุดประสงค์การเรียนรู้และเนื้อหาสาระมากำหนดเป็นหลักฐานการแสดงผลออก
ของผู้เรียนทั้งในเรื่องของความรู้ ทักษะ กระบวนการ ผลงาน รวมทั้งกิจนิสัยในการทำงาน โดยออกแบบ
การประเมินผลการเรียนรู้ให้ครบทุก Concept
2. จัดกลุ่มหลักฐานการแสดงผลออกของผู้เรียนให้ขึ้นไปตามลำดับเพื่อไม่ให้เกิดการทับซ้อน
และเหมาะสมกับการนำไปจัดการเรียนรู้ อาจเขียนเฉพาะหัวข้อเรื่องนั้น ๆ ไว้ ส่วนรายละเอียดของ
เนื้อหาอาจแยกไว้ต่างหากในรูปของใบความรู้

ชนิดและลักษณะของหลักฐานการเรียนรู้

1. หลักฐานความรู้ เช่น การทดสอบ การสังเกต การมอบหมายงาน แบบฝึกหัด การจัดทำ
เอกสารรายงานวิชาการอื่น ๆ เป็นต้น
2. หลักฐานการปฏิบัติงาน เช่น ภาระงาน ชิ้นงานและพฤติกรรมที่แสดงถึงการบรรลุผล
สำเร็จรวมทั้งเกณฑ์ที่จะประเมิน
3. การจัดประเมินผลทั้งข้อ 1 และ 2 ต้องเป็นการจัดประเมินผลตามสภาพจริง
ตลอดเวลาของการจัดการเรียนรู้

การวัดประเมินผล เป็นกระบวนการตัดสินคุณค่าของวัตถุ เหตุการณ์หรือบุคคลโดยวิเคราะห์
จากข้อมูลที่กำหนด ทั้งนี้โดยอาศัยเครื่องมือหลาย ๆ ประเภทเช่น แบบทดสอบ แบบสังเกต แบบสอบถาม
แบบประเมินผลงานและแบบประเมินอื่นๆ ตามขอบข่ายภาระงานซึ่งสามารถเลือกใช้ให้ตรงตาม
วัตถุประสงค์ของการสอบวัดนั้น ๆ โดยขึ้นอยู่กับธรรมชาติของงานที่กำหนดเป็นตัวแทนความรู้
ทักษะ และเจตคติ

รายวิชาโครงการหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2545 (ปรับปรุง พ.ศ. 2546)

หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2545 (ปรับปรุง พ.ศ. 2546)

สำนักมาตรฐานการอาชีวศึกษาและวิชาชีพ พ.ศ. 2546 ได้กล่าวถึงเกี่ยวกับหลักการของ
หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ไว้ดังนี้ (สำนักงานมาตรฐานการอาชีวศึกษาและวิชาชีพ,
2546)

1. เป็นหลักสูตรระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพหลังมัธยมศึกษาตอนต้นเพื่อพัฒนากำลังคนระดับฝีมือให้มีความชำนาญเฉพาะด้านมีคุณธรรม บุคลิกภาพและเจตคติที่เหมาะสมสามารถประกอบอาชีพได้ตรงตามความต้องการของตลาดแรงงานและประกอบอาชีพอิสระสอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจและสังคมทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ

2. เป็นหลักสูตรที่เปิดโอกาสให้เด็กเรียนได้อย่างกว้างขวาง เพื่อเน้นความชำนาญเฉพาะด้านด้วยการปฏิบัติจริง สามารถเลือกวิธีการเรียนตามศักยภาพและโอกาสของผู้เรียนถ่ายโอนผลการเรียนสะสมผลการเรียน เทียบความรู้และประสบการณ์จากแหล่งวิทยาการ สถานประกอบการและสถานประกอบอาชีพอิสระได้

3. เป็นหลักสูตรที่สนับสนุนการประสานความร่วมมือในการจัดการศึกษาร่วมกันระหว่างหน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน

4. เป็นหลักสูตรที่เปิดโอกาสให้สถานศึกษา ชุมชน และท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรให้ตรงตามความต้องการและสอดคล้องกับสภาพของชุมชนและท้องถิ่นด้านสำนักมาตรฐานการอาชีวศึกษาและวิชาชีพได้ให้มีการปฏิบัติดังนี้

4.1 เพื่อให้มีความรู้ ทักษะและประสบการณ์ในงานอาชีพตรงตามมาตรฐานวิชาชีพนำไปปฏิบัติงานอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพสามารถเลือกวิถีการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพได้อย่างเหมาะสมกับตน สร้างสรรค์ความเจริญต่อชุมชน ท้องถิ่นและประเทศชาติ

4.2 เพื่อให้เป็นผู้มีปัญญา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่เรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและการประกอบอาชีพ สามารถสร้างอาชีพมีทักษะในการจัดการและพัฒนาอาชีพให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ

4.3 เพื่อให้มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพมีความมั่นใจและภาคภูมิใจในวิชาชีพที่เรียน รักงานรักหน่วยงานสามารถทำงานเป็นหมู่คณะได้ดี โดยมีความเคารพในสิทธิและหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น

4.4 เพื่อให้เป็นผู้ที่มีพฤติกรรมทางสังคมที่ดีงามทั้งในการทำงานการอยู่ร่วมกัน มีความรับผิดชอบต่อครอบครัว หน่วยงาน ท้องถิ่นและประเทศชาติ อุทิศตนเพื่อสังคม เข้าใจและเห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น รู้จักใช้และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดี

4.5 เพื่อให้มีบุคลิกภาพที่ดี มีมนุษยสัมพันธ์ มีคุณธรรม จริยธรรม และวินัยในตนเอง มีสุขภาพอนามัยที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจเหมาะสมกับงานอาชีพนั้นๆ

4.6 เพื่อให้ตระหนักและมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ สังคม การเมืองของประเทศและโลกปัจจุบัน มีความรักชาติ สำนึกในความเป็นไทย เสียสละเพื่อส่วนร่วม ดำรงรักษาไว้ซึ่งความมั่นคงของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

แนวทางการจัดการเรียนการสอนวิชาโครงการ

ก่อนที่จะมีการเรียนวิชาโครงการได้นั้นจะต้องมีการเรียนการสอนของหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2545 (ปรับปรุง พ.ศ. 2546) ซึ่งได้มีการแบ่งเป็น 3 หมวดวิชา ได้แก่ หมวดวิชาสามัญ หมวดวิชาชีพ หมวดวิชาเลือกเสรี ฝึกงาน และกิจกรรมเสริมหลักสูตร ดังนี้

1. หมวดวิชาสามัญ แบ่งเป็น
2. วิชาสามัญทั่วไป เป็นวิชาที่เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต
3. วิชาสามัญพื้นฐานวิชาชีพ เป็นวิชาที่เป็นพื้นฐานสัมพันธ์กับวิชาชีพ
4. หมวดวิชาชีพ แบ่งเป็น 4 วิชาชีพ
 - 4.1 วิชาชีพพื้นฐาน เป็นกลุ่มวิชาชีพสัมพันธ์ที่เป็นพื้นฐานที่จำเป็นในประเภทวิชานั้น
 - 4.2 วิชาชีพสาขาวิชา เป็นกลุ่มวิชาชีพหลักในสาขาวิชานั้น
 - 4.3 วิชาชีพสาขางาน เป็นกลุ่มวิชาชีพที่มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะเฉพาะด้าน

ในงานอาชีพตามความถนัดและความสนใจ

4.4 วิชาโครงการ เป็นกลุ่มวิชาชีพ ในเนื้อหาของการจัดการเรียนการสอนสถานศึกษา ต้องจัดให้ผู้เรียนจัดทำโครงการในภาคเรียนที่ 6 ไม่น้อยกว่า 160 ชั่วโมง กำหนดให้มีค่า 4 หน่วยกิต และยังมีการตัดสินผลการเรียนและจัดให้มีระดับผลการเรียนให้ปฏิบัติเช่นเดียวกับรายวิชาอื่น ๆ ที่ได้เรียนมาทั้งหมด

ความหมายวิชาโครงการ

เปรี๊ยะ กุมุท (2534 : 273) ได้ให้ความหมายไว้ว่าเป็นกิจกรรมของผู้เรียนที่จะต้องอาศัยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ต้องมีการวางแผนการปฏิบัติโดยใช้เครื่องมือวัสดุอุปกรณ์และลงมือปฏิบัติครูผู้สอนมีหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกเป็นที่ปรึกษาและช่วยแก้ปัญหาต่างๆ ในการทำงาน

กันทิมา เอมประเสริฐ (2542 : 6) ให้ความหมายของโครงการไว้ว่าโครงการหมายถึงแผนหรือเค้าโครงที่ประกอบด้วยการแสวงหาความรู้อย่างมีระบบตามวัตถุประสงค์ โดยมีกระบวนการและผลการเรียนรู้เกิดขึ้น

ลัดดา ภูเกียรติ (2544 : 28) ได้สรุปความหมายของโครงการ คือ วิธีการเรียนรู้ที่เกิดจากความสนใจใคร่รู้ของผู้เรียนที่อยากจะศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือหลาย ๆ สิ่ง ที่สงสัยและอยากรู้คำตอบให้ลึกซึ้งชัดเจนหรือต้องการเรียนรู้เรื่องนั้น ๆ ให้มากขึ้นกว่าเดิมโดยใช้ทักษะกระบวนการและปัญหาหลาย ๆ ด้าน มีวิธีการศึกษาอย่างเป็นระบบและมีขั้นตอนต่อเนื่องมีการวางแผนในการศึกษาอย่างละเอียดแล้วลงมือปฏิบัติตามแผนงานที่วางไว้จนได้ข้อสรุปหรือผลการศึกษาหรือคำตอบเกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ

กระทรวงศึกษาธิการ (2545 : 5) ให้ความหมายของโครงการว่าเป็นการทำกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าและได้ลงมือปฏิบัติจริงด้วยตนเองภายใต้การดูแลและให้คำปรึกษาของครูผู้สอนตั้งแต่การเลือกโครงการ การวางแผนดำเนินการ การออกแบบลงมือปฏิบัติจริง รวมถึงการวัดประเมินผลหรือร่วมเสนอผลงาน

จากการได้วิเคราะห์ความหมายของโครงการพอสรุปได้ว่าโครงการเป็นการประดิษฐ์คิดค้นการสร้างผลงาน การจัดการหรือการบริการทางวิชาชีพซึ่งผู้เรียนเป็นผู้ตัดสินใจในสิ่งที่จะทำวิธีการทำโดยนำเทคโนโลยี ความรู้และประสบการณ์ มาบูรณาการปฏิบัติงานด้วยตนเองหรือหมู่คณะ โดยมีกระบวนการที่เป็นระบบชัดเจนและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ในชีวิตจริง

ประเภทโครงการ

ในการจัดการเรียนการสอนวิชาโครงการสามารถที่จะจัดให้ผู้เรียนได้มีการปฏิบัติเพื่อพัฒนาความรู้ ทักษะ และการสร้างผลผลิตที่มีคุณภาพ (สุณี เลิศแสวงกิจ, วินัส อัสวสิทธิถาวร และเศรษฐชัย ชัยสนิท, 2548 : 9-10) สามารถที่จะจำแนกเป็น 2 ประเภท คือ

1. โครงการตามประเภทวิชาที่เรียนเป็นโครงการที่บูรณาการความรู้ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมในกลุ่มสาระการเรียนรู้เป็นพื้นฐานในการกำหนดโครงการและการปฏิบัติ
2. โครงการตามความสนใจเป็นโครงการที่ผู้เรียนกำหนดขึ้นตอน ความถนัด ความสนใจและความต้องการโดยนำเอาความรู้ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม จากกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ บูรณาการกำหนดเป็นโครงการและการปฏิบัติ

ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนแบบโครงการจึงเป็นการจัดให้สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรเพื่อนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านจิตใจ ร่างกาย สังคมและสติปัญญา นอกจากนี้ อาจจำแนกประเภทของโครงการตามลักษณะการดำเนินการได้ออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้ คือ

1. โครงการสิ่งประดิษฐ์/ผลผลิต (Development Research Project) โครงการประเภทนี้เป็นโครงการที่มีวัตถุประสงค์ เพื่อนำเอาความรู้ ทฤษฎีหลักการหรือแนวคิดมาประยุกต์ใช้โดยมีการประดิษฐ์เป็นเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ ในการจัดการเรียนการสอน การทำงานหรือการใช้สอยอื่น ๆ การประดิษฐ์คิดค้นโครงการนี้อาจจะเป็นการประดิษฐ์ขึ้นมาใหม่โดยที่ยังไม่มีใครทำหรืออาจเป็นการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหรือดัดแปลงของเดิมที่มีอยู่แล้วให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้นกว่าที่เป็นอยู่แล้วให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้นกว่าเดิมรวมทั้งการสร้างแบบจำลองต่าง ๆ เพื่อประกอบการอธิบายแนวคิดเรื่องต่าง ๆ โครงการที่เป็นการประดิษฐ์คิดค้นนี้จะครอบคลุมเรื่องต่าง ๆ ทั้งวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษา สังคม บัญชี การตลาดคอมพิวเตอร์ เลขานุการ ช่างอุตสาหกรรม คหกรรม เกษตรกรรม ประมง เป็นต้น โครงการประดิษฐ์คิดค้นมักใช้วิธีการประยุกต์หลักการทางวิทยาศาสตร์หรือหลักการการวิจัยเข้ามาสู่กระบวนการปฏิบัติโดยอาศัยเครื่องมือ วัสดุ อุปกรณ์ นำมาปฏิบัติตาม

แผนงานที่วางไว้เพื่อให้ได้ผลตามข้อสมมุติฐานที่กำหนด ซึ่งจะได้ผลของโครงการถึงประดิษฐ์ออกมาเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ

2. โครงการธุรกิจ/บริการหรือโครงการวิชาชีพ (Business or Services Project) โครงการประเภทนี้ เป็นโครงการจัดทำธุรกิจจำลองซึ่งสามารถทำได้ทั้งในรูปของการค้าปลีกการค้าส่งหรือการบริการตามความถนัด ความชอบ ความสนใจ หรือตามแนววิชาที่ศึกษาโดยใช้ความรู้พื้นฐานที่เรียนมาเพื่อฝึกประสบการณ์ให้นักศึกษาได้เรียนรู้จากการทำงานจริง เช่น การจำหน่ายเครื่องสำอางแบบขายตรง การจัดบริการนำเที่ยวหรือบริการตรวจเช็ค ทำความสะอาดคอมพิวเตอร์บริการล้างรถ ล้างเครื่องปรับอากาศ บริการปรับแต่งเครื่องยนต์

3. โครงการทดลองและวิจัย (Experimental Research Project) โครงการประเภทนี้เป็นโครงการที่มีวัตถุประสงค์ เพื่อที่ศึกษาเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะซึ่งการออกแบบโครงการในรูปแบบของการทดลอง ผู้เรียนต้องกำหนดรูปแบบในการทดลองและตัวแปรที่จะมีผลต่อการทดลองอย่างชัดเจนเพื่อศึกษาว่าตัวแปรหนึ่งจะมีผลต่อตัวแปรที่จะต้องศึกษาอย่างไรด้วยการควบคุมตัวแปรอื่นๆ ซึ่งอาจมีผลต่อตัวแปรที่ต้องการศึกษาก็ได้

สุณี เลิศแสวงกิจ, วินัส อัสวสิทธิถาวร และเศรษฐชัย ชัยสนธิ (2548 : 10-11) ได้กำหนดให้ผู้เรียนทำโครงการได้ 3 แบบ คือ

1. โครงการรายบุคคลเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกปฏิบัติงานตามความสามารถ ความถนัดและความสนใจ
2. โครงการกลุ่มเป็นการทำโครงการขนาดใหญ่และซับซ้อนต้องให้ผู้เรียนที่มีความสามารถต่างกันหลายด้านช่วยกันทำการประเมินโครงการควรเน้นการประเมินกระบวนการกลุ่ม
3. โครงการผสมระหว่างรายบุคคลแต่ละกลุ่มเป็นโครงการที่ผู้เรียนทำร่วมกัน แต่เมื่อเสร็จแล้วให้แต่ละคนรายงานผลด้วยตนเองโดยไม่ต้องได้รับการช่วยเหลือจากเพื่อนสมาชิก

รูปแบบการเขียนโครงการ

1. ข้อมูลทั่วไปของการเขียนโครงการ
 - 1.1 ชื่อโครงการ ต้องมีความชัดเจน เหมาะสม เฉพาะเจาะจง เป็นที่เข้าใจง่ายแก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหรือผู้นำโครงการไปใช้ ชื่อโครงการที่ดี ต้องแสดงลักษณะงานที่ต้องปฏิบัติ แสดงลักษณะเฉพาะของโครงการ เกี่ยวกับเรื่องใด
 - 1.2 ผู้รับผิดชอบโครงการ ต้องระบุผู้รับผิดชอบว่าเป็นผู้ใดหรือหน่วยงานใด
 - 1.3 หลักการและเหตุผล คือส่วนที่แสดงถึงปัญหาและความจำเป็นที่ต้องมีโครงการ ควรเขียนระบุปัญหาเหตุผล อาจย้าให้เห็นชัดเจนว่า โครงการสอดคล้องกับแผนและนโยบายของ

หน่วยงานหรือแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้จริง ตลอดจนชี้แจงถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการดำเนินงานตามโครงการ

1.4 วัตถุประสงค์ของโครงการ เป็นการบอกให้ทราบว่า การดำเนินงานตามโครงการนั้นมีความต้องการให้อะไรเกิดขึ้น วัตถุประสงค์ที่ดีต้องชัดเจนไม่คลุมเครือ ปฏิบัติได้ วัดได้ และประเมินผลได้ การทำโครงการหนึ่ง ๆ อาจจะมีวัตถุประสงค์มากกว่า 1 ข้อ แต่ทั้งนี้การเขียนวัตถุประสงค์ไว้มาก ๆ อาจจะทำให้ผู้ปฏิบัติมองไม่ชัดเจน และอาจจะดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ไม่ได้ ดังนั้นจึงนิยมเขียนวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน-ปฏิบัติได้-วัดได้ เพียง 1-3 ข้อ โดยคำนึงถึงลักษณะวัตถุประสงค์ 5 ประการ คือ หลัก SMART

S = Specific (เฉพาะเจาะจง)	วัตถุประสงค์ที่ดีต้องมีความชัดเจนในการดำเนินการโครงการเฉพาะเจาะจงสำหรับโครงการนั้น
M = Measurable (วัดได้)	วัตถุประสงค์ที่ดีต้องสามารถวัดได้ และประเมินได้
A = Attainable (ระบุสิ่งที่ต้องการ)	วัตถุประสงค์ที่ดีต้องระบุสิ่งที่ต้องการมีการดำเนินการอย่างชัดเจนและเฉพาะเจาะจงมากที่สุด
R = Reasonable (สมเหตุสมผล)	วัตถุประสงค์ที่ดีต้องมีความสมเหตุสมผลแสดงถึงความเป็นไปได้ในการปฏิบัติงาน
T = Time (เวลา)	วัตถุประสงค์ที่ดีต้องมีขอบเขตของเวลาที่แน่นอนในการปฏิบัติงาน โดยต้องระบุเวลาเริ่มต้นและเวลาที่สิ้นสุดที่ชัดเจน

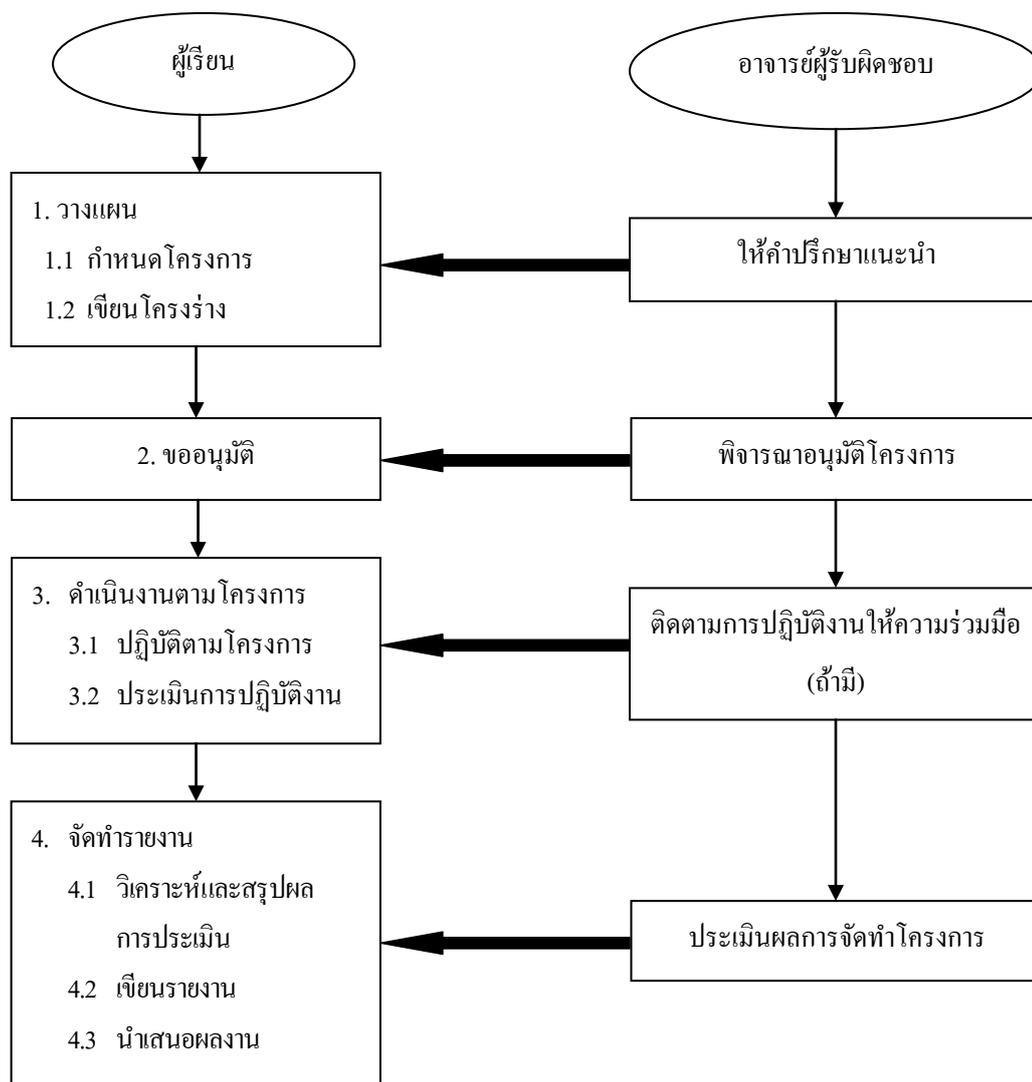
2. ระยะเวลาดำเนินงาน

2.1 ควรระบุเวลาตั้งแต่เริ่มต้นโครงการจนเสร็จสิ้นโครงการ

2.2 ควรวางระยะเวลาในการปฏิบัติงานแต่ละขั้นตอนให้มีการตรวจสอบตามเวลาได้อย่างถูกต้อง

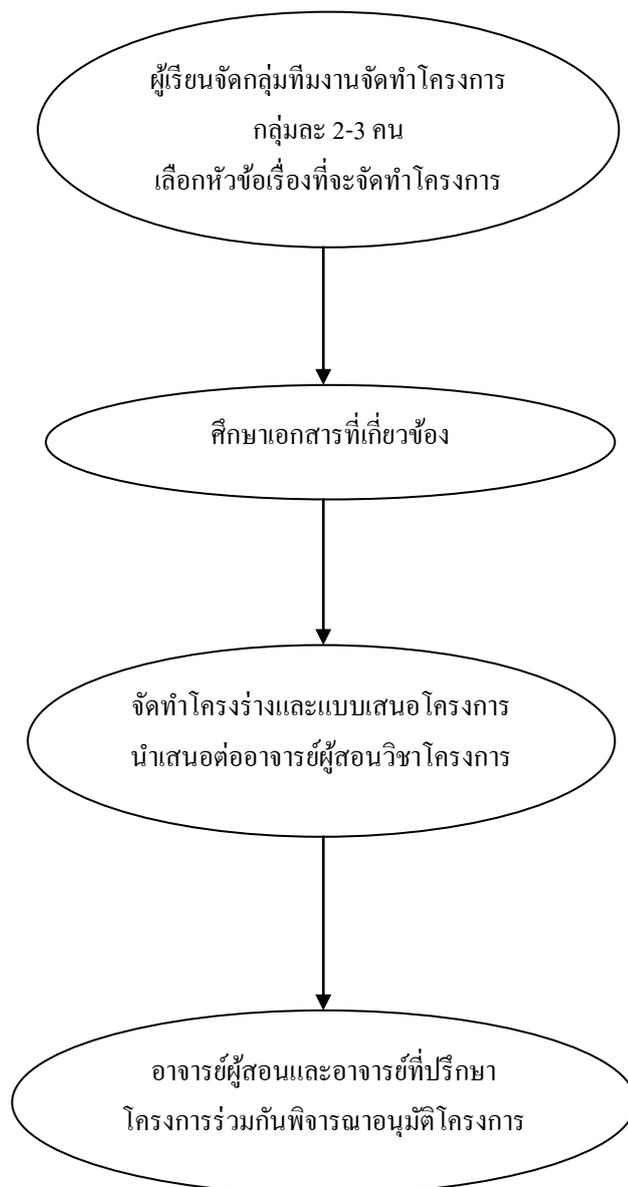
3. แผนการดำเนินงาน/ขั้นตอนการทำงาน คืองานหรือภารกิจซึ่งจะต้องปฏิบัติในการดำเนินโครงการให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ในระยะเวลาเตรียมโครงการ จะรวบรวมกิจกรรมทุกอย่างไว้แล้วนำมาจัดลำดับว่าควรจะทำสิ่งใดก่อน – หลังหรือพร้อม ๆ กัน แล้วเขียนไว้ตามลำดับจนถึงขั้นตอนสุดท้ายที่ทำให้โครงการบรรลุวัตถุประสงค์ อาจระบุในรูปของปฏิทินการทำงานรวมกันระยะเวลาดำเนินงานอาจระบุเป็นช่วงเดือน สัปดาห์ หรือวัน ก็ได้

4. สถานที่ดำเนินงาน ควรระบุสถานที่ให้ชัดเจนและเจาะจง
 5. เป้าหมายโครงการ กำหนดตามที่ตัวชี้วัด แบ่งออก 4 ประเภท
 - 5.1 ตัวชี้วัดเชิงปริมาณ หมายถึง ความสำเร็จของวัตถุประสงค์ของโครงการที่สามารถวัดได้ในเชิงตัวเลข กับความสำเร็จ เช่น มีบุคลากรเข้าร่วมสัมมนา 50 คน
 - 5.2 ตัวชี้วัดเชิงคุณภาพ หมายถึง การวัดความสำเร็จที่ปรากฏเป็นเชิงปริมาณข้างต้นว่ามีคุณภาพระดับไหน อย่างไร เช่น ระดับความพึงพอใจ ระดับความสำเร็จของกิจกรรม
 - 5.3 ตัวชี้วัดเชิงเวลา หมายถึง การวัดความสำเร็จและระยะเวลาในการดำเนินโครงการ ว่าตรงตามเป้าหมายที่กำหนดของโครงการหรือไม่ เช่น ซ่อมห้องน้ำ 20 ห้องใช้เวลา 8 เดือน
 - 5.4 ตัวชี้วัดเชิงค่าใช้จ่าย หมายถึง ตัวชี้วัดผลการใช้จ่ายงบประมาณเพื่อดำเนินโครงการว่าเป็นไปตามแผนงาน/โครงการที่กำหนดหรือไม่ เช่น โครงการปรับปรุงห้องน้ำ 20 ห้อง กำหนดงบประมาณไว้เป็นจำนวน 6 แสนบาท ตัวชี้วัดเชิงค่าใช้จ่าย คือการตรวจสอบว่างบประมาณที่ใช้ในการปรับปรุงห้องน้ำ 20 ห้องนั้น ได้ใช้จ่ายไปไม่เกินจำนวนงบประมาณที่กำหนด
 6. ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับเป็นการแสดงถึงผลประโยชน์ที่พึงได้รับจากความสำเร็จของโครงการทั้งทางตรงและทางอ้อม
 7. งบประมาณโครงการ ระบุเงินพร้อมรายละเอียด
 8. แผนการใช้จ่ายงบประมาณ ระบุประมาณที่ใช้จ่ายในช่วงเดือนนั้น ๆ โดยอาจจะระบุเป็นค่าใช้จ่ายทั้งโครงการ หรือค่าใช้จ่ายตามรายละเอียด
 9. การติดตามประเมินผลโครงการ เป็นการบ่งบอกว่าโครงการนั้นบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการหรือไม่บอกแนวทางที่การติดตามประเมินผลควรทำอย่างไร ในระยะเวลาใด และใช้วิธีการอย่างไรจึงจะเหมาะสม ซึ่งผลของการประเมินสามารถนำมาพิจารณาประกอบการดำเนินการเตรียมโครงการที่คล้ายคลึงหรือเกี่ยวข้องในเวลาต่อไป ควรระบุวิธีประเมินผลและอาจจะระบุผู้รับผิดชอบในการประเมินผล
- สุณี เลิศแสวงกิจ, วินัส อัสวสิทธิถาวร และเศรษฐชัย ชัยสนธิ (2548 : 17-20) ได้จัดวางรูปแบบกระบวนการหรือขั้นตอนก่อนดำเนินการวางแผนงาน ผู้เรียนจัดทำโครงร่างโครงการให้ชัดเจนแล้วนำเสนออาจารย์หรือผู้สอนที่รับผิดชอบ เพื่อขออนุมัติโครงการและดำเนินงานตามโครงการต่อไป ใช้ระยะเวลา 4 สัปดาห์ขั้นตอนระหว่างดำเนินการ ใช้ระยะเวลา 10 สัปดาห์ ขั้นสิ้นสุดการดำเนินการ ใช้ระยะเวลา 4 สัปดาห์ ดังแสดงในภาพที่ 2.5

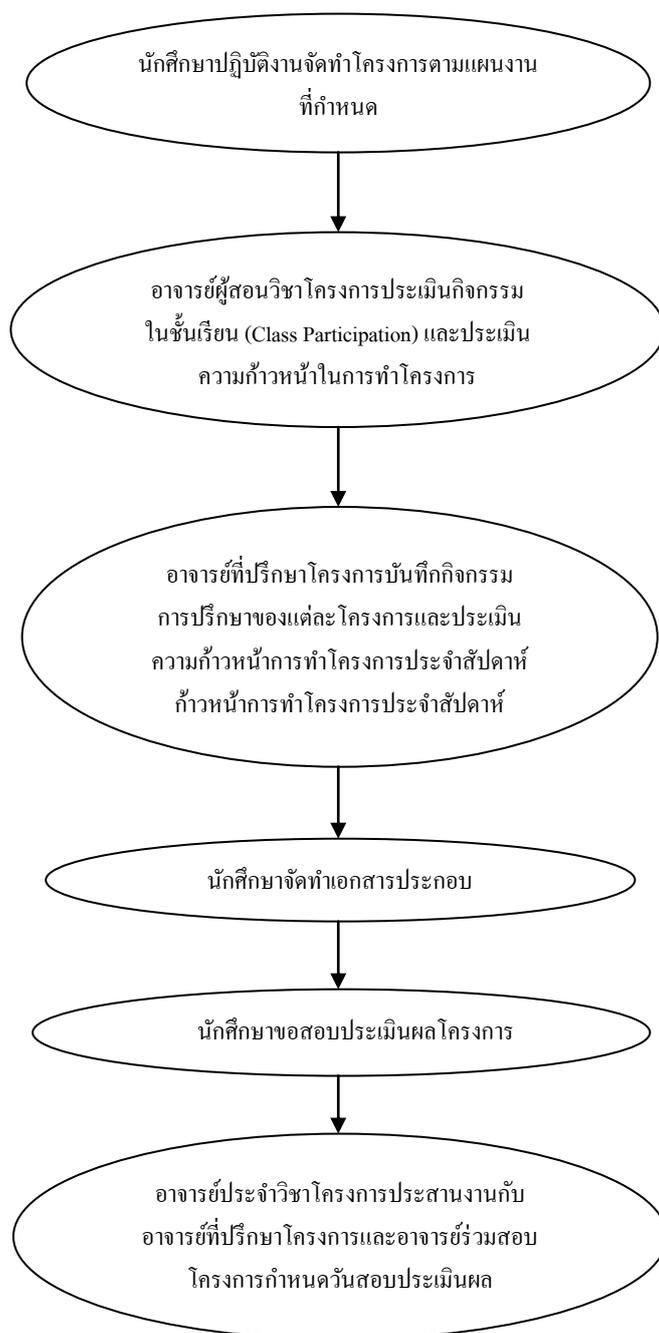

ภาพที่ 2.5 ขั้นตอนการจัดทำโครงการทั้งหมด

(สุณี เลิศแสงกิจ, วินัส อัสวสิทธิถาวร และเศรษฐชัย ชัยสนิท, 2548 : 102)

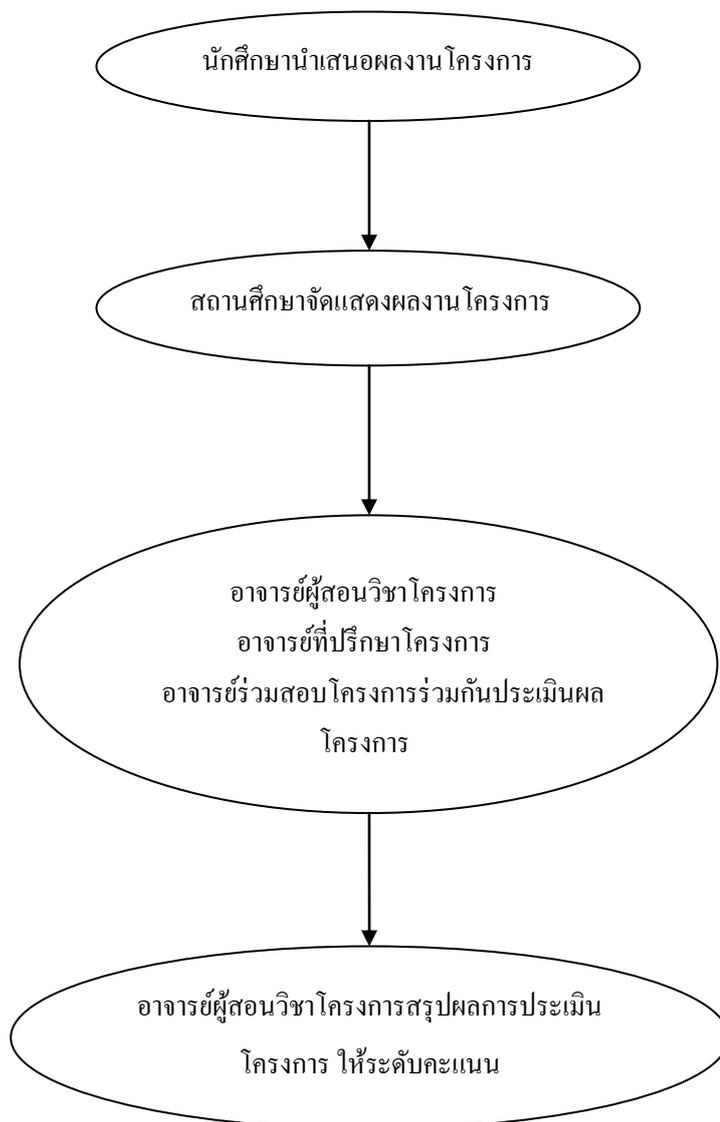

ภาพที่ 2.6 ขั้นตอนก่อนการดำเนินการ (Planning) (4 สัปดาห์)
(สุนี เลิศแสงกิจ, วินัส อัสวสิทธิถาวร และเศรษฐชัย ชัยสนิท, 2548 : 103)

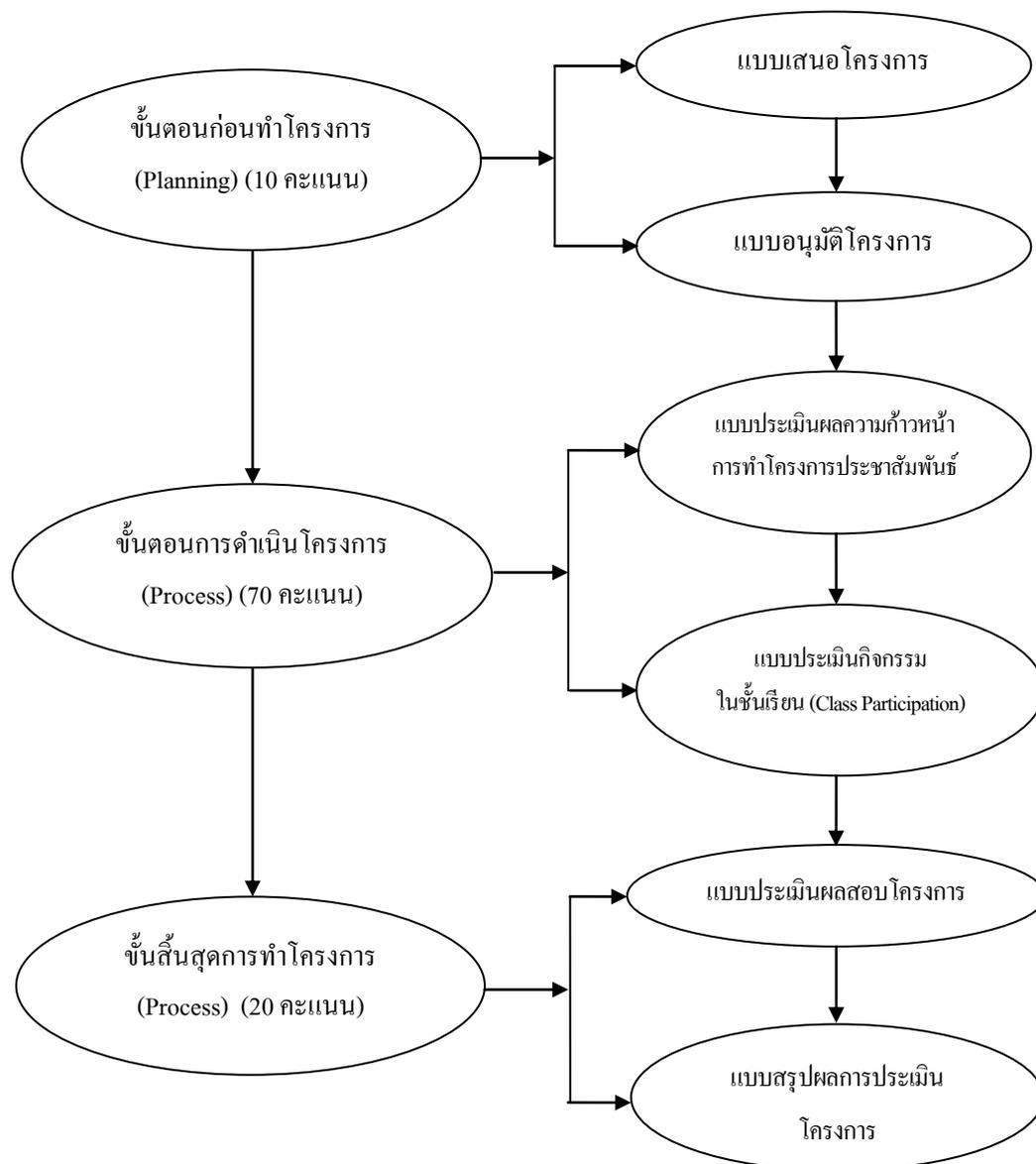
ภาพที่ 2.7 ขั้นตอนระหว่างดำเนินการ (Process) (10 สัปดาห์)

(สุณี เลิศแสงกิจ, วินัส อัสวสิทธิถาวร และเศรษฐชัย ชัยสนิท, 2548 : 104)

ภาพที่ 2.8 ขั้นตอนสิ้นสุดดำเนินการ (Product) (4 สัปดาห์)

(สุณี เดิศแสงกิจ, วินัส อัสวสิทธิถาวร และเศรษฐชัย ชัยสนิท, 2548 : 105)

ภาพที่ 2.9 รูปแบบ/กระบวนการ/ขั้นตอนการประเมินผลโครงการ
(สุณี เดิศแสวงกิจ, วิเนส อัสวสิทธิถาวร และเศรษฐชัย ชัยสนิท, 2548 : 106)

ลักษณะสำคัญของโครงการ

1. **ต้องมีระบบ (System)** โครงการต้องประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องเป็นกระบวนการ ถ้าส่วนใดเปลี่ยนแปลงไปจะเกิดการเปลี่ยนแปลงในส่วนอื่น ๆ ตามไปด้วย
2. **ต้องมีวัตถุประสงค์ชัดเจน (Clear Objective)** โครงการต้องกำหนดวัตถุประสงค์สอดคล้องกับความเป็นมาของโครงการ มีความเป็นไปได้ชัดเจนและเป้าหมายของโครงการต้องประกอบด้วยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

3. **ต้องเป็นการดำเนินงานในอนาคต (Future Operation)** เนื่องจากการปฏิบัติงานที่ผ่านมามีข้อบกพร่อง จึงควรแก้ไขและปรับปรุงโครงการจึงเป็นการดำเนินงานเพื่ออนาคต
4. **เป็นการทำงานชั่วคราว (Temporary Task)** โครงการเป็นการทำงานเฉพาะกิจเป็นคราว ๆ เพื่อแก้ไขปรับปรุง และพัฒนาไม่ใช่งานที่เป็นการทำงานประจำ หรืองานปกติ
5. **มีกำหนดระยะเวลาที่แน่นอน (Definitely Duration)** โครงการต้องกำหนดระยะเวลาที่แน่นอน โดยกำหนดเวลาเริ่มต้น และเวลาที่สิ้นสุดให้ชัดเจน ถ้าไม่กำหนดเวลาหรือปล่อยให้โครงการดำเนินไปเรื่อย ๆ ย่อมไม่สามารถประเมินผลสำเร็จได้ ซึ่งจะกลายเป็นการดำเนินงานตามปกติ
6. **มีลักษณะเป็นงานที่เร่งด่วน (Urgently Task)** โครงการต้องเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อสนองนโยบายเร่งด่วนที่ต้องการจะพัฒนางานให้ก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ทันต่อเหตุการณ์ หรือเป็นงานใหม่
7. **ต้องมีต้นทุนการผลิตต่ำ (Low Cost)** การดำเนินงานตามโครงการต้องมีการใช้ทรัพยากรหรืองบประมาณ โครงการจะมีประสิทธิภาพต่อเมื่อมีการลงทุนน้อยแต่ได้รับประโยชน์สูงสุด
8. **เป็นการริเริ่มหรือพัฒนางาน (Creativity or Developing)** โครงการต้องเป็นความคิดริเริ่มที่แปลกใหม่เพื่อแก้ปัญหาและอุปสรรค และพัฒนางานให้เจริญก้าวหน้า

การวัดและการประเมินผล

ด้านการวัดผลและประเมินผล ครูผู้สอนใช้ในการพิจารณาและประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียนและการสอนของครูผู้สอนอย่างสม่ำเสมอเพื่อประโยชน์ในการช่วยเหลือผู้เรียนและการปรับปรุงการเรียนการสอนให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังที่ (เป็รื่อง กุมุท, 2534 : 114) กล่าวว่า ปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งที่จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนก็คือการวัดผลและการประเมินผลเพราะจะเป็นประโยชน์โดยตรงต่อผู้สอน ผู้เรียน ครูผู้สอนรู้ว่าการสอนบรรลุหรือไม่ เพียงใด รู้ถึงความสามารถนำมาปรับปรุงการเรียนการสอน ส่วนผู้เรียนจะรู้ว่าตนมีจุดเด่นและความบกพร่องอย่างไรควรปรับปรุงตัวเองด้านใด

ทิสนา เขมมณี (2545 : 217) กล่าวถึง การวัดผลและการประเมินผลเป็นกระบวนการพิจารณาคุณค่าทางการศึกษาเป็นการพิจารณาพัฒนาการต่างๆ อันเป็นผลเนื่องมาจากการศึกษาเล่าเรียนว่าได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร สอดคล้องกับความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาอย่างไร วัตถุประสงค์สำคัญอย่างหนึ่งของการจัดการเรียนการสอน คือเพื่อส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียนทั้งในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และความรู้สติปัญญา การวัดผลจึงเป็นเครื่องมืออันหนึ่งในการพัฒนาคุณภาพของการศึกษา

ดังนั้นการวัดผลและประเมินผลจึงเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องกันซึ่งอาจทำการวัดผลได้โดยไม่ต้องประเมินผลแต่จะประเมินผลไม่ได้ถ้าปราศจากการวัดผล ถือว่าการวัดผลและประเมินผลเป็นองค์ประกอบหนึ่งของกระบวนการการเรียนการสอนและเป็นตัวบ่งชี้ถึงการพัฒนาการเรียนการสอนของผู้เรียนและความก้าวหน้าในการสอนของครูผู้สอน

จุดมุ่งหมายของการประเมินผลการศึกษาซึ่ง (พัชรินทร์ ชันบุญ, 2542 : 120) ได้กล่าวไว้ว่าการให้ข้อคิดเกี่ยวกับหลักการประเมินผลการศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการสอนเพราะเมื่อสอนผ่านไปแล้วหากไม่ได้ทดสอบประเมินผลออกมา ครูผู้สอนย่อมไม่ทราบว่าผู้เรียนก้าวหน้าเพียงใดหรือมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปอย่างไร การประเมินผลการศึกษาจึงมีหลักเพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติดังนี้

1. การวัดผลประเมินผลการศึกษาต้องประเมินให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเนื้อหาที่เรียน
2. การประเมินผลเป็นกระบวนการต่อเนื่องสม่ำเสมอโดยถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอน
3. พยายามใช้เทคนิคหลาย ๆ แบบเพื่อให้ได้ข้อมูลจากหลายๆ ทาง
4. การประเมินผลต้องกำหนดความมุ่งหมายของการประเมินไว้ให้ชัดเจน
5. เลือกเครื่องมือวัดให้สอดคล้องและเหมาะสมกับข้อมูลที่จะวัด
6. คุณค่าของการประเมินผลขึ้นอยู่กับที่การนำผลไปใช้โดยเฉพาะการปรับปรุงการเรียนการสอน

วิธีการที่ใช้ในการประเมินผลการศึกษาและสิ่งที่ต้องการประเมิน มีดังนี้

1. ประเมินผลโดยวิธีการสังเกต โดยสังเกตผู้เรียนในการทำกิจกรรมหรือแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ แล้วบันทึก ข้อมูลไว้
2. ประเมินผลโดยใช้ระเบียบสะสม
3. ประเมินผลโดยวิธีการตรวจสอบกระบวนการการทำงานและผลงาน
4. ประเมินผลโดยวิธีทำข้อสอบ ได้แก่
 - 4.1 ข้อสอบที่ครูทำขึ้นแต่ละครั้ง
 - 4.2 ข้อสอบมาตรฐาน

กระบวนการในการวัดผลและประเมินผลโครงการ โดยเบลน (Belen, 1962 : 168) ได้เสนอว่าในการวัดผลประเมินผลไม่ควรเน้นผลงานที่เป็นรูปร่างเพียงอย่างเดียว หากแต่จะต้องวัดทุกกระบวนการตั้งแต่การวางแผน การลงมือปฏิบัติตลอดทั้งผลงานที่สำเร็จเป็นรูปร่างที่เป็นลักษณะความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สอดคล้องกับจุดประสงค์ ฉะนั้นการที่จะให้คะแนนก็ให้ทุกช่วงของการปฏิบัติและต้องให้การชี้แนะเป็นระยะอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอทุกครั้งที่มีการเรียนการสอนพร้อมกันนั้นควรมีการแจ้ง

คะแนนที่สะสมได้เป็นระยะเช่นเดียวกันอาจจะใช้ตารางคะแนนหรือแผนภูมิความก้าวหน้าแผนภูมิเหล่านี้จะช่วยให้ผู้เรียนรู้สถานการณ์ปฏิบัติงานเป็นการกระตุ้นและพัฒนางานของตนเอง

โครงการที่ดำเนินการจนสำเร็จแล้วควรมีการวัดผลประเมินผลว่าโครงการนั้นมีคุณค่าทางการศึกษา เศรษฐกิจและสังคมอย่างไร การทำโครงการไม่ใช่ทำเพื่อคะแนนเท่านั้นครูผู้สอนควรที่จะพอใจในการทำงานของผู้เรียน ผู้เรียนต้องการที่จะรับคำชื่นชมต่อโครงการที่เขาทำการวัดและการประเมินผลโครงการควรส่งเสริมและกระตุ้นความสนใจ ความคิดสร้างสรรค์และความสามารถพิเศษส่วนตัว การวัดและการประเมินโครงการ (ฉลวย สรรพโส และ เดิมแสง สรรพโส, 2531 : 122) ได้อ่างไว้ 3 วิธี คือ

1. ผู้เรียนควรมีโอกาสวัดผลของตนเองโดยการเปรียบเทียบกับโครงการของตนเองกับโครงการอื่น
2. ครูผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันพิจารณาวัดและประเมินผลโครงการร่วมกัน
3. ผู้เรียนทั้งหมดโดยที่ผู้เรียนร่วมกันพิจารณาวัดและประเมินโครงการร่วมกัน โดยครูเป็นผู้ชี้แนะแนวทางให้

การวัดผลและประเมินผลโครงการนั้นพอจะสรุปได้ว่า เป็นงานที่ไม่ใช่เน้นที่ผลงานสำเร็จหากแต่ต้องประเมินผลทุกขั้นตอนการปฏิบัติงานตั้งแต่การวางแผน การลงมือปฏิบัติ ความรับผิดชอบเจตคติที่ดีในการทำงานตลอดจนผลงานที่สำเร็จเป็นรูปร่างและในการวัดและประเมินผลโครงการควรที่จะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการประเมินผลร่วมกัน

บทบาทของครูผู้สอนวิชาโครงการ

สำหรับบทบาทของครูในการสอนวิชาโครงการนั้น ครูผู้สอนต้องเป็นผู้กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้และส่งเสริมการเรียนรู้ (ลำพอง บุญช่วย, 2524 : 108) ได้กล่าวไว้ว่า การสอนโครงการเป็นการสอนโดยการแก้ปัญหาให้ผู้เรียนหาทางแก้ปัญหาโดยใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งสอดคล้องกับ (สุพิน บุญชูวงศ์, 2534 : 51) ได้ทำการเสนอแนะว่าบทบาทการสอนวิชาโครงการนั้น ครูควรให้ผู้เรียนได้ทำงานด้วยการตั้งปัญหาแล้วดำเนินการแก้ปัญหาด้วยการลงมือทำจริงและสอดคล้อง (เป็รื่อง กุมุท, 2534 : 51) ได้กล่าวเสริมบทบาทการสอนโครงการของครูผู้สอนว่าครูผู้สอนมีบทบาทในการอำนวยความสะดวกเป็นที่ปรึกษาและช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ในการทำงาน นอกจากนี้ ยังต้องเป็นผู้ประเมินการทำงานของผู้เรียนด้วย สำหรับผู้เรียนที่มีบทบาทเป็นผู้เลือกงาน วางแผนการทำงาน รับผิดชอบการทำงานและประเมินผลงานของตนเอง

ทิสนา แคมมณี (2545 : 117) ได้เสนอบทบาทการสอนโครงการ ดังนี้

1. ต้องให้ผู้เรียนเข้าใจความหมายของการทำงานแบบโครงการ
2. ต้องให้ผู้เรียนมีส่วนในการเลือกทำงาน

3. โครงการที่จะต้องมีคุณค่า คำนึงกับเวลาและทุนที่จะทำ
4. วิธีการสอนแบบ โครงการ เมื่อทำแล้วมีความเป็นไปได้
5. โครงการที่ต้องส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และความคิดอิสระ แต่ต้องอยู่บนพื้นฐานของวัสดุ เครื่องมือ อุปกรณ์ เวลา เงินทุนที่มีอยู่ด้วย
6. โครงการที่ต้องมีเวลาเสร็จที่แน่นอน ควรทำตารางการทำงานไว้ด้วย
7. โครงการที่ต้องมีการประเมินผลในรูปของคุณค่าทางการศึกษา ที่ผู้เรียนได้รับและสนองความต้องการของผู้เรียน

นอกจากนี้แล้ว เบเลน (Belen, 1962 : 96) ได้มีการเสนอแนะบทบาทการสอน โครงการไว้ดังนี้

1. ครูผู้สอนควรให้ความสนใจในการทำงานของผู้เรียนอย่างจริงจังและสม่ำเสมอ ผู้เรียนทุกคนต้องการความช่วยเหลือและกำลังใจจากครูผู้สอนในขณะที่ทำโครงการเพราะพวกเขาจะต้องพบอุปสรรคปัญหาในระหว่างการทำงาน
2. ควรจัดบรรยากาศในการทำงานให้เหมาะสมด้านอุปกรณ์ แสงสว่างหรือสิ่งจำเป็นอื่น ๆ
3. ควรให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันในกลุ่มเพื่อนหรือกับครู
4. ในการทำโครงการควรกำหนดเวลาให้แน่นอนว่า จะทำ เริ่มทำหรือสิ้นสุดโครงการเมื่อใด

นอกเหนือจากครูผู้สอนต้องรู้บทบาทการสอนวิชาโครงการแล้ว วิธีการสอนก็มีส่วนสำคัญที่ครูจะต้องทำความเข้าใจ ดังที่ (ชาญชัย ยมดิษฐ์, 2548 : 118) ได้เสนอแนะวิธีการสอนไว้เป็นข้อ ๆ ดังนี้

1. ผู้เรียนเป็นผู้ตัดสินใจเลือกงานที่กำหนดให้ เพื่อปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมาย
2. ผู้เรียนเป็นผู้วางแผนการทำงานเพื่อให้งานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี
3. ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติให้สำเร็จ
4. ผู้เรียนเป็นผู้รับผิดชอบในการปฏิบัติงาน
5. ผู้เรียนประเมินผลงานของตนเอง ว่า ได้ผลตรงกับจุดมุ่งหมายหรือสอดคล้องกับการวางแผนการทำงานแต่แรกหรือไม่

ดังนั้นการปฏิบัติการสร้างชิ้นงานเป็นงานที่ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติงานจริงโดยพยายามให้ผู้เรียนได้มีอิสระมากที่สุดในการทำงาน ครูผู้สอนเป็นผู้เสนอแนะและควบคุมเป็นรายบุคคลและรายกลุ่ม และจะให้ความช่วยเหลือต่อเมื่อสังเกตเห็นว่า ผู้เรียนต้องการความช่วยเหลือ อย่างไม่ได้ช่วยเหลือโดยครูผู้สอนทำให้ทุกอย่าง ครูผู้สอนโครงการที่ดี คือสอนให้ผู้เรียนช่วยเหลือตัวเองให้มากที่สุด

ซึ่งเป็นไปตามหลักการที่ว่าผู้เรียนควรเรียนปฏิบัติด้วยตนเองในการที่จัดการเรียนที่สนองการปฏิบัติโครงการของผู้เรียนนั้น

จากการที่ได้ศึกษาเอกสาร พอสรุปบทบาทของครูในการสอนโครงการได้ว่า ครูผู้สอนเป็นผู้จัดประสบการณ์ กระตุ้นและส่งเสริมการเรียนรู้ให้กำลังใจ เป็นที่ปรึกษา และช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ในการทำงานตลอดจนเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานของผู้เรียนและทำงานวัดผลและประเมินผลการปฏิบัติโครงการของผู้เรียนด้วย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศการสอนแบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการสอนรายวิชาโครงการ แผนกวิชาคอมพิวเตอร์ธุรกิจ วิทยาลัยอาชีวศึกษาชุมพร ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมงานวิจัยจากภายในประเทศและต่างประเทศเพื่อนำเสนอ ดังนี้

งานวิจัยภายในประเทศ

พัชรินทร์ ชันบุญ (2542 : 74-77) วิจัยเรื่องความต้องการการนิเทศการสอนของครู โรงเรียนเอกชนอาชีวศึกษา ประเภทวิชาช่างอุตสาหกรรมในกรุงเทพมหานคร มีผลดังนี้ 1) ด้านหลักสูตรและเนื้อหาวิชา พบว่า ครูมีความต้องการการนิเทศการสอนด้านหลักสูตรและเนื้อหาวิชา ลำดับแรกคือ แนะนำชี้แจงเกี่ยวกับจุดมุ่งหมาย หลักการ และโครงสร้างของหลักสูตรที่กำลังใช้อยู่แก่ครูผู้สอน เพื่อให้มีความเข้าใจตรงกัน ร้อยละ 52.16 ลำดับที่สอง คือ แนะนำให้ครูผู้สอนจัดทำจุดประสงค์การเรียนรู้ในแต่ละรายวิชาให้สัมพันธ์กับเนื้อหา ร้อยละ 35.98 และลำดับสาม คือ แนะนำให้ครูผู้สอนวิเคราะห์หลักสูตรก่อนทำการสอนเพื่อให้ทราบจุดมุ่งหมายและแนวทางในการปฏิบัติ ร้อยละ 26.62 นอกจากนี้ยังพบว่าครูประเภทช่างอุตสาหกรรมไม่มีวุฒิทางครูถึง ร้อยละ 51.44 ซึ่งขาดความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรและการสอน จึงทำให้ครูมีความต้องการด้านการนิเทศด้านหลักสูตรมาก 2) ด้านวิธีการสอนและบรรยากาศการเรียนการสอน พบว่า ครูมีความต้องการการนิเทศการสอนด้านวิธีการสอนและบรรยากาศการเรียนการสอน ลำดับแรกคือ จัดประชุมครูผู้สอนเพื่อเตรียมงานด้านการสอนก่อนเปิดภาคเรียน ร้อยละ 43.16 ลำดับที่สอง คือ จัดประชุมชี้แจงวิธีการทำแผนการสอน บันทึกการสอน การจัดตารางสอน ร้อยละ 38.85 และลำดับที่สาม คือ จัดโครงการให้ครูผู้สอนใช้วิธีการสอนและการทดลองการสอนแบบใหม่ ๆ ร้อยละ 37.41 นอกจากนี้ยังพบว่าครูส่วนใหญ่ในโรงเรียนเอกชน อาชีวศึกษา ประเภทวิชาช่างอุตสาหกรรม มีประสบการณ์ในการเป็นครูน้อยกว่า 5 ปี มีถึงร้อยละ 47.76 3) ด้านสื่อการเรียนการสอน พบว่า ครูมีความต้องการการนิเทศการสอนด้านสื่อการเรียนการสอน ลำดับแรกคือ แนะนำการใช้เครื่องมือช่างในการสอนภาคปฏิบัติ ร้อยละ 43.16 ลำดับที่สองคือ แนะนำการใช้อุปกรณ์สื่อการเรียนการสอน

ประเภทชุดสาธิตต่าง ๆ ร้อยละ 20.50 และลำดับที่สามคือ การชี้แนะการทำสื่อเป็นตัวอย่าง ร้อยละ 34.53 เนื่องจากการสอนด้านสาขาช่างอุตสาหกรรม ในส่วนของอาคารสถานที่ เครื่องจักร เครื่องมือ และสื่อการเรียนการสอน ต้องมีการลงทุนค่อนข้างสูงทำให้เกิดปัญหาไม่เพียงพอส่งผลให้สัดส่วนของจำนวนนักศึกษาต่อเครื่องมือ เครื่องจักร ไม่เหมาะสม 4) ด้านการวัดและประเมินผล พบว่า ครูมีความต้องการการนิเทศการสอนด้านการวัดและประเมินผล ลำดับแรกคือ จัดอบรมวิธีการวัดผลและประเมินผลให้ถูกต้องเหมาะสมกับเรื่องที่สอน ร้อยละ 50.72 52 ลำดับที่สองคือ จุดมุ่งหมายของการวัดผลและประเมินผล ร้อยละ 37.05 และลำดับสาม คือ ชี้แจงหลักการและระเบียบการประเมินผล การเรียน ร้อยละ 32.37 ทั้งนี้เป็นเพราะว่าการวัดผลและประเมินผลตามหลักสูตรใหม่ แตกต่างไปจากหลักสูตรเดิมครูจึงมักจะประสบปัญหาในการวัดและประเมินผล

อรณรินทร์ สุนทรสถิตย์ (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษารูปแบบการนิเทศการสอนแบบเพื่อนนิเทศเพื่อน เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนอนุบาลสุริยธร จังหวัดนครปฐม พบว่า พัฒนาการด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีค่าเพิ่มมากขึ้นและความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนประกอบการนิเทศการสอนแบบเพื่อนนิเทศเพื่อนของครู พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีความรู้สึกที่ดีและมีพฤติกรรมพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนของครู พัฒนาการของครูผู้สอนวิชาคณิตศาสตร์พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้านรวมถึงความรู้ที่รับมาปฏิบัติและความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานและความสามารถในการแก้ปัญหาในการจัดการเรียนการสอน จากการสัมภาษณ์ครูพบว่า ครูส่วนใหญ่มีความรู้สึกที่ดีมีความพึงพอใจเห็นประโยชน์ของการนิเทศแบบเพื่อนนิเทศเพื่อน

อรวรรณ เหมือนสุคติ (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการนิเทศการสอนแบบเพื่อนนิเทศเพื่อนเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการวิจัยในชั้นเรียนสำหรับครูภาษาอังกฤษระดับชั้นมัธยมศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อ 1) ศึกษาความรู้ ความเข้าใจและความสามารถในการทำวิจัยในชั้นเรียน และความคิดเห็นของครูภาษาอังกฤษที่ได้รับการนิเทศการสอนแบบเพื่อนนิเทศเพื่อน 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านวิชาภาษาอังกฤษก่อนและหลังการวิจัยในชั้นเรียนและความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนภายหลังการวิจัยในชั้นเรียนของครูที่ได้รับการนิเทศการสอนแบบเพื่อนนิเทศเพื่อน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ครูภาษาอังกฤษระดับมัธยมศึกษาโรงเรียนนนทบุรีพิทยาคม จังหวัดนนทบุรี จำนวน 5 คน และนักเรียน จำนวน 156 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 เก็บข้อมูลจากครู ได้แก่ แบบทดสอบความรู้ทั่วไปเรื่องการวิจัยในชั้นเรียน แบบประเมินโครงการการวิจัยในชั้นเรียน แบบสังเกตการสอน แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นของครู และแบบประเด็นสนทนากลุ่ม ส่วนที่ 2 เก็บข้อมูลจากนักเรียน ได้แก่ แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านวิชาภาษาอังกฤษและแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับกระบวนการเรียนการสอนหลัง

การทดลอง สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ ค่าร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย (\bar{X}), ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.), ค่า t-test แบบ dependent และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ผลการวิจัยพบว่า 1) หลังจากครูผู้สอนได้รับการนิเทศการสอนแบบเพื่อนนิเทศเพื่อน ครูมีความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถเรื่องการวิจัยในชั้นเรียนเพิ่มขึ้น ส่วนความคิดเห็นของครูผู้สอนเรื่องการนิเทศการสอนแบบเพื่อนนิเทศเพื่อน มีความเห็นว่าการนิเทศการสอนเทคนิคนี้ช่วยให้ครูสามารถทำ การวิจัยในชั้นเรียนได้ประสบผลสำเร็จ และการวิจัยในชั้นเรียนมีส่วนช่วยพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านเพื่อความเข้าใจวิชาภาษาอังกฤษของนักเรียน 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษของนักเรียนทุกระดับชั้นก่อนและหลังการวิจัยในชั้นเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และนักเรียนมีความคิดเห็นที่ดีต่อการจัดการเรียนการสอนของครูว่าครูสอนตามลำดับขั้นตอนและเปิด โอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้มากขึ้น

รามศ จ่างผล (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาสภาพและความต้องการการนิเทศภายในด้านวิชาการของครู ประเภทวิชาช่างอุตสาหกรรม ในวิทยาลัยเทคนิค ของสถาบันอาชีวศึกษา ภาคกลาง 6 พบว่าสภาพการนิเทศภายในด้านวิชาการ ในวิทยาลัยเทคนิค ของสถาบันอาชีวศึกษาภาคกลาง 6 โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน เรียงตามลำดับดังนี้ ด้านการวัดและประเมินผล ด้านหลักสูตร ด้านการเรียนการสอน ด้านการพัฒนาบุคลากร และด้านสื่อการเรียนการสอน ความต้องการการนิเทศภายในด้านวิชาการ ของครูประเภทวิชาช่างอุตสาหกรรม ในวิทยาลัยเทคนิคของสถาบันอาชีวศึกษาภาคกลาง 6 โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงตามลำดับดังนี้ ด้านหลักสูตร ด้านการพัฒนาบุคลากร ด้านการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน และด้านการวัดและประเมินผล

จรรยา ลำไย (2547 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการนิเทศการสอนแบบเพื่อนนิเทศเพื่อนและการนิเทศโดยผู้บริหารเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการทำวิจัยในชั้นเรียนของครูประถมศึกษาเพื่อ 1) ศึกษาสมรรถภาพด้านความรู้ความเข้าใจและความสามารถในการทำวิจัยในชั้นเรียนของครูก่อนและหลังจากที่ได้รับการนิเทศการสอนแบบเพื่อนนิเทศเพื่อนและการนิเทศโดยผู้บริหาร 2) ศึกษาความคิดเห็นของครูที่มีต่อการนิเทศการสอนแบบเพื่อนนิเทศเพื่อนและการนิเทศโดยผู้บริหาร 3) ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยของนักเรียนและศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนของครูที่ได้รับการนิเทศการสอนแบบเพื่อนนิเทศเพื่อนและการนิเทศโดยผู้บริหาร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ครูภาษาไทยระดับประถมศึกษา จำนวน 10 คน และนักเรียนโรงเรียนบ้านกระทู้มดัม จังหวัดนครปฐมจำนวน 381 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบทดสอบความรู้เรื่องการวิจัยในชั้นเรียน แบบประเมินโครงการงานวิจัยในชั้นเรียน แบบสังเกตการสอน แบบสอบถามความคิดเห็นของครู แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยและ

แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียน สถิติที่ใช้ในการวิจัยคือ ค่าร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ผลการวิจัยพบว่า 1) หลังจากครูผู้สอนได้รับการนิเทศการสอนแบบเพื่อนนิเทศเพื่อนและการนิเทศโดยผู้บริหาร ครูมีความรู้ความเข้าใจ มีความสามารถในการทำวิจัยในชั้นเรียนเพิ่มขึ้น โดยครูที่ได้รับการนิเทศการสอนแบบเพื่อนนิเทศเพื่อนมีความรู้ความเข้าใจและความสามารถสูงกว่าครูที่ได้รับการนิเทศโดยผู้บริหาร 2) ครูผู้สอนที่ได้รับการนิเทศการสอนแบบเพื่อนนิเทศเพื่อนและการนิเทศโดยผู้บริหาร มีความเห็นว่าการนิเทศการสอน ช่วยให้ครูสามารถทำการวิจัยในชั้นเรียนได้ประสบผลสำเร็จและการวิจัยในชั้นเรียนช่วยพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยของนักเรียน 3) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยของนักเรียนหลังการดำเนินการวิจัยในชั้นเรียนสูงกว่าก่อนการวิจัยในชั้นเรียนโดยนักเรียนที่ครูได้รับการนิเทศการสอนแบบเพื่อนนิเทศเพื่อนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่ากลุ่มนักเรียนที่ได้รับการนิเทศโดยผู้บริหาร 4) นักเรียนมีความคิดเห็นที่ดีต่อการจัดการเรียนการสอนของครูที่ได้รับการนิเทศการสอนแบบเพื่อนนิเทศเพื่อน โดยเห็นว่า บรรยากาศในห้องเรียนสนุก ไม่น่าเบื่อและครูมีการชมเชยให้กำลังใจแก่นักเรียนตลอดเวลา ส่วนการจัดการเรียนการสอนของครูที่ได้รับการนิเทศโดยผู้บริหารนั้น นักเรียนมีความคิดเห็นที่ดีต่อการจัดการเรียนการสอนของครู โดยเห็นว่า ครูสอนตามลำดับขั้นตอนและเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้

อรศิริ เลิศกิตติสุข (2547 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนการสอนวิชาโครงการอาชีพระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) ครูเห็นด้วยกับการจัดการเรียนการสอนวิชาโครงการอาชีพทุกด้านในการลงทะเบียนแบบบังคับเลือก วิชาพื้นฐานอาชีพ และการลงทะเบียนแบบวิชาเลือกเสรี วิชาอาชีพในระดับมาก และเห็นด้วยกับการลงทะเบียนเรียนแบบกิจกรรมอิสระในระดับปานกลาง 2) ปัญหาในการจัดการเรียนการสอนคือ เวลามีน้อยไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน วิธีแก้ไขคือ ครูผู้สอนดำเนินการตกลงการเรียนกับนักเรียน โดยใช้เวลาเพิ่มนอกเวลาเรียน ครูผู้สอนส่วนใหญ่เสนอแนะให้ฝ่ายบริหารช่วยดูแลด้านการจัดตารางเวลา ปัญหาด้านการจัดกลุ่มนักเรียนที่ต้องให้คำปรึกษาโรงเรียนส่วนใหญ่จัดให้ครูดูแลผู้เรียนกลุ่มใหญ่ วิธีแก้ไขคือให้โรงเรียนกำหนดกลุ่มนักเรียนที่มีขนาดไม่เกิน 3-5 คน และให้นักเรียนในกลุ่มกำหนดหน้าที่ของสมาชิกในกลุ่มให้ชัดเจน ปัญหาด้านสถานที่คือ ความไม่เพียงพอของสถานที่ในการใช้ปฏิบัติงาน วิธีแก้ไขคือหาสถานที่ใดก็ได้ และนัดนักเรียนให้ทำงานเป็นครั้งๆ ไป โดยเสนอแนะให้หาร้านค้า หรือบริษัท หรือปฏิบัติที่บ้านที่ไม่ไกลโรงเรียน และครูติดตามการปฏิบัติงานได้ ปัญหาด้านข้อจำกัดของลักษณะโครงการ นักเรียนตัดสินใจเลือกแต่การขายสินค้าที่มีลักษณะไม่แตกต่างกัน นักเรียนส่วนใหญ่เลือกทำโครงการด้านผลิตและบริการน้อย วิธีแก้ไขคือ ครูแนะนำงานผลิตและบริการรวมทั้งจัดเชิญวิทยากร ด้านอาชีพสาขาต่างๆ มาบรรยาย

โดยเสนอแนะนักเรียนให้หาจุดที่แตกต่างกันของสินค้าที่ทำขึ้นในชื่อเดียว ปัญหาด้านการนำเสนอโครงการ นักเรียนขาดทักษะในการนำเสนอโครงการ วิธีแก้ไขคือครูให้คำแนะนำแก้ไขข้อผิดพลาด โดยเสนอแนะการหาตัวอย่างโครงการที่ประสบความสำเร็จให้นักเรียนศึกษา และปัญหาด้านอื่น ๆ ครูส่วนใหญ่ยังไม่ให้โอกาสนักเรียนตัดสินใจ 3) ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน วิชาโครงการอาชีพเพื่อให้เกิดความรู้ ความเป็นคนดี การมีความสุข จากการลงทะเลียนเรียนทั้ง 3 แบบ อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า การลงทะเลียนแบบกิจกรรมอิสระเป็นแบบที่ผู้เรียนพอใจมากที่สุด

สุทธิศักดิ์ ศรีสมบูรณ์ (2548 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความรู้ความเข้าใจเรื่องการนิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อน และวิธีการสอนแบบร่วมมือกันเรียนรู้ ครูมีความรู้ความเข้าใจเพิ่มขึ้น และมีความสามารถในการนิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อน และวิธีการนิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อนและวิธีสอนแบบร่วมมือกันเรียนรู้ อยู่ในระดับสูงความคิดเห็นว่าการนิเทศการสอนมีความสำคัญมาก เพราะจะช่วยให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้ถูกขั้นตอนของวิธีการสอนและบรรลุวัตถุประสงค์ของการสอนแบบร่วมมือ รวมทั้งทางด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนได้เพิ่มขึ้น และช่วยพัฒนาความสามารถในการเรียบเรียงความของนักเรียน ช่วยทำให้เข้าใจบทเรียนได้ดีขึ้น มีความรอบครอบ และสามารถทำงานได้อย่างเป็นระบบมากขึ้น

ยุพิน ยืนยง (2549 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการนิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค KWDL ของครูผู้สอนคณิตศาสตร์ มีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อ 1) เปรียบเทียบความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค KWDL และการนิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อนของครูก่อนและหลังจากได้รับการนิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อน 2) ศึกษาความสามารถในการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค KWDL 3) ศึกษาความคิดเห็นของครูที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค KWDL และการนิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อน และ 4) เปรียบเทียบผลการเรียนรู้เรื่อง โจทย์ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 5 คน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 3 จำนวน 245 คน โรงเรียนบอสโกพิทักษ์ จังหวัดนครปฐม ผลการวิจัยพบว่า 1) ก่อนและหลังการนิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อน ครูมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค KWDL แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 และมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการนิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อนแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญที่ระดับ .05 และมีความรู้ความเข้าใจหลังได้รับการนิเทศอยู่ในระดับดีทุกคน และมีความสามารถในการเขียนแผนและจัดการเรียนรู้ในระดับดีมาก และ 2) ครูมีความคิดเห็นว่าการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค KWDL ช่วยพัฒนาผลการเรียนรู้เรื่อง โจทย์ปัญหาของนักเรียนให้สูงขึ้น และมีความคิดเห็นว่าการนิเทศมีความสำคัญมากเพราะช่วยให้ครูสามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างถูกต้อง และบรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค KWDL แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมี

คะแนนเฉลี่ยการเรียนรู้หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และโดยภาพรวมนักเรียนเห็นมากต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค KWDL

ประนอม พรหมเกตุ (2550 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการนิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อนเพื่อพัฒนาสมรรถภาพการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค TAI ร่วมกับ เทคนิค KWDL ของครูผู้สอนคณิตศาสตร์ พบว่าหลังจากได้รับการนิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อน ครูมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการนิเทศและการจัดการเรียนรู้มากขึ้น ครูมีความสามารถในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค TAI ร่วมกับเทคนิค KWDL อยู่ในระดับสูง ครูมีความคิดเห็นว่าการนิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อนเหมาะสมสำหรับสภาพการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนและการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค TAI ร่วมกับเทคนิค KWDL เหมาะสมกับการสอนคณิตศาสตร์ และความคิดเห็นของนักเรียน โดยภาพรวมเห็นด้วยมากต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค TAI ร่วมกับเทคนิค KWDL

พิชญ์ณัฐา งามมีศรี (2552 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาการปฏิบัติงานตามแผนงานวิชาการ โดยใช้วงจรเดมมิ่ง ด้วยการนิเทศแบบเพื่อนร่วมพัฒนาวิชาชีพ โรงเรียนอัสสัมชัญ กรุงเทพมหานคร พบว่า หลังการนิเทศแบบเพื่อนร่วมพัฒนาวิชาชีพครูฝ่ายวิชาการ มีความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงานตามแผนงานวิชาการ โดยใช้วงจรเดมมิ่ง ทุกขั้นตอน อยู่ในระดับดีมาก โดยมีคะแนนความรู้ความเข้าใจด้านการวางแผนการปฏิบัติงาน (Plan) อยู่ในลำดับแรก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าการวางแผนการปฏิบัติงาน (Plan) เป็นขั้นตอนแรกที่ครูฝ่ายวิชาการทุกคนจะต้องปฏิบัติ เพราะไม่ว่าจะเป็นงานหรือโครงการใด จะต้องเริ่มด้วยการวางแผนการปฏิบัติงานทั้งสิ้น

งานวิจัยต่างประเทศ

สโพน (Spohn, 1987 : 17-19) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การปรับปรุงการนิเทศการศึกษาเพื่อให้โรงเรียนดีขึ้น ผลการวิจัยพบว่า การนิเทศการศึกษาจะต้องเน้นการปรับปรุงทักษะของครูเรื่องการวางแผน การดูแลเด็ก การประเมินผล และการควบคุมความประพฤติ เพื่อให้เหมาะสมกับความต้องการของแต่ละคนเป็นอย่างมาก และต้องให้ความสนใจกับการฝึกอบรม

โอลิวา (Olova, 1989 อ้างถึงใน สมจิตร อุดม, 2542 : 44) ได้ทำการวิจัยเรื่องการจัดกิจกรรมการนิเทศภายในโรงเรียนที่พึงประสงค์ของการพัฒนาประเทศ เอธิโอเปีย กลุ่ม ตัวอย่างได้แก่ ครูศึกษานิเทศก์ นักวิชาการ ผลจากการวิจัยสรุปได้ว่า

1. ครู ศึกษานิเทศก์ และนักวิชาการ มีความเห็นสอดคล้องกันว่า กิจกรรมที่ใช้ในเทศภายในโรงเรียน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ การฝึกอบรมแนะนำ การฝึกอบรมปฏิบัติการ การสาธิตการสอนโดยศึกษานิเทศก์ การประชุมกลุ่มย่อยของครู การเยี่ยมชั้นเรียน และสังเกตการสอน
2. ครู ศึกษานิเทศก์ และนักวิชาการ มีความเห็นสอดคล้องกันว่า การจัดกิจกรรมการนิเทศภายในโรงเรียนอยู่ในระดับปานกลาง

3. ครู ศึกษานิเทศก์ และนักวิชาการ มีความเห็นสอดคล้องกันว่า การนิเทศในลักษณะร่วมมือกันปฏิบัติงานนิเทศการศึกษา จะก่อให้เกิดผลดีกว่าการนิเทศการศึกษาในลักษณะที่ใช้อำนาจและการบังคับ

เซมัวร์ (Seymour, 1999 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับคู่มือการนิเทศภายในชั้นเรียนของครูใหญ่ พบว่า ครูหรือผู้บริหารควรสนับสนุนการนิเทศ การสอนในการเรียนการสอนและเพิ่มทักษะเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรให้กับครูผู้สอน รวมทั้งใช้กลยุทธ์ร่วมกันในการนิเทศการสอน

เยสส์ (Daniels Linda Yeatts, 2001 อ้างอิงใน อรวรรณ เหมือนสุดใจ, 2545 : 218) ได้กล่าวถึงผลการวิจัยเรื่อง การใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการของครูและนักเรียนในชั้นเรียน พบว่า ครูและนักเรียนได้รับประโยชน์อย่างมากในการใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ทำให้ครูมีความมั่นใจในตนเองมากขึ้น สามารถปรับปรุงและประสบความสำเร็จในการร่วมกันจัดการเรียนการสอน

โรเจอร์ (McCourt Joanna Roger, 2003 อ้างอิงใน ยูพิน ยืนยง, 2549 : 62) ได้ศึกษาเรื่อง ผลจากการยอมรับตนเองของครูและการถ่ายทอดความหวังของครูในการนิเทศการสอนแบบเพื่อนนิเทศเพื่อนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการร่วมกันฝึกหัด พบว่า การนิเทศการสอนแบบเพื่อนนิเทศเพื่อนมีผลกระทบต่อยอมรับของครูเพื่อตอบสนองความก้าวหน้าในวิชาชีพ และทำให้ครูมีโอกาสแบ่งปันช่วยเหลือกันในเรื่องวิธีการเรียนการสอน นอกจากนี้การนิเทศการสอนแบบเพื่อนนิเทศเพื่อนยังเกิดประโยชน์อย่างมากในห้องเรียน

ทีสแอล (Testll, 2006 อ้างอิงใน กรกฤศ แหลมสุข, 2555 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการเรียนรู้ การเชื่อมโยง สนับสนุนการเชื่อมโยง สนับสนุนทางสังคมของนักเรียนจากผู้นิเทศการสอนเป็นการสร้างขวัญกำลังใจตามทฤษฎีที่ผู้นิเทศบันทึกไว้ และความคิดเห็นจากการเรียนรู้ความสัมพันธ์ดังกล่าว ผลการศึกษาพบว่า การนิเทศการสอนทำให้มีผลการเรียนรู้สูงขึ้นสัมพันธ์กับความคิดเห็นที่มีผลต่อการนิเทศการสอนและผู้นิเทศได้แนะนำสนับสนุนช่วยเหลือ ส่งผลให้การเรียนรู้ดังกล่าวสูงขึ้นเป็นการสร้างความเชื่อถือ สร้างมนุษย์สัมพันธ์ที่ดี รวมทั้งมีการบันทึกการรับการนิเทศการสอน ผลการศึกษาแตกต่างกันเนื่องจาก เพศ อาชีพ ผู้บังคับบัญชา

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ ที่เกี่ยวข้องกับการทำวิจัยในครั้งนี้ สรุปได้ว่าการนิเทศการสอนมีความสำคัญต่อการปรับปรุง พัฒนาการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ การนิเทศการสอนแบบเพื่อนช่วยเพื่อน เนื่องจากการนิเทศการสอนเป็นกระบวนการส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศเป็นไปในรูปแบบเพื่อนร่วมสาขาอาชีพ ซึ่งผลที่ได้มาจากการสังเกตการณ์สอน และการให้ข้อมูลย้อนกลับซึ่งกันและกันเพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุง พัฒนาการจัดการเรียนการสอนของตนเองและเพื่อนครูให้เหมาะสมยิ่งขึ้น อันจะส่งผลให้ผู้เรียนได้พัฒนาพฤติกรรมและความสามารถที่พึงประสงค์ได้

อย่างเหมาะสมกับวัยและศักยภาพของแต่ละบุคคล การนิเทศแบบเพื่อนช่วยเพื่อนเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนของครูผู้สอนรายวิชาโครงการ เพราะเป็นการทำงานกันระหว่างเพื่อนครูในการร่วมคิด วิเคราะห์ร่วมกัน และมีการวางแผนการดำเนินการร่วมกัน ปฏิบัติกิจกรรมอย่างจริงจังด้วยความจริงใจ และร่วมกันประเมินผลการปฏิบัติเป็นระยะ